

POVESTEA VIEȚII MELE

Ediție prescurtată

Traducere, cronologie și note de TEODORA POPA-MAZILU

EDITURA TINERETULUI

Coperta de ADRIAN IONESCU

Fotografiile, precum și unele materiale de interes documentar, necesare realizării volumului de față, ne-au fost puse la dispoziție de Ambasada Regală a Danemarcei, căreia ținem să-i mulțumim și pe această cale.

Ediția de față, reprodusă după: H. Ch. Anderseu: *Le conte de ma vie*, Delamain et Boutelleau, Éditeurs, Paris, 1930, cuprinde evenimentele mai importante din perioada 1805 - 1855. La această traducere s-au mai adăugat unele paragrafe din: H. Ch. Andersen, *Le conte de ma vie*, Ernest Flammarion, Éditeur, Paris, 1955.

1805 La 2 aprilie se naște în orașelul Odense, din Fionia, Hans Christian Andersen, fiul cizmarului Hans Andersen și al Anne-Mariei Andersdatter.

1814 Tatăl viitorului povestitor se angajează ca ofițer în armata napoleoniană, în campania din 1813 - 1814, campanie în care Danemarca devenise aliata Franței.

1819 Rămas orfan de tată, Hans Christian Andersen, în vârstă de numai 14 ani, pleacă la Copenhaga pentru „a-și cuceri celebritatea”. După mai bine de doi ani de neșanse și căutări zadarnice, izbutește - la intervenția lui Jonas Collin, deputat și funcționar superior în administrația statului danez - să intre ca elev la liceul din Slagelse.

1820 Fizicianul Hans Christian Oersted, unul dintre marii savanți ai Danemarcei, prietenul de mai târziu al lui Andersen, descoperă electromagnetismul.

1827 Din pricina unor neînțelegeri cu Simon Meisling, directorul liceului din Slagelse, Andersen, ajutat de Jonas Collin, se mută la un liceu din Copenhaga, pe care-l absolvă un an mai târziu.

1829 După câteva încercări poetice, destul de

inconsistente, Andersen publică povestirea o *plimbare pe jos, de la canalul Holme** până la capătul dinspre mieznoapte al insulei Amoger (*Fodrejse fra Holmens Kanal în Ostpynten af Amoger*). În același an își face debutul și în teatru cu un vodevil eroic: *Amorul pe turnul Nicolai* (*Koerlighed po Nikolaj tom*).

1830 Apare primul său volum de *Poeme (Digte)*, a cărui ultimă poezie intitulat! *Mortul (Dodningen)*, va sta la baza basmului siu *Tovarășul de drum (Rejse Kammeraten)*. În vara aceluiași an o cunoaște pe Riborg Voigt (*Doi ochi frumoși văzui demult, odată / Și toată lumea-n ei se oglindea; I Nu voi uita privirea lor curată / Nici focul ce-n adâncul lor ardea*), una dintre cele trei mari iubiri ale sale, căreia îi va consacra mai târziu (**1840**) basmul *Logodnicii (Koerstefolkene)*.

1831 În primăvara anului **1831** întreprinde o scurtă călătorie în Germania, cu care prilej îl va cunoaște, la Berlin, pe Ludwig Tieck, șeful școlii romantice germane, iar la Dresda pe Adalbert von Chamisso, care-i va traduce poeziile în limba germană. Urmarea acestui scurt voiaj va fi volumul *Siluate dintr-o călătorie prin Han și Elveția saxonă (Skyggenbilleder af en rejse ăl Harzen og det sachsiske Schweiz)*.

1832 Se îndrăgostește de Luise Collin, fiica protectorului său, pe care o cere în căsătorie, dar care, ca și Riborg Voigt, îl refuză.

1833 Pentru a-l consola de eșecul suferit, Jonas Collin îi înlesnește o bursă cu care Andersen întreprinde prima sa mare călătorie în străinătate: Paris, Milano, Neapole, Capri, Veneția, Locle (*Elveția*), unde termină drama *Agnete fi tritonul (Agnete og havmanden)* inspirată de dragostea sa nefericită pentru Luise Collin.

Cu acest an, **1833**, încep marile călătorii pe continent ale povestitorului, care-i vor aduce porecla de „domnul Europa*”, căci din mărturisirile contemporanilor reiese că, niciunul dintre scriitorii vremii n-a totalizat un mai mare număr de kilometri ca el (*A întreprins în total 29 de călătorii*).

1835 Ca urmare a călătoriei sale în Italia apare romanul *Improvizatorul (Improvisatosen)* „*menit să-mi înalțe din ruine casa mea dărmată**”, care îl face, într-adevăr, celebru. Îndată după acest roman îi apare prima sa cărticică de basme, *Povești istorisite copiilor (Eventyr, fortalte for Nom)*, care cuprindea: *Prințesa fi mazărea, Amnarul și Klaus cel mic și Klaus cel mare*.

1836 Apare cel de-al doilea roman al lui Andersen intitulat O.T. (Inițialele care indică numele eroului acestei cărți, Otto Thorstrop, se pare că sunt în realitate cele ale penitenciarului din Odense: *O dense Tukhus*).

1837 Apare romanul *Numai un scripcar (Kun en spillemænd)*.

1838 Ca urmare a succeselor repurtate în calitate de scriitor, statul îi acordă o pensie anuală fixă.

1839 Apare volumul de povestiri pentru cei mici, că și pentru cei mari *Carte cu chipuri fără chipuri (Billedbog udem hilleder)*, „*O Illiadă într-o coajă de nucă*”, cum îl numește Andersen.

1840 I se publică romanul *Două harontse (De to barontsser)*, în care sunt evocate imagini din viața patriarhală a satului danez. O cunoaște pe marea cântăreață Jenny Lind, supranumită „privighetoarea nordului”, pentru care va nutri o dragoste puternică și căreia îi va consacra poveștile *Sub salcie și Privighetoarea*.

1840 – 1841 Andersen întreprinde cea de a doua călătorie a sa în străinătate: Germania, Italia, Portugalia, Sudul Spaniei, Grecia, Turcia și Austria, cu care prilej va poposi, în toamna anului **1841** și pe meleagurile țării noastre.

1842 Urmarea acestei călătorii care a durat aproape un an de zile va fi voluminosul jurnal intitulat *Bazarul uimei poet (En digters bazar)*.

1843 Andersen face o nouă călătorie la Paris.

1844 Povestitorul vizitează din nou Germania; ca oaspete al ducelui de Gravensteen, scrie *Feți (a cu chibriturile)*. În același an moare sculptorul danez Bertel Thorwaldsen, unul dintre cei mai apropiați prieteni și

sfătuitori ai lui Andersen, în memoria căruia va scrie povestirea *Sporovăială de copii*.

1845 Alexandre Dumas, cu care Andersen a fost prieten, termină romanul *Contele de Monte Cristo*.

1847 Povestitorul întreprinde o nouă călătorie în Țările de Jos, Anglia și Scoția.

1849 Andersen vizitează Suedia.

1850 Moare poetul și dramaturgul danez Adam Oehlenschliger, unul dintre îndrumătorii literari cei mai apropiați ai lui Andersen; Dickens, un alt mare prieten al lui Andersen, termină romanul *David Copperfield*.

1851 Apare volumul: *În Suedia (I Sverrig)*, una dintre cele mai frumoase cărți de călătorie apărute până atunci în Danemarca.

Moare savantul Hans Christian Oerstedt, la îndemnul căruia Andersen a scris o serie de basme cu suport științific, dintre care amintim: *Picătura de apă, Povestea unei raze de soare, Inul, Marele șarpe de ață* etc.

1855 Apare *Povestea vieții mele (Mit livs eventyr)*, jurnal în care Andersen își consemnează amintirile.

Andersen face o nouă călătorie în Germania și Elveția. La Zürich, el face cunoștință cu marele compozitor Richard Wagner.

Moare Wilhelm Pedersen, unul dintre cei mai cunoscuți ilustratori ai basmelor lui Andersen.

1856 Apare cartea *A fi sau a nu fi (At voere eller ikke voere)* în care Andersen dezbate problema existenței dincolo de moarte.

Urmează călătoria în Germania, în cursul căreia Andersen este invitat la reprezentația lui *Faust* de Goethe.

1857 Andersen îl vizitează pe Charles Dickens la Gadshill. Întors la Copenhaga, din cauza epidemiei de holeră care izbucnește în acest oraș, Andersen se retrage la castelul din Basnaes, unde concepe povestea *Focurile năstrușnice se află în oraș*.

1858 Andersen își citește pentru prima oară basmele la o mare reuniune muncitorească. Apare o nouă culegere de povești cuprinzând și basmul *Fiica regelui mălului*.

Întreprinde o nouă călătorie în Elveția și Germania.

1859 Apare noua culegere de basme care cuprinde și: *Vântul istorisește povestea lui Valdemar Daae și a fiicelor sale.*

Povestitorul întreprinde o călătorie prin Danemarca până la Skagen, punctul cel mai nordic al țării. Această călătorie i-a inspirat lui Andersen celebrul cântec patriotic *Iutlanda între două mări*, basmele o *poveste din dune* și *Skagen*. Sărbătorile Crăciunului petrecute la Basna.es au fost descrise în povestea *Infirmitatea*.

1860 Andersen pleacă din nou în Germania, apoi în Elveția, unde colaborează la traducerea unui volum de povestiri care apare la Geneva în **1861**, sub titlul de *Fantezii daneze*.

1861 Însoțit de băiatul lui Jonas Collin, Andersen pleacă la Roma trecând prin Geneva, Lyon, Nisa, Genua. La Roma, el face cunoștință cu poetul norvegian Bjørnstjerne Björnsson. La întoarcerea în Danemarca, el află de moartea binefăcătorului său Jonas Collin. În același an apar două noi culegeri de povești dintre care menționăm: *Omul de zăpadă*, *Crăiasa zăpezii*, *Fluturile*, *Melcul și trandafirul*.

1862 Moare unul dintre cei mai statornici și mai credincioși prieteni ai lui Andersen, poetul Bernhard Severin Ingemann. Împreună cu tânărul Collin, povestitorul întreprinde o călătorie în Spania, Gibraltar, Tanger, călătorie pe care o descrie în lucrarea intitulată în *Spania*.

1863 Străbătând orașele Angoul & me, Poitiers, Tours, Blois și Orléans, Andersen ajunge la Paris, unde colonia scandinavă prezidată de Bjørnstjerne Björnsson pregătesc o serbare în cinstea sa. În același an Danemarca pierde ducatele Oldenburg, Schleswig și Holstein.

1864 Andersen, suferind nespun din pricina greutăților prin care trece patria sa, scria: „*Soarele ne învâluie în razele sale fierbinți, arborii și tufișurile strălucesc de prospețime primăvăritică, dar o amărăciune îmi năpădește sufletul, împotriva acestei naturi care*

continuă să se dezvolte ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Nu mai cred nici în fericire, nici în viitor”.

În acest an Andersen scrie libretul care va sta la baza operei *Saul*, a compozitorului Hartmann.

1865 Andersen scrie comedia când *spaniolii erau aici*, jucată la Teatrul Regal la 6 aprilie a aceluiași an; tot acum povestitorul dă la iveală o nouă culegere de povești, după care efectuează o călătorie în Suedia.

1866 H. Ch. Andersen întreprinde un lung voiaj prin Europa: Olanda (Amsterdam, Leyda, Rotterdam), Belgia (Anvers, Bruxelles), Paris, unde o întâlnește pe celebra cântăreață Christine Nilsson, pe compozitorul Giacomo Rossini și pe pictorul danez Lorenz Frolich, care a executat ilustrațiile la aproape 70 din poveștile lui Andersen. Prin orajul Tours, Andersen ajunge la Bordeaux unde o admiră pe marea tragiană Ristori, după care se îndreaptă spre Madrid.

1867 Andersen pleacă la Paris pentru a vedea „*feeria epocii noastre*”, Expoziția Mondială care-i inspiră povestea *Driada*.

În același an, Odense, orașul său natal, îl proclamă cetățean de onoare. Vechea profeție că într-o zi, când se va înapoia la Odense, orașul va fi luminat în cinstea lui, s-a împlinit., *în sfîrșit* - scrie Andersen în jurnalul său - *a sosit fi ziua de 6 decembrie, marea zi, cea mai frumoasă din viața mea. Mi-a fost imposibil să dorm, atît eram de emoționat. Mă dureau dinții, mă durea pieptul, îmi asta ca și cum ar fi trebuit să-mi amintescă: Cu toată gloria ta, ești totuși plămădită trecătoare, un biet vierme în țărână.*

1868 La cererea unui editor american Andersen publică partea a doua a jurnalului său intitulat *Povestea vieții mele*.

1870 Apare romanul *Petre cel norocos* (*Lykke Per*), o poveste sentimentală cu implicații autobiografice.

1875 La 4 august Hans Chrisă - an Andersen încetează din viață în casa negustorului Melchior, unul dintre bunii săi prieteni la care locuia în ultima vreme.

TEODORA POPA-MAZILU

Diploma prin care H. Ch. Andersen este proclamat în 1867, cetățean de onoare al orașului său natal, Odense.

MObMMC

Viața mea e o poveste frumoasă...

Dacă, biet copil sărman și singur, aș fi întâlnit în cale o zână puternică ce mi-ar fi spus: „Alege-ți drumul... Ce vrei să ajungi? Te voi sfătui și te voi călăuzi!”, soarta mea n-ar fi putut să fie mai fericită și nici mai cu înțelepciune rânduită.

Povestea vieții mele va arăta ceea ce mi-a arătat și mie – că există o soartă pentru fiecare!

În 1805 trăia la Odense, într-o modestă cămăruță, o pereche de tineri căsătoriți, care se iubeau tare mult. El, în vârstă de vreo douăzeci și doi de ani, cizmar, era minunat înzestrat și-avea o fire de poet. Ea, cu câțiva ani mai mare, femeie simplă și necunoscătoare în ale vieții, avea o inimă minunată.

Ajuns de curând lucrător, își meșterise singur măsuța de cizmărie, ca și patul de nuntă. Patul și-l făcuse din lemnul unui catafalc pe care zăcuse un oarecare conte de Trempe. Fâșiile de postav negru care mai rămăseseră prinse de scândurile patului, aminteau de prima lor destinație. În locul rămășițelor contelui, la 2 aprilie, 1805, pe patul acesta își făcu apariția un nou-născut, zdravăn: eu, Hans Christian Andersen.

Casa din Odense, de pe Munkemallestraede, în care, la 2 aprilie 1805, H. Ch. Andersen vede lumina zilei.

În primele zile, tatăl meu nu parări căpătâiul mamei, citindu-i din Holberg¹, în timp ce eu urlam cât mă țineau plămâni.

Deranjat din lecturi, tata îmi strigă la un moment dat, jumătate în glumă, jumătate în serios: „Ori dormi, ori ascuți liniștit!”, dar eu continuai să urlu din răsuputeri.

La botez, în biserică, n-am fost mai puțin gălăgios. Mama săraca, avu multă vreme pică pe pastor, care se apucase să-i spună: „Vai, cum mai plânge țâncul ăsta! Parc-ar fi o mătă!”

1 August Heinrich Julius Lafontaine (1758—1831), romancier german.

Nașul meu, un sărman emigrant francez, care se numea Gomard², o consolase: „Cu cât acest copil va plânge mai tare acum, cu atât va cânta mai frumos cândva!”

O singură cămăruță plină cu scule cizmărești, patul, și lavița unde dormeam eu, iată casa copilăriei mele!

Pereții erau împodobiți cu poze. Pe deasupra laviței atârnavu câteva farfurii și căni înflorate de sticlă. Lângă fereastră, aproape de locul unde lucra tatăl meu, era agățată o poliță plină cu cărți de citit și cărți de cântece. În bucătăria mititică, deasupra dulapului cu vase, străluceau farfuriile de cositor. Cămăruța îmi părea mare și bogată. Ușa, ale cărei panouri erau împodobite cu peisaje, avea în ochii mei tot atâta preț cât are astăzi o întreagă galerie de tablouri. O scăriță ducea din bucătărie în pod. Pe streășina dintre casa noastră și cea a vecinului, mama pusese o ladă cu pământ în care semănase arpagic și pătrunjel. Asta era toată grădina ei. În povestea mea: *Crăiasa zăpezii*, această grădină continuă să înverzească și astăzi.

Copil singur la părinți, am fost foarte răsfățat. Mama îmi repeta adesea că sunt cu mult mai fericit decât fusese ea ¹² vârsta mea. Părinții o obligaseră până să și cerșească. luni nu era în stare să facă una ca asta, rămăsese o dată o zi întreagă plângând, sub un pod, penalul râului care trecea prin Odense. Cu imaginația mea de copil îmi închipuiam cu atâta putere această scenă, încât lăcrimam ori de câte ori îmi venea în minte. M-am inspirat în amintirile mamei pentru a o zugrăvi pe bătrâna Domenica, din: *Improvizatorul* și pe mama muzicantului din cartea *Numai un scripcar*.

Tatăl meu, Hans Andersen, mă lăsa să fac tot ce-mi plăcea. Eu eram marea lui pasiune. Pentru mine trăia. Mai toate clipele sale libere, și mai ales duminicile, și le pierdea făcându-mi jucării și desenându-mi diferite chipuri.

² E vorba de Nicolas Gomard, născut în 1746 la Sogny, în Marne. Nu era emigranc, ci se înrolase în armata daneză. Mai târziu și-a cîștigat existența ca profesor de franceză, coafor, țesător și a sfîrșit ca paznic la spitalul franciscanilor din Odense.

Deseori, seara, ne citea din operele scriitorilor La Fontaine *, Holberg și din *o mie și una de nopți*. Niciodată nu l-am văzut surâzând, decât atunci când citea. Căci nici în viață și nici în meserie nu-și găsisese fericirea. Părinții săi fuseseră țărani înstăriți, dar nenorocirile se abătuseră asupra lor: le-au pierit vitele, le-a ars ferma, iar bunicul și-a pierdut mințile. Veniseră atunci să se stabilească la Odense și-aici își dăduseră băiatul, în ciuda faptului că era atât de ascuțit la minte, să învețe meserie la un cizmar. Din nenorocire nu putuseră să facă altfel, cu toate că dorința cea mai fierbinte a băiatului era să intre la un colegiu. Câteva suflete miloase se oferiră să pună mână de la mână ca să-l ajute să învețe. Dar planul n-a izbutit. Bietul tata! A păstrat toată viața în inima lui amărăciunea că nu putuse să învețe. Într-o zi veni la noi un elev de la Colegiu, să i se ia măsură pentru o pereche de ghete. Tata stătu de vorbă cu el. Băiatul îi arată cărțile și-i vorbi despre școala unde învăța. Atunci am văzut lacrimi în ochii tatii.

— Cât am vrut și eu să învăț! spuse el. Apoi m-a luat în brațe, cu dragoste și a rămas tăcut toată seara.

Nu-și făcea de vorbă cu vecinii. Serile de iarnă tata și le petrecea citind cu glas tare sau meșterindu-mi jucării. Vara, duminicile, colinda prin pădure și mă lua și pe mine cu el. În timpul plimbării vorbea foarte puțin, cufundat în gânduri. Topăiam în jurul lui, oprindu-mă din când în când ca să culeg fragi sau ca să împletesc coronițe de-flori.

În luna mai, când pădurea își îmbrăca veșmânt nou de frunze, ne însoțea și mama. Era singura ei plimbare din tot anul. Își punea în ziua aceea o rochie de indian închisă la culoare, cu flori, pe care o purta în zilele când se ducea sa se împărtășească. Nu știu să fi avut vreodată o altă haină de sărbătoare. Aducea întotdeauna, de la pădure, un braț de crengi de fag și le punea bine, în dosul sobii. lustruită lună. Semăna apoi în crăpăturile grinzilor iarba sfântului Ion și, după felul cum creștea această iarbă, mama își dădea, chipurile, seama dacă viața noastră va fi lungă sau scurtă. Verdeața și pozele erau singurele podoabe care înveseleau mica noastră locuință, pe care

mama o ținea curată ca un pahar. Albeața cearșafurilor, proștețimea perdeluțelor erau toată mândria ei.

Una dintre cele mai vii amintiri ale copilăriei mele e o sărbătoare de familie petrecută la închisoarea din Odense, clădire care, privită pe dinafară, îmi inspira aceeași groază pe care ștregarii din Paris trebuie s-o fi încercat - îmi închipui - în fața Bastiliei. Pentru mine. Închisoarea din Odense era peștera misterioasă a tuturor poveștilor cu hoți și cu bandiți și deseori mă opream, bineînțeles la o distanță apreciabilă de zidurile ei, pentru a-i asculta pe deținuți cântând, în timp ce răsuceau la vârtelniță.

Paznicul închisorii îi invită, într-o zi, pe părinții mei acolo și eu i-am însoțit. Greaua poartă ferecată se deschise în fața noastră apoi se reînchise cu zgomot de chei și zăvoare. Urcarăm o scară dreaptă și intrară într-o cameră. Ni se puse masa. Doi deținuți ne serveau. Toată lumea bea și mânca cu poftă, numai eu stăteam de parcă eram înțepeniți îndârjit - am împins farfuria la o parte. Am refuzat și desertul. Mama, săraca, pretinse că nu mă simt prea bine și mă culcă într-un pat. Prin pereți auzeam hârâitul continuu al vârtelniței, însoțit de cântecele deținuților. Lucrul acesta se petrecea aievea sau numai în închipuirea mea? N-aș ști s-o spun... Fapt e că încercam un fel de frică amestecată cu plăcere, ca și cum aș fi fost dus într-un castel unde se petreceau tot soiul de întâmplări cu tâlhari de temut.

Un alt eveniment despre care păstrez o amintire foarte vie este șederea spaniolilor în Fionia (1808). Danemarca trecuse de partea lui Napoleon, căruia Suedia îi declarase război. Într-o bună zi, un regiment francez, întărit de contingente spaniole, sub ordinele mareșalului Bernatotte, prinț de Pontecorvo, ocupă insula Fionia, pentru ca de aici să poată ajunge în Suedia. Aveam pe atunci doar trei ani, dar parcă îi văd și acum pe oamenii aceia cu fața brună. Aud încă larma de care umpluseseră orașul și focurile de tun trase din piața cea mare și din fața episcopiei. Pe trotuare și în vechea biserică Graabrode *, soldați străini stăteau tolăniți pe maldăre de paie.

Castelului Kolding i se dăduse foc, iar prințul de Pomecorvo veni la Odense unde locuiau soția și fiul său Oscar. În toate satele din împrejurimi școlile fuseseră preschimbate în corpuri de gardă, iar slujba religioasă se făcea pe unde se nimerea: sub copaci, pe câmpuri sau chiar în drum. Soldații francezi treceau drept foarte aroganți și foarte pretențioși. Spaniolii, în schimb, erau considerați „băieți buni”. Între acești „aliați” domnea o ură de moarte. Într-o zi, un spaniol mă luă în brațe și-mi dădu să sărut 6 medalie pe care o purta pe piept. Mama s-a supărat, spunând că asta înseamnă catolicism, dar mie mi-au plăcut grozav medalia» ca, și străinul care mă săltase în brațe și mă sărutase plin & înd. Poate că avea și el copii acasă, în Spania... *

Altă dată am văzut cum îl conduceau pe unul dintre camarazii celui care-mi dăduse să sărut medalia, înaintea Consiliului de război fiindcă ucisese un francez. Mult mai târziu, aceasta întâmplare mi-a inspirat un poem, *Soldatul*, pe care Chamisso² l-a tradus în germană 51 cifre, din păcate”, figurează ca fiind al lui, în ciclul *Cântecele soldatului german*.

În 1811 - aveam pe atunci șase ani - «păru faimoasa cometă. După mama urmau să se abată. cataclisme teribile, ba chiar și afârșlill lumii...

Mă aflu în piața bisericii Sfântului Canut cu dânsa și cu câțiva vecini, când am văzut uriașul bulgare de foc, cu atât mai înfricoșător cu cât avea o coadă ludgă și strălucitoare, săgetând cerul. În jurul meu oamenii nu înii vorbeau decât de prevestiri rele și de; Judecata-de-Apoț Atunci intră în vorbă și tata... Nu era de loc de părerea celorlalți. Dete, sigur de el, o explicație cu mult bun simț, în timp ce mama, speriată, suspina, alături de cei câțiva oameni care dădeau neîncrezători din cap. După aceasta, tata se depărtă râzând, lăsându-mă de-a dreptul îngrozit de faptul că nu vedea lucrurile la fel ca noi. Mai târziu, spre seară, am auzit-o pe mama stând de vorbă cu bunică-mea dinspre tată. Nu pricepeam mare lucru din ce-i povestea, dar, așezat cu capul pe genunchii, ei, cu privi

1 A „Fraților Cerniții” (Călugări franciscani).

1 *Adalbert von Chamisso* (1781 - 1838), poet liric german de mare prestigiu.

17

2 - Povestea vieții mele 4 rea în ochii ei nespuse de blânzi și de duioși, așteptam cu groază căderea cometei și *Judecata-de-Apoi*.

Bunica venea aproape în fiecare zi să ne vadă. Eu eram toată bucuria și fericirea ei. În ciuda nenorocirilor îndurate, rămăsese o bătrânică plăcută, cu niște minunați ochi albaștri. Acum locuia cu bunicul, pe jumătate nebun, într-o căsuță cumpărată din bruma de avere ce le mai rămăsese. Niciodată n-am văzut-o plângând. Îmi amintesc însă cât eram de emoționat când ne povestea, suspinând, istoria bunicii sale dinspre mamă. Aceasta fusese o tânără de neam, o de Cassel, care se lăsase răpită de un comediant și pe care, mai târziu, îl luase de bărbat. Bunică-mea o socotea vinovată de toate nenorocirile familiei sale.

Căsuța bunicilor mei se învecina cu grădina spitalului de nebuni unde muncea bunica. Sâmbetele i se dădea voie să-mi aducă din grădina ospiciului câteva flori, ca să împodobesc cu ele scrinul mamei. Și cum acestea erau „florile mele”, le aranjam eu însumi în vase.

De două ori pe an se aprindea la spital, un foc mare, ca să se ardă buruienile, ramurile uscate și frunzele căzute. Eram întotdeauna de față, rostogolindu-mă pe grămada de verdeață și jucându-mă cu florile. Cu acest prilej, la spital, se dădea o mâncare mai bună decât cea din toate zilele. Mă uitam la nebunii care se plimbau liniștiți în jurul nostru și ascultamcu o curiozitate amestecată cu teamă, cântecele și povestirile jor. Câteodată mă apucam să-i urmăresc până în pavilioane, iar uneori, când gardienii nu erau de față, mă strecuram chiar și în aripa rezervată nebunilor furioși. Celulele acestora jitrau înșirate de-a lungul unui coridor îngust. Într-o zi, ascuns în dosul unei uși, am reușit să mă uit, printr-oî crăpături într-una din celule. Înăuntru stătea, așezată pe o grămadă de paie, o

femeie despuiată. Cu părul revărsat pe umeri, ea cânta ceva cu o voce fermecătoare. Deodată, scoțând un strigăt puternic, se aruncă spre ușa pe care o deschise cu atâta violență, încât făcu să-i sară cât colo clanța. Cu ochii țintă la mine, întinse brațele să mă înșface. Am țipat îngrozit și m-am aplecat la pământ. Mi s-a părut că-i simt degetele sfâșiindu-mi hainele și eram pe jumătate mort de spaimă, când apăru gardianul.

Tot în incinta spitalului am mai descoperit o încăpere, mai curând un soi de azil, unde bătrânele sărmane se îndeletniceau cu torsul. Îmi plăcea să mă duc să le văd, căci bieteile femeii îmi arătau întotdeauna multă dragoste. Sporovăială mea le amuza și-mi plăcea să le aud spunând că un copil atât de deștept ca mine nu poate trăi mult, ceea ce pe mine mă măgulea grozav.

Întâmplarea a făcut să-mi însușesc unele vagi noțiuni de anatomie umană și cum n-aveam unde mă fâli cu cunoștințele mele, mă lăsam adesea ispitit să le povestesc tot ceea ce știam în această privință. Ușa le-o acopeream de sus până jos de mâzgălituri care aveau pretenția să înfățișeze când mațele, and inima, când rinichii omului. Tot ceea ce îndrugam eu producea o adâncă impresie asupra acestei umile asistențe; mă considerau drept un tânăr-minune și pentru a-mi răsplăti elocința îmi povesteau întotdeauna basme minunate. Poveștile, adeseori de groază ale acestor bătrâne, ca și atitudinile ciudate ale nebunilor, stârniră în mine o stare nefirească de spirit, cu o atât de puternică înclinație spre superstiție, încât odată cu căderea nopții nu mai îndrăzneam să mă aventurez dincolo de curtea părintească.

De obicei mă culcam pe la apusul soarelui. Dar cum era încă prea devreme ca să desfac lada în care dormeam, ceea ce ar fi stingherit mersul prin odăița atât de strâmtă, mă vâram în patul larg al părinților mei și trăgeam perdelele de indian înflorat. Vedeam arzând pe perete candela și auzeam tot ceea ce se vorbea în încăpere. Și cu toate astea eu eram singur, despărțit de lume, numai cu gândurile și cu visurile mele.

Bunicul meu, nebunul, îmi inspira o teamă cumplită. O singură dată îmi vorbise și atunci îmi spusese „dumneata*”, ceea ce mă impresionase grozav. Cioplea în lemn figuri ciudate de oameni, cu capete de animale și animale-cu aripi de păsări fabuloase. Își umplea coșul și străbătea satele cu ele. Țăranii îl găzduiau și-i dădeau chiar și provizii în schimbul jucăriilor pe care le dădea copiilor. Într-o zi, în timp ce se înapoia la Odense, auzii câțiva ștreangari strigându-i în urmă vorbe de ocară. Rușinat, m-am pitit în dosul unei scări și n-am ieșit de acolo decât după ce ceata s-a făcut nevăzută. Mă durea, deoarece știam că eram carne din carnea lui și sânge din sângele lui.

La școală nu mă amestecam în jocurile colegilor mei și nici prieteni nu prea aveam. Acasă, tata îmi meșterea destule jucării ca să am cu ce mă îndeletnici. Aveam poze, o moară, a cărei aripă pusă în mișcare făcea să joace un morar, o panoramă și o mulțime de păpuși care dădeau din cap într-un fel foarte nostim. Dar mai presus decât toate îmi plăcea să cos rochii păpușilor, așezat în curtica de din dos, la umbra singurului coacăz care creștea acolo. De obicei sprijineam de perete, cu ajutorul-unei mături, un capăt al șorțului mamei, iar pe celălalt îl agățam de coacăz. Sub acest cort improvizat mă adăposteam și de ploaie și de soare. Uneori rămâneam sub el ceasuri în șir, privind cu atenție felul cum creștea pomișorul, începând cu apariția mugurilor verzi și sfârșind cu căderea frunzelor îngălbenite. Copil ciudat și visător, mă apuca uneori cheful să trec pe stradă cu ochii pe jumătate închiși, ceea ce îi făcea pe unii oameni să spună că am vederea slabă.

O bătrână învățătoare, care ținea o clasă de copii majj» mici, m-a învățat să citesc. Se așeza într-un fotoliu, cu spătar înalt, aproape de orologiu. Când bătea orele, ceasul declanșa un mecanism ciudat, făcând să defileze prin fața noastră o serie de personaje mici, grozav de amuzante. Învățătoarea avea la îndemână o nuia cu care croia în dreapta și-n stânga și mai ales pe fetițele care alcătuiau majoritatea clasei noastre. Metoda ei consta în a

ne pune să silabisim împreună și să repetăm silabele câte ținea gura. Dându-mă la această profesoară, mama o rugase insistent să nu mi bată. Iată însă că într-o zi mi-am primit și eu porția. Într-o clipă am fost în picioare, mi-am strâns cărțile și am alergat – ca năuc acasă. Am cerut și am obținut să fiu trimis la o altă școală. Am nimerit la una de băieți, condusă de M. Carstens³. Nu se afla printre noi decât o singură fetiță care părea tare mică, deși era mai mare de ani ca mine. În curând între noi se legă o prietenie strânsă. Cu ea vorbeam întotdeauna numai despre lucruri practice și folositoare. Îmi mărturisi că dacă venea la școală, o făcea numai și numai ca să învețe să socotească bine, fiindcă avea de gând să devină lăptăreasă undeva, la vreo fermă mare.

— N-ai și ajungi lăptăreasă, i-am strigat eu odată, căci atunci când voi fi eu mare senior, te voi lua în castelul meu!

Dar ea izbucnise în râs și mă adusesese la realitate, amintindu-mi că nu eram decât un biet băiat sărman.

Într-o bună zi i-am făcut schița pretinsului meu castel. Totodată i-am povestit și o istorie trăsnită, cum că eram băiatul unui mare bogătaș furat de mic de la părinții săi. Toate astea le făceam numai s-o uimesc și pe ea ca pe bitrânele de la spital. Numai că fata nu se lăsă copleșită. Privindu-mă într-un mod ciudat, le spuse într-o zi școlarilor care se aflau în apropierea noastră:

— Băiatul ăsta e la fel de nebun ca și bunicu-său!

Asta a fost pentru mine o adevărată lovitură de măciucă. Voisem să-mi dau aere și tocmai bine mă făcusem de râs. De atunci niciodată n-am mai rostit în fața ei asemenea vorbe și prietenia noastră n-a mai fost aceeași de până atunci.

Cum eram cel mai mic din clasă, când ceilalți băieți se iucau, profesorul mă ținea de mână ca să nu fiu trântit. Mi iubea tare mult, mă mângâia adesea pe obraji și-mi

³ Ftdder Carstens, primul învățător al lui Andersen, care avea o școală de băieți chiar pe strada unde locuia povestitorul: Munkemol- lestroede, din Odense.

dădea prăjituri și flori. O dată, un băiat mai mare, neștiind lecția, a fost

Î

ms în banca măgarilor. Atât de mult m-a durut pedeapsa ui încât, pentru a mă liniști, profesorul a trebuit să-l treacă la loc, în bancă. Acest profesor, care mi-a fost atât de drag, acum câțiva ani mai trăia încă. Îmi amintesc cum spunea adeseori în discuțiile sale:

— Ei, da, voi n-o să credeți niciodată că un bătrân ca mine, un om sărman, a fost primul profesor al unuia dintre cei mai cunoscuți poeți ai noștri, căci la mine a venit Hans Christian Andersen să-l învâț carte!

În timpul secerișului mama mă lua deodată și pe mine la strâns spice. Într-o zi ne aflam pe pământul unui fermier, renumit pentru răutatea lui. Pe neașteptate, îl văzurăm sosind cu un bici a cărui lungime era de-a dreptul înfricoșătoare. Toată lumea o luă la goană. Alergând odată cu ceilalți mi-am pierdut sabotii și cum cu picioarele goale nu puteam fugi prin miriștea care mă înțepa cumplit, m-am oprit. Fermierul m-a ajuns și-a început să-și rărească biciul. Atunci, privindu-l drept în ochi, i-am strigat

— Ai inima să lovești un biet copil neajutorat?

Crudul bogătaș păru să se îmblânzească deodată, mă mângâie pe obraji, mă întrebă cum mă cheamă și-mi dădu câțiva bănuți. Când i-am arătat mamei, ea le spuse celorlalți secerători:

— Hans Christian al meu nu-i un copil obișnuit: toată lumea îl iubește, până și acest bogătan ursuz, care i-a dat bani!

Resursele părinților mei erau mai mult decât modeste, dar eu am avut întotdeauna impresia că trăim în belșug. Mi se părea că sunt îmbrăcat destul de frumos, căci o croitoreasă bătrână prefăcea pentru mine toate hainele vechi ale tatălui meu. Câteva bucățele de mătase îi erau de-ajuns ca să-mi înjghebe o vestă; o eșarfă de-a mamei, înnodată frumos, se preschimba numaidecât în cravată. Părul spălat, împărțit în două printr-o cărare la o parte și gata toaleta!

Astfel dichisit, am mers pentru prima oară cu părinții la teatru. Spectacolul și spectatorii au produs asupra mea o impresie care era departe de-a lăsa să se ghicească poetul ce-aveam să devin într-o zi. La vederea potopului de lume nu m-am putut abține să nu strig:

— O, dac-am avea noi acasă atâtea gogoloașe de unt câți oameni sunt aici, știu c-am face un ospăț pe cinste!

Și totuși teatrul n-a întârziat să devină una dintre marile mele pasiuni. Cum nu puteam merge decât din când în când, am căutat prietenia unui distribuitor de programe. Omul îmi dădea în fiecare zi câte unul, gratis, cu condiția să distribui și eu altele în mahalaua mea, ceea ce făceam cu conștiinciozitate. Dacă nu puteam merge la teatru, rămâneam în curte la mine, cu programul. Titlul piesei și numele actorilor îmi erau de-ajuns pentru a-mi imagina tot conflictul. Astfel, fără să-mi dau seama, mi-am făcut debutul în poezie.

Tatăl meu nu se mărginea numai la lectura romanelor sau a poveștilor. Citea deseori și *Biblia*, care era obiectul meditațiilor sale. Câteodată el încerca să-i împărtășească mamei gândurile, dar cum dânsa nu pricepea mare lucru, tata se mulțumea să se închidă tot mai mult în sine. Într-o zi, totuși, după ce închise *Biblia*, nu se mai putu abține și spuse:

— Hristos a fost un om ca și noi, dar unul mai deosebit! Profund scandalizată, mama izbucni în lacrimi. În ceea ce mă

Clădirea Teatrului din Odense.

— X*Xvă; i & j<w privește, l-am rugat, îngrozit, pe bunul Dumnezeu să-i ierte tatii această blasfemie.

— Nu există alt diavol decât cel din inima noastră! spuse în altă zi tata. Cum într-o dimineață se deșteaptă cu trei zgârieturi pe braț, pe care și le făcuse fără îndoială în vreun cui al patului, în timp ce dormea, mama și vecinii susținură morțiș că nu era altceva decât dracul, care-și manifestase astfel prezența. Iar eu, eu eram de aceeași părere!

Cea mai vie dorință a tatii, exprimată adesea, era să trăiască undeva la țară. Și iată că într-o bună zi aude că într-un castel din Fionia se caută un cizmar, căruia i se asigură o locuință cu o grădiniță în fața casei și chiar cu un colț de pășune pentru vacă. Pentru a fi admis, solicitantul trebuia să prezinte dovada îndemânării sale: o pereche de pantofi de bal. Castelana dădea mătasea, iar cizmarul puneă talpa. Părinții mei erau în culmea bucuriei și nu mai vorbeau decât de această mutare la țară. Cât despre mine, era de-ajuns numai să mă gândesc la mica grădiniță făgăduită și mă și cuprindea un val de nețărmurită fericire. Ce flori trebuie să fi fost acolo și ce tufșuri! Aș fi putut sta și eu mai mult afară, la soare și asculta cucul! Îl rugam fierbinte pe Dumnezeu să ne ajute, în sfârșit, pantofii de bal fură gata: toți trei rămăserăm în contemplarea lor, căci de ei depindea tot viitorul nostru. Tata îi înveli într-o batistă și se duse să-i ducă. Eram siguri că-l vom vedea reîntorcându-se cu obrazul vesel; el însă se întoarse palid și decepționat. Castelana, care nici măcar nu catadicsise să încerce pantofii, pretinsese că mătasea îi fusese stricată, și-l dăduse afară.

— Dacă-i așa, replicase tata, dacă dumneata susții că ți-am stricat mătasea, atunci poftim, sunt gata să pierd și eu tălpile! Și scoțând un cuțitaș, desprinsese tălpile pantofilor pe care le vârî în buzunar.

Așa ni se năruî visul de a ne stabili la țară. În dezolarea mea mă burzuluiam împotriva lui Dumnezeu care nu voise să-mi asculte ruga. Și totuși, dacă ar fi făcut-o, aș fi devenit poate un țăran chibzuit și la locul lui și soarta mi-ar fi fost cu totul alta decât cea de față.

Plimbările tatălui meu în pădure deveniseră tot mai dese. Trăia parcă într-un fel de febră și nu-și afla nicăieri locul. Evenimentele din Germania, pe care le urmărea cu pasiune în gazete, îl absorbeau cu totul. Napoleon era eroul lui favorit. Danemarca, fiind aliata Franței, nu se vorbea decât despre război. Atunci tata, în nădejdea de a deveni locotenent, se angajă în armată. Mama plângea, iar vecinii ridicau din umeri:

— E o nebunie să te duci să te ucidă, când nu ești obligat să faci asta!

În dimineața fixată pentru plecarea companiei sale, l-am auzit cântând cât se poate de voios. În realitate însă, era tare abătut. Mi-am dat seama de asta din felul în care m-a îmbrățișat. Din patul unde zăceam, bolnav de pojar, am auzit bătaia tobelor. Mama, cu fața scaldată în lacrimi, l-a însoțit pe tata până la ieșirea din oraș. După plecarea lor, bunica veni lângă patul meu și privindu-mă cu ochii ei blânzi îmi spuse că cel mai bun lucru pentru mine ar fi să mor. Mai adăugase apoi un: „Cum o vrea Dumnezeu!”

Aceasta a fost cea dintâi durere pe care am simțit-o în viața mea.

Regimentul tatii n-a mai apucat însă să părăsească Holsteinul, căci pacea fu semnată și voluntarii trebuiră să se reîntoarcă la casele lor. Viața își relua cursul obișnuit. Întocmai ca și în trecut, mă jucam cu păpușile și mă ocupam de teatru, întotdeauna însă în limba germană, convins fiind că ăsta era în mod obligatoriu limbajul scenei. Germana mea era însă barbară. Pe ici, pe colo se mai nimerea și câte un cuvânt corect adus de tata din Holstein, ceea ce-l făcea să spună în glumă:

— După cât vad eu, tu ești singurul care ai profitat de pe urma călătoriei mele! Dumnezeu știe dacă vei apuca să pășești și tu vreodată pe acele meleaguri! Deși va trebui să te zbați și să faci și tu asta!

Mama însă striga:

— Atâta timp cât voi trăi eu, băiatul o să rămână acasă, să nu-și ruineze sănătatea la fel ca taică-său!

Viața militară i-a fost funestă tatii. Într-o dimineață el se trezi aiurând. Mama mă trimise după ajutor, dar nu la doctor, ci la o babă doftoroaie care locuia la vreo trei kilometri de Odense. După ce îmi puse o mulțime de întrebări, baba luă fir de lână cu care-mi măsură brațele. Apoi făcu niște semne misterioase pe deasupra capului meu. L-a urmă îmi anina la piept o rămurică verde.

— E din același lemn din care a fost făcută crucea Domnului, spuse ea. Mergi de-a lungul râului. Dacă tatălui

tău îi e scris să moară, vei întâlni pe drum o nălucă!

M-au îngrozit tare mult aceste vorbe, căci eram foarte superstițios.

— N-ai întâlnit pe nimeni? mă întrebă mama când ajunsei acasă. Tremurând, i-am spus că nu. În cea de-a treia seară însă, tata muri. Toată noaptea a cântat greierul.

— E mort, plângea mama. Degeaba-l mai chemi! A venit Crăiasa zăpezii și l-a luat!

Înțelesei pe loc despre ce era vorba. În iarna trecută geamurile noastre erau acoperite cu flori groase de gheață, iar tata, uitându-se într-o zi afară, ne spusese că o zărise pe Crăiasa zăpezii întinzându-i mâinile.

— Pe mine mă vrea! adăugase el în glumă.

L-au îngropat într-un colț al cimitirului Sfântul Canut. Bunica i-a sădit pe mormânt trandafiri. Apoi alți morți au fost îngropați în același loc, iar acum, peste toți crește, înaltă, iarba.

Despărțirea de tata m-a redat, ca să spun astfel, în întregime, mie însumi. Mama se ducea zilnic să spele rufe. Rămas singur acasă, mă distram cu micul teatru pe care mi-l făurise tata, cosind rochii păpușilor sau citind piese dramatice. Eram pe atunci un băiețandru slab și înalt, cu plete lungi, de un blond deschis; mergeam aproape tot timpul cu capul gol și umblam încălțat cu saboți. Cum două dintre vecinele noastre, doamna Bunkeflod, văduva unui pastor, și sora ei vitregă mă îndrăgiră, stăteam la de aproape toată ziua. În această casă am auzit eu pentru prima oară vorbindu-se despre poezie ca despre un lucru sacru. Sigur, tatăl meu îmi citise din Holberg, dar aici era vorba despre frumusețea și noblețea vocației de poet. Tot atunci l-am descoperit pe Shakespeare, într-o traducere proastă, e adevărat, dar oricum, l-am descoperit, și odată cu el zugrăvelile lui îndrăznețe, faptele sângeroase, vrăjitoarele și strigoii care erau cum nu se poate mai pe gustul meu. Cum era și firesc, m-am apucat să-i interpretez dramele în micul meu teatru de păpuși. Mi se părea chiar că văd aievea fantoma tatălui lui Hamlet și pe nebunul rege Lear, rătăcind printre tufișuri. Cu cât erau mai mulți

morți într-o piesă, cu atât piesa îmi plăcea mai mult.

Inspirat de creațiile marelui tragedian englez, am scris și eu o piesă în care toată lumea, fără nicio excepție, murea. Subiectul era scos dintr-o veche legendă a lui Pyram și Thisbe. Am imaginat în plus dragostea unui călugăr și a fiului său pentru Thisbe. Amândoi se dăruiau morții, văzând-o pe Thisbe murind. Cea mai mare parte a replicilor ermitului erau împrumutate din *Biblie*. Într-o altă piesă, de o factură mai acătării, aduceam în scenă un rege și o prințesă. Băgasem de seamă că, la Shakespeare, aceste personaje se exprimau, de fapt, ca toată lumea, dar lucrul ăsta nu-mi convenea. Pentru a afla cum vorbea în realitate un rege am consultat-o pe mama și pe vreo câțiva vecini. Nimeni însă nu m-a putut lămuri, căci de multă vreme nu mai călcase miri un rege pe la Odense. Regii, credeam eu, trdбуiau cu siguranță să vorbească numai într-o limbă străină. Tocmai aitunci se nimerise să-tfii cadă în mână un soi de dicționar germano-franoo-anglo-danez. Și iată-mă pus pe treabă! Cu câte un cuvânt împrumutat din fiecare limbă și intercalat în dialog, am obținut replici cam de acest gen: „*Guten Morgen, mon pâtre, har De g odt sleeping?*” * * Un adevărat turn Babel. Fericit, îmi citeam piesa la toată lumea și eram sincer încredințat că și lumea era la fel de fericită să mă asculte.

Fiul unuia dintre vecinii noștri lucra la o fabrică de postav și în toate sâmbetele aducea acasă câțiva gologani, în timp ce eu îmi petreceam vremea, ca s-o spunem deschis, tăind frunze la câini. Atunci mama hotărî să mă trimită și pe mine la fabrică. Nu atât, susținea ea, ca să câștig și eu ceva, ci mai mult ca să știe pe unde-mi petrec vremea. Bunica mă condusese grozav de abătută. Niciodată nu-și închipuise că va trebui să muncesc și eu din greu, alături de alți copii săraci. La fabrică am întâlnit un mare număr de lucrători germani, care cântau și sporovăiau veseli. Glumele lor grosolane provocau hohote de râs. Am constatat, pe propria mea piele, că vorbele urâte pot pătrunde în urechea unui copil, fără însă să-i atingă și sufletul. În vremea aceea aveam o foarte

frumoasă voce de sopran, pe care mi-am păstrat-o până pe la vreo 15 ani. La fabrică, mă puseră să cânt de cum m-am angajat. Am avut un asemenea succes, încât ceilalți ucenici se însărcinară să muncească ei în locul meu, în timp ce eu trebuia să-i distrez, cântându-le. Cântam cu plăcere, ba uneori le și recitam unele scene din Shakespeare și din Holberg. O nimerisem destul de bine, fiindcă aveam impresia că toată lumea mă agreează. Debutul meu la fabrică fu deci cât se poate de plăcut, lată însă că într-o zi, în timp ce tovarășii mei de muncă, bărbați și femei, îmi admirau ușurința și limpezimea vocii, un ucenic striga drept la mijlocul cântecului:

— Pun rămășag ci ista nu-i băiat, ci vreo mică domnișoară! După care se arunci rânjind asupra mea. Am început și mi zbat și să strig. Ceilalți, găsind gluma cât se poate de bună, năvăliră și ei peste mine, încercând să mă țină de mâini și de picioare. Roșu de rușine și plângând cu hohote, am fugit la mama, care-mi făgădui să nu mă mai trimeată acolo.

Îmi reluai, ca și în trecut, vizitele la doamna Bunkeflod, unde, sau o ascultam pe ea citind, sau îi citeam eu cu voce tare. Tot aici mă mai ocupam și cu... croitoria! Păpușile din teatrul meu aveau mereu nevoie de haine... M-am apucat chiar să fac, pentru aniversarea doamnei Bunkiflod, și până la urmă i-am și făcut, o pernă de ace din mătase, care a fost păstrată ou mare grijă și pe care am revăzut-o mu de mult. În afară de doamna Bunkeflod mă mai duceam și la o altă văduvă pe pastor pentru a-i citi romane împrumutate de la o bibliotecă publică. Mi-aduc aminte că unul dintre ele începea cam așa: „Era o noapte furtunoasă. Ploaia bătea în geamuri...”

— Lată o carte excelentă! exclamă doamna în cauză, în candoarea mea, o întrebai cum putea să-și dea seama de acest lucru.

— O, văd asta de la primele cuvinte, răspunse ea. Am privit-o cu respect. Doamne, cât era de deșteaptă!

În timpul secerișului, mama mă lua adesea cu ea la castelul ce se învecina cu orașul său natal, Bogense.

Odinioară ea fusese servitoare acolo și castelana, fiica foștilor ei stăpâni, o ruga să vină adesea. Ne trebuiau două zile pentru a ajunge la castel, căci mergeam pe jos. Era o proprietate mare, masa era foarte bună, iar ținutul atât de frumos, încât aș fi rămas acolo pentru totdeauna. Când am sosit noi, tocmai se recolta hameiul. Într-o șură, în jurul unui cazan mare, o mulțime de țărani rupeau petalele florilor. Se povesteau întâmplări extraordinare. Unii pretindeau că lucrurile li se întâmplaseră chiar lor. Nu era vorba decât de draci cu picioare de cal, de strigoi și de prevestiri. Un bătrân de treabă susținea sus și tare că Dumnezeu cunoaște prezentul și viitorul omului. Aceste vorbe mă impresionară puternic și nu încetai multă vreme să mă gândesc la ele. În cursul unei plimbări, am ajuns, într-o seară, la marginea unui iaz adânc. Am sărit pe piatra dreaptă, care ieșea din apă și, în acel moment, un gând mi-a fulgerat prin minte: „Oare Dumnezeu să știe într-adevăr tot ceea ce trebuie să mi se întâmple? Dacă El a hotărât să trăiesc și să ajung bătrân și eu mă arunc în iazul ăsta, cum rămâne cu voința divină?” Și, foarte serios, numai ca să-i fac în necaz Domnului, am simțit dorința să mă înec. O voce tainică însă mi-a șoptit: „Atunci o să pună dracul gajba pe tine!”

Scoțând un strigăt de spaimă am luat-o la goană cât ma țineau picioarele și nu m-am oprit decât în brațele mamei, hohotind de plâns. Nimeni n-a fost în stare să-mi smulgă vreun cuvânt.

— O fi văzut ceva, de s-a speriat el atât de tare! spuse o femeie și eu eram aproape gata s-o cred.

Mama se recăsători curând, tot cu un cizmar destul de tânăr. Tatăl meu vitreg era un om liniștit și foarte la locul lui. Nu vru să se amestece în educația mea și-mi dădu întreaga libertate. De atunci am trăit numai pentru teatrul meu de marionete. Cea mai mare plăcere era să adun tot soiul de zdrențe bălțate, cu care să-mi îmbrac micile mele personaje. Mama vedea în asta o îndeletnicire practică și totodată o înclinare către croitorie, meserie spre care credea ea că mă trage așa. Numai că eu mă hotărâsem să

mă fac actor. Când auzi una ca asta, biata mamă scoase un strigăt de spaimă. Ca oameni de teatru, ea nu văzuse decât dansatori pe sârmă și actori ambulanți, care, pentru dânsa, erau totuna.

— Ți-e dor de ciomăgeală! spunea ea. Ai să crăpi de foame, ca să fii ușor și să poți umbla pe sârmă! Or să te puie să bei ulei ca să ai mâinile și picioarele suple! Nu, nu și iar nu! Ai să te faci croitor și gata! Uită-te la Stegmann ce viață ușoară duce! Are o casă cu ferestre cât toate zilele și o mulțime de lucrători în atelier. Ah, dac-ai putea să ajungi și tu ca el!

Dacă m-aș fi făcut croitor aș fi avut totuși o consolare: mi-aș fi putut procura petece pentru păpușile mele!

Părinții se mutară curând în altă casă. Acum aveam și eu o grădiniță unde cântam adesea tot ce-mi trecea prin cap. Vecinilor le plăcea să mă asculte și susțineau că vocea mea frumoasă îmi va aduce odată și odată fericirea. Mă întrebam adesea cam în ce chip va veni această fericire la mine și cum în capul meu visul și realitatea erau totuna, îmi închipuiam lucrurile cele mai extraordinare. O bătrână spălătoreasă îmi povestise odată că împărăția Chinei s-ar afla sub râul Odense. De câte ori n-am așteptat, în nopțile cu lună plină, să văd ivindu-se din apele râului un prinț chinez care, auzindu-mă cântând, să mă ia cu el în împărăția lui, și să mă umple de bogății și de ranguri, pentru ca până la urmă să-mi îngăduie să revin la Odense unde să-mi construiesc o casă arătoasă! Petreceam ore întregi la marginea râului, făcându-mi tot soiul de planuri. Eram pe atunci tare copilăros. Mulți ani mai târziu, pe când mă aflam la Copenhaga, încă mai speram să văd apărând prințul cel mult așteptat, care să mă asculte, să mă înțeleagă și să mă ajute. Acesta n-a sosit așa cum l-am visat, dar a sosit totuși.

Înclinarea mea către cântec și declamație făcuse să fiu primit în multe familii bune din Odense, între altele de cea a colonelului Hoegh Guldberg. Datorită lui am fost

introdus la prințul Christian, viitorul Christian al VIII-lea⁴ al Danemarcei, care-și avea atunci reședința în castelul din Odense.

— Dacă prințul te întreabă ce dorești, îmi spuse Guldberg, răspunde-i că cea mai vie dorință a ta este să intri la Colegiu! Ceea ce am și făcut... Prințul fu de acord că era cât se poate de frumos să cânti și să declami poezii, dar când auzi de Colegiu nu mai fu de acord. „Studiile sunt lungi și foarte costisitoare”, obiectă el, adăugând că era dispus să mă ajute numai în eventualitatea că mi-aș alege o meserie ca cea de strungar, de exemplu. Cum eu doream din tot sufletul să învăț carte și nu să intru ucenic, mai ales că asta o puteam face și fără ajutorul lui, am plecat de acolo cât se poate de nemulțumit.

Eram, pe atunci, elev la școala săracilor, unde nu învățam decât religia, scrisul și câteva elemente de calcul. De câte ori era ziua profesorului îi împlăteam o cununiță și-i compuneam o poezie. De obicei el îmi mulțumea cu un surâs. Alteori însă mă bruftuia zdravăn. Era un om de treabă, dar cam din topor. Ne vorbea despre religie cu atâta avânt și ne expunea *Vechiul Testament* aut de mișcător, încât păreau să se însuflețească sub ochii noștri toate scenele de demult; mie, cel puțin, mi se păreau atât de frumoase și de veridice, cum n-aveam să le mai regăsesc decât mult mai târziu în capodoperele lui Rafael și Tițian. Câteodată, visam cu ochii pe pereți. Profesorul nu pierdea prilejul și mă aducea numaidecât la ordine:

— Asta iar e cu gândurile aiurea!

Băieții auziseră spunându-se că aș fi un copil cam ciudat și ceea ce lor li se părea și mai curios era faptul că scriam piese de teatru. Într-o zi mă urmăriră pe stradă strigând cât îi ținea gura:

— Hei, iată-l pe comediantul nostru! Iată-l pe deșteptul care face comedii!

Nu m-am oprit decât acasă unde, înghesuit într-un

⁴ Rege care a domnit în Danemarca între anii 1839—1848.

lazul din spatele morii, din care Andersen, copil, așteaptă, în nopțile cu lună, să se ivească prințul mult așteptat cart să-l ajute.

colț, m-am pus pe un plâns cu sughițuri.

Cum intrasem în cel de al paisprezecelea an, mama se gândi să mă pregătească pentru împărțășanie, înainte de a mă da ucenic la un croitor. Ea mă iubea, dar din păcate nu-mi putea înțelege aspirațiile. Nici eu nu prea pricepeam ce vreau. Cei din jurul nostru criticau mereu felul meu de a fi, ceea ce pe ea o îndurera, desigur, mult. Noi țineam de parohia Sfântul Canut. Copiii de familie bună și elevii de la Colegiu trebuiau să se înscrie, în vederea împărțășaniei, la pastor ceilalți, la capelan. Eu m-am înscris la primul. Pastorul, neavând încotro, a trebuit să mă primească. Cu siguranță că i-am părut cam pretențios. Cu toate astea, mie nu mi s-a părut câtuși de puțin că asta ar aduce a vanitate din partea mea, căci mă înscrisesem la el din două motive: primul, pentru că băieții de teapa mea își băteau întotdeauna joc de mine, iar al doilea, pentru că simțeam o atracție irezistibilă pentru băieții de la Colegiu, cu care râvneam să fiu măcar aici împreună. Când se jucau în cimitir, rămâneam ceasuri în șir în fața grilajului să-i privesc, dorind din tot sufletul să mă număr și eu printre ei, nu atât pentru a mă juca, ci mai ales din pricina numeroaselor lor cărți și a viitorului strălucit care-i aștepta. Înscriindu-mă la pastor, mă puteam amesteca și eu printre ei ca și cum aș fi fost unul de-al lor. Din păcate nu-mi amintesc însă ca vreunul dintre ei să mă fi băgat vreodată în seamă. Am avut deodată impresia că sunt un intrus și pastorul însuși se strădui să mă facă să pricep acest lucru. Recitând câteva scene de comedie unor cunoștințe ale sale, pastorul m-a amenințat cu darea afară de la împărțășanie. Am fost de-a dreptul consternat și m-am simțit și mai surghiunit. O singură fetiță mi-a arătat oarecare simpatie: mă privea cu un surâs prietenesc, îmi răspundea la salut, ba într-o zi chiar îmi dădea un trandafir. M-am reîntors acasă în culmea fericirii: în sfârșit, exista cineva care nu mă disprețuia!

O croitoreasă bătrână preschimbă redingota răposatului meu tată într-o haină pentru împărțășanie. N-avusesem niciodată un atât de frumos veșmânt de

sărbătoare! Pentru prima oară în viața mea aveam și eu o pereche de ghete. Bucuria îmi era fără margini! De teamă, ca nu cumva lumea să nu-mi observe ghetetele, am tras căputele pe deasupra pantalonilor. Și iacă - așa am traversat biserica, în toată lungimea ei! Ghetetele bocăneau zdravăn, iar eu tremuram la gândul că lumea nu va băga de seamă că sunt noi. Pe de altă parte mă simțeam grozav de vinovat pentru că gândurile mele se îndreptau mai mult spre ghete decât spre Dumnezeu. Dar n-aveam ce face! Îl rugai din fundul inimii să mă ierte și mă apuca să mă gândesc din nou la ghete!

Izbutisem să economisesc, din banii primiți cu diferite ocazii, vreo treisprezece rigsdaleri. O adevărată avere pentru mine! Cum mama insista mai mult ca niciodată să intru ucenic la croitor, o rugai să mă lase să plec la Copenhaga, în ochii mei, cel mai mare oraș al lumii.

— Ce-ai să ajungi acolo? mă întrebă ea.

— Vreau să ajung celebru! Și-i povestit ceea ce citisem despre oamenii iluștri născuți mai toți, ca și mine, în sărăcie. Au început în mizerie, completai eu pentru a o convinge, și au sfârșit în culmea gloriei!

3 - Povestea vieții mele

O forță misterioasă mă împingea înainte. Mama, neavând încotro, a trebuit să cedeze. Mai înainte, însă, chemă o ghicitoare care îmi citi în cărți și în zaț de cafea:

— Fiul dumitale va ajunge om mare și va veni o zi când întregul Odense va fi luminat în cinstea lui!

Mama izbucni în plâns și se hotărî să mă lase să plec. Când vecinii auziră de plecarea mea, strigară că era o nebunie să lași un băiat, de numai paisprezece ani, să plece de unul singur la Copenhaga, atât de departe aflată și unde mț cunoșteam pe nimeni.

— Credeți, le spuse mama, că o să-mi dea pace dacă nu-l las să plece? Numai că eu sunt cât se poate de liniștită, fiindcă știu că n-o să apuce să treacă dincolo de Nyborg. Când o să vadă marea, cu valurile ei cât casă, o să se reîntoarcă frumușel înapoi și atunci am să-l dau la meserie!

În vara care precedase împărțășaniei mele, o parte din trupa Teatrului Regal din Copenhaga venise la Odense. Grație prietenului meu, distribuitorul de programe, am putut să asist din culise la toate reprezentațiile. Ba chiar urcasem și pe scenă, ca figurant, iar o dată dădusem câteva replici în *Cenușăreasa*. Zelul meu era atât de mare, încât actorii fiici nu apucau să sosească la teatru, că eu și eram gata costumat. Le atrăse astfel atenția asupra mea. De atunci, am fost convins că sunt născut pentru teatru și că prin el am să ajung celebru. Bineînțeles că ținta aspirațiilor mele era Teatrul Regal din Copenhaga. Persoane care fuseseră acolo pretindeau că văzuseră la acest teatru ceva cu mult mai bun decât la operă sau comedie: baletul. Era lăudată mult doamna Shall⁵, considerată cea mai bună dintre toate dansatoarele. Mi se părea că dacă aș izbuti s-o înduplec să mă ajute, aș putea ajunge lesne la cinste și la fericire. Stăpânit de acest gând, am hotărât să mă duc să-l caut pe tipograful Iversen, unul dintre burghezii cei mai de vază din Odense. Cum el era în relații cu mai toți actorii, trebuia, fără îndoială, s-o cunoască și pe dansatoare. Îl rugai deci să-mi dea o scrisoare de recomandatie către ea.

Acest om bătrân mă vedea atunci pentru prima oară. După ce mă ascultă cu atenție, mă sfătui să renunț la călătoria asta:

— Învață mai bine o meserie, spuse el. Nu-ți pierde vremea cu fleacuri!

— Asta niciodată! strigai eu cu un asemenea accent de disperare, încât bietul om fu nevoit să-mi facă pe plac. El n-o cunoștea pe dansatoare, dar avea să-mi dea totuși o scrisoare pentru ea. Mama îmi puse toate boarfele într-o legăturică și-l rugă pe poștaş să mă ducă cu preț redus. Omul, de treabă, nu-mi luă decât trei rigsdaleri pentru toată călătoria. Bunica mă aștepta la poarta orașului. Când mă văzu, mă strânse în brațe și plânse, fără să poată scoate un cuvânt.

5 Anna Margrethe Shall (1775—1852), dansatoare renumiți la Teatrul Regal din Copenhaga.

Și eu eram foarte mișcat! Așa a fost despărțirea! N-am mai văzut-o niciodată. A murit un an mai târziu. Nu știu unde a fost înmormântată. Doarme în cimitirul săracilor.

Poștașul sună din corn. Era o după-amiază frumoasă de toamnă. Mă simțeam grozav de fericit la vederea atâtor lucruri noi, și apoi, nu-mi realizasem oare dorința? Abia când vaporul se depărta de insula mea natală îmi dădui seama cât eram de singur. De îndată ce pusei piciorul în Seeland, mă ascunsei într-un hangar și, în genunchi, rugai cerul să aibă grijă de mine, să mă călăuzească și să mă ajute.

Toată ziua și toată noaptea următoare diligența străbătu orașe și sate. Nu după mult m-am trezit singur în trăsură, căci ceilalți călători coborâseră fiecare pe unde aveau treabă. Îmi scosei atunci bucata de pâine dată de mama și începui să înfulec. Totul mi se părea cumplit de străin, mă simțeam atât de departe de ai mei și atât de singur în lumea neînchipuit de vastă!

La 7 septembrie, 1819, am zărit Copenhaga de pe înălțimea colinei Frederiksberg. Am coborât, cu bocceluța în mână, și, traversând grădina, marea alee și cartierul bogătașilor, am pătruns în oraș. În ajunul sosirii mele avuseseră loc în Copenhaga niște manifestații antisemite, fapt care se întâmpla în acea epocă în mai toate țările Europei. Tot orașul era în fierbere. Această zarvă pe mine nu mă surprinse de fel pentru că cacorespundea perfect imaginii pe care mi-o făcusem despre Copenhaga, capitala lumii. Având numai zece rigsdaleri în buzunar, am intrat într-un foarte

J*

modest han, aproape de poarta de apus, pe unde de-altfel și venisem.

Primul drum pe care l-am făcut în centrul orașului a fost la teatru. L-am înconjurat de nenumărate ori și l-am examinat pe toate fețele, ca pe o casă a cărei ușă era încă ferecată. Nici prin cap nu-mi trecea că, zece ani mai târziu, prima mea piesă va fi jucată aici. Un negustor de bilete de teatru îmi oferă și mie unul. Ignorând cu desăvârșire

obiceiurile Copenhagăi, am luat biletul fără să-i dau niciun ban și i-am mulțumit cu efuziune. Vânzătorul, crezând că-mi bat joc de el, se supără. Rușinat, am fugit din acel loc, care-mi era totuși atât de scump.

A doua zi, îmbrăcat în hainele mele bune, încălțat cu ghetete, a căror margine trecea, firește, bine peste pantaloni și cu pălăria înfundată pe ochi, m-am prezentat la doamna Shall, cu scrisoarea de recomandatie a lui Iversen. Înainte însă de a intra, căzui în genunchi și-l rugai pe Dumnezeu să mă ajute să găsesc sprijin și ajutor în casa asta. Dar tocmai când mă rugam eu mai cu foc, hop, o slujnicuță cu un paner în mână începu să urce scara. Dând cu ochii de mine, îmi surâse cu blândețe și-mi puse în palmă o monedă, după care continuă să urce cu pas ușor treptele. Privii banul, uimit. Doar îmi pusesem hainele mele cele bune și nu puteam avea aerul unui cerșetor. O strigai.

— Păstrează-l! zise ea și dispăru.

În sfârșit am fost introdus la dansatoare, care m-a privit și m-a ascultat uluită. Habar n-avea de Iversen. I-am explicat ce doream, mărturisindu-i cât de bucuros aș fi fost dacă aș fi putut intra la teatru. Ea mă întrebă ce rol aș putea juca. Fără să ezit nicio clipă, răspunsei:

— Cenușăreasa! Îmi place atât de mult! Și pe loc m-am și pregătit să-i arăt cum înțelegeam eu să interpretez acest rol. Cum mă adresam unei dansatoare, mi se păru foarte firesc să aleg scena în care Cenușăreasa dansează. Ca să fiu mai ușor, i-am cerut îngăduința să-mi scot ghetete. Bătând în pălărie ca într-o tobă, începui să cânt și să joc. Gesturile mele ciudate și exaltarea mea o făcură pe doamna Shall să creadă - mi-a mărturisit lucrul acesta mulți ani mai târziu - că eram nebun. Mă expedie deci cât putu mai repede.

Dansatoarea Arma Margrethe Shall (177)

18 S2) către care a fost îndrumat Anderim la Copenhaga.

M-am dus după aceea la directorul teatrului pentru a-i solicita un rol. El m-a examinat cu atenție și m-a găsit prea slab.

— Ah, strigai eu, dacă mi s-ar da un acout de vreo sută de rigsdaleri, aș ști eu cum să mă îngrăș!

Dar directorul mi-o tăie scurt:

— Noi nu angajam aici decât oameni binecrescuți!

Jalea mea era cu atât mai mare cu atât n-aveam pe nimeni căruia să mă plâng, care să mă mângâie și să mă călăuzească. Am socotit atunci că cel mai bun lucru pentru mine ar fi să mor. Dar căpătând din nou încredere în soarta mea, mi-am spus: „S-a întâmplat de multe ori ca tocmai atunci când ești mai nenorocit să-ți vină de undeva un

ajutor. N-am citit eu oare că pentru a ajunge cineva în viață trebuie mai întâi să suferi zdravăn?”

Ieșind afară din teatru am cumpărat un bilet undeva, la galerie, pentru *Paul și Virginia*. Despărțirea celor doi îndrăgostiți m-a mișcat în așa chip, încât am izbucnit în lacrimi. Câteva femei de treabă, așezate lângă mine, mă consolară cum putură mai bine:

— Nu mai plânge, băiete, ăsta nu e decât teatru! spuse una dintre ele și-mi dădu o bucată de *smorrebrod*⁶, garnisită cu cânat. Stârnit la vorbă de amabilitatea femeii, i-am mărturisit că de fapt eu nu plângeam pentru Paul și Virginia, ci pentru că socoteam teatrul ca pe o Virginie a mea și că dacă trebuia să fiu despărțit de el, voi fi cu mult mai nefericit decât Paul. Dar nimeni nu păru să înțeleagă ce vreau să spun. Am povestit atunci pentru ce venisem la Copenhaga, unde mă simțeam atât de singur, și vecina mea îmi mai dădu o bucată de *smorrebrod*, două-trei fructe și câteva prăjituri.

A doua zi dimineață, după ce-mi făcui socotelile, văzui că averea mea se redusese la un singur rigsdaler. Nu-mi mai rămânea de făcut decât sau să mă întorc de îndată la Odense, sau să intru ucenic la Copenhaga. Dacă mă întorceam acasă, tot la meserie ajungeam și, în plus, după călătoria mea neizbutită în capitală, m-aș mai fi făcut și de râsul celor care mă cunoșteau. Era deci mai bine să rămân la Copenhaga. Puțin îmi păsa de ce meserie o să-mi aleg. Esențialul era să am din ce trăi

O femeie cu care călătorisem în diligența consimți să mă găzduiască provizoriu. Cumpărind un ziar, femeia descoperi adresa unui dulgher care căuta un ucenic. Mă trimise acolo Omul îmi făcu o impresie bună și așteptând să capete informații asupra familiei mele și asupra mea, mă angajă provizoriu.

A doua zi, la șase dimineața, eram la atelier. Am găsit acolo multe calfe și mai mulți ucenici care sporovăiau veseli. Patronul nu se sculase încă. Vorbele lor, fără

6 Un fel de pâine specială, frimîntată cu unt umplută cu brînză, ouă, cîrnați etc...

perdea, mă făcură să roșesc. Ei văzură acest lucru și începură să-și bată joc de mine. Mi-am amintit de ceea ce se petrecuse la fabrică, m-a cuprins frica și am părăsit repede atelierul.

Iată-mă deci din nou în stradă. Nu mă cunoștea nimeni, nu cunoșteam pe nimeni, eram cu totul părăsit. Mi-am amintit atunci că citisem ceva important despre Siboni⁷, care fusese numit directorul conservatorului de muzică. Peste tot mi se admira vocea: poate că acest om va primi să se ocupe de mine. Dacă nu, trebuia să caut chiar în acea seară un luntraș care să mă ducă în Fionia. La gândul reîntoarcerii acasă tristețea mea spori și în aceasta dispoziție sufletească m-am prezentat la Siboni. Italianul tocmai dădea o masă la care participau, printre alții, celebrul nostru compozitor Weyse² și poetul Baggesen⁵. I-am explicat scopul vizitei mele cameristei, care-mi deschisese ușa, și, cum ea m-a ascultat cu interes, m-am apucat să-i povestesc toată viața mea. Fata s-a dus apoi și trebuie să-i fi spus stăpânului ei o bună parte din cele istorisite de mine, căci am așteptat multă vreme până să se înapoieze. S-a întors cu întreaga societate după ea. Mă priviră toți cu curiozitate, apoi Siboni mă duse în camera în care se afla pianul. Am început să cânt și el m-a ascultat cu atenție. Am declamat, în sfârșit, câteva scene din Holberg și alte două, trei poeme care, redeșteptând în inima mea sentimentul mizeriei în care mă zbăteam, îmi smulseră lacrimi. Toți invitații aplaudară.

— Nădăjduiesc, zise Baggesen, că va ieși un artist de soi din tine, cu condiția să nu te lași niciodată îmbătat de aplauzele publicului!

Făcură apoi o seamă de reflecții asupra firescului care dispare odată cu vârsta și, mai ales, în contact cu oamenii. Nu înțelegeam aproape nimic din ceea ce-și vorbeau, doar atât că, după ei, eram un copil cu un temperament extraordinar, o adevărată revelație, pentru a nu spune un fenomen. Copil al naturii, naiv și credul, îmi

⁷ Jetts Baggtasm (1764—1826), poet romantic danez, profesor la universitatea din Kiel.

închipuiam că toată lumea îmi vrea binele; nu puteam să am un gând, o părere, fără să nu le împărtășesc repede și altora. Siboni îmi făgădui să mă ajute și-și exprimă nădejdea că voi ajunge într-o zi să cânt la Teatrul Regal. Eram în culmea fericirii, amestecând plânsul cu visul. Când camerista deschise ușa și văzu cât eram de emoționat, mă mângâie pe obraji și mă sfătui să mă duc de îndată să-l văd pe compozitorul Weyse.

— Vrea să te ajute - îmi spuse ea - și poți fi mândru de asta. M-am dus deci să-l văd. Fusesse și el un copil sărman. Dându-și seama de situația mea disperată și profitând de buna dispoziție a momentului, strânsese pe loc, pentru mine, șaptezeci de riksdaleri. O adevărată avere. În fiecare lună urma să mă duc la el să iau apoi câte zece. În bucuria mea i-am scris mamei prima scrisoare, pentru a-i povesti norocul care mă copleșise. Soisoarea fu citită, bine-nțeleasă, tuturor cunoștințelor. Unii ascultară surprinși; alții schițară un surâs neîncrezător.

Siboni nu vorbea daneza. Pentru a mă putea înțelege cu el, trebuia să învăț puțină germană. Un profesor de limbi străine îmi dădu gratuit câteva lecții. Până la urmă Siboni mă luă la el în pensiune. Câteodată cânta gama împreună cu mine. Avea un bucătar italian și câțiva servitori foarte îndatoritori, îmi petreceam aproape toată ziua în tovărășia lor, ascultându-le istorisirile. Dar într-o zi, la dejun, ei mă trimiseră în sufragerie cu un platou cu mâncare. Siboni alergă la bucătărie, făcu tăraboii și le spuse servitorilor că eu nu eram un *cameriere*⁸. Din acest moment am început să stau mai mult în apartamentul unde locuia nepoata lui Siboni, Mariette, o tânără plină de talent, care se străduia să-și picteze unchiul în chip de Achille, rol pe care acesta îl juca în opera compozitorului italian Paer. Cum unchiul era foarte ocupat, a trebuit să-i slujesc eu de model, îmbrăcat în tunica grasului și grosului Siboni, care vă închipuiți cum îmi venea mie, un băiețandru slab și deșirat. Tânăra italiancă pesemne că se amuza grozav să mă vadă astfel împopțonat, căci

8 Slugă (ît.).

izbucnea în tot momentul în râs...

Din nenorocire pentru mine duj JI vreo opt sau zece luni mi-am pierdut glasul. Umblastm toată iarna și toată primăvara cu niște ghrte atât de rupte, încât picioarele îmi fuseseră mai tot timpul ude. Nădejdea de a fi într-o zi un mare cântăreț se năruî. Siboni mă-sfătui să mă întorc la Odense pentru a învăța o meserie. După ce-i zugrăvisem mamei un tablou atât de strălucitor despre norocul care dăduse peste mine, trebuia acum să ifră reîntorc acasă, pentru a fi de râsul tuturor. Gânddtdacesta mă îngrozea. Dar câteodată orice rău e spre bine. Din nou singur și părăsit, mă întrebam cui puteam să mă mai adresez. Mi-am amintit atunci că la Copenhaga trăia poetul Guldberg⁹, fratele colonelului care, la Odense, îmi arătase atâta simpatie. După ce i-am descris, într-o scrisoare, trista mea situație, m-am prezentat la el; l-am găsit printre cărțile și pipele sale. M-a primit cu destulă prietenie. Pentru că în scrisoarea mea constatase numeroase greșeli de ortografie, s-a oferit să-mi dea câteva lecții de scris. A luat apoi inițiativa unei liste de subscripție în favoarea mea și mi-a consacrat pe deasupra și venitul provenit din vânzarea unei cărțicele a sa. Weyse și alți prieteni de-ai lui subscriseseră și ei. Nu pot trece mai ales peste gestul nobil și inima bună a doi dintre servitorii lui Siboni oare se angajară să-mi dea în fiecare trimestru câte nouă mărci din câștigul lor. Sigjur că ele nu-mi fură date decât în primul trimestru, dar contează de fapt buna lor intenție și nu banul. Mai figura pe listă și numele compozitorului Kuhlau, pe care n-am avut încă prilejul să-l întâlnesc. Și el, ca și mine, avusese o copilărie nefericită. Gazda mea, aflând ce se făcuse pentru mine, îmi propuse să rămân la ea, unde susținea că mă voi simți mai bine decât în altă parte. Existau atâția oameni răi în oraș!

Odaia pe care mi-o dădu nu era altceva decât o cămăruță **f** răpădită, fără ferestre, în care lumina venea prin bucătărie, mi îngăduia în schimb să stau și în camera

9 Frederik Hoegh Guldberg (1771—1852), poet danez de prestigiu, profesor la școala navală din Copenhaga.

ei și îmi făgăduia mâncare bună. Îmi dădea două zile de gândit; avusese însă grijă să mă prevină că nu mă putea primi în gazdă cu mai puțin de douăzeci de rigsdaleri pe lună. Această condiție era prea grea pentru mine, căci subvenția binefăcătorilor mei se ridica doar la vreo șaisprezece rigsdaleri, din care trebuia să trăiesc, să mă îmbrac și să mai pun și ceva de o parte, pentru unele lucruri neprevăzute. Dacă nu voiam să-i dau atât, încheie ea, n-aveam decât să mă duc unde-oi vedea cu ochii. Eu, care mă atașez atât de ușor de oameni, începusem s-o iubesc pe această femeie ca pe a doua mamă a mea. Așa că-mi venea foarte greu s-o părăsesc, cu atât mai mult cu cât habar n-aveam unde mă puteam duce. Și totuși nu puteam să-i dau mai mult de șaisprezece rigsdaleri pe lună, pentru că atât aveam. Chiar dacă i-aș fi dat pe toți și tot nu ar fi fost de-ajuns. Rămas singur acasă, vărsai lacrimi amare. Zărind sub canapea portretul bărbatului ei, mort, cu un gest copilăresc lăsat, în disperarea mea, să-mi curgă lacrimile peste ochii celui care mă privea ținută din tablou. Credeam că mortului i se va face astfel milă de mine și-o va îndupleca pe nevastă-sa să mă primească în gazdă și pentru șaisprezece rigsdaleri. Până la urmă femeia, dându-și seama că n-avea să scoată pentru nimic în lume mai mult de la mine, se învoi și cu atât. A doua zi, fericit că aveam, în sfârșit, un cămin, îi adusei suma cuvenită: dar nu-mi mai rămăsese niciun bănuț pentru haine, ghete sau alte lucruri absolut necesare.

Trăiam în mijlocul misterelor Copenhagăi, dar habar n-aveam să le dezleg. Gazda mea mai avea un chiriaș, o femeie tânără, de treabă, pe care o vedeam adesea plângând. Ea nu primea alte vizite în afară de cele ale bătrânului ei țată. Acesta nu venea decât noaptea, îmbrăcat cu o redingotă modestă, cu gulerul ridicat și cu pălăria înfundată până peste ochi. Datoria mea era să-l conduc pe scara de serviciu până în camera fetei. La fiicăsa lua ceaiul, așa se părea, și nimeni n-avea voie să-l deranjeze, căci era cam mizantrop. Mulți ani mai târziu, când am pătruns și eu în lumea bună, am văzut într-o

seară, într-un salon strălucitor, un domn în vârstă, distins și cu pieptul plin de decorații. E' sa bătrânul „tată” mizan trop, căruia eu îi deschiseseam, cu ani în urmă, ușa bucătăriei. Nu m-a recunoscut... Era și firesc să nu-și dea seama că eu eram băiatul jerpelit și sfrijit care-l ajutase odinioară, fără să-și dea seama, să joace rolul unui tată.

Da, căci în ciuda celor 16 ani ai mei, eram încă un copil neștiutor care se mai juca cu păpușile. În fiecare zi le făceam haine noi și pentru a-mi procura bucățelele de stofă de care aveam nevoie, mă duceam să cer eșantioane de mătase în magazinele din Komagergade și Ostergade. Nu visam decât împopoțonarea păpușilor mele și adesea, pe stradă, rămâneam cu gura căscată în fața unei toalete scumpe și frumoase. Și-n închipuirea mea nu vedeam decât somptuoasele costume de curte pe care le-aș fi putut croi din asemenea toalete!

Eram fără resurse, se știa... Când gazda mea îmi dădea, uneori, pentru unele mici comisioane pe care i le făceam, câte un skilling, alergam înnebunit și-mi cumpăram cărți vechi cu piese de teatru de pe la anticari și hârtie de scris. În curând Biblioteca Universității începu să-mi procure o sumedenie de lecturi recreative. M-am dus într-o zi să-l văd pe bătrânul Rasmus Nyerup¹⁰, despre care doamna Bunkeflod îmi spusese că era fiu de țăran și că-și făcuse studiile la Odense. I-am spus că și eu eram din Odense. Felul meu de a fi, destul de original, i-a plăcut bătrânului. Prinzând slăbiciune pentru mine, mi-a îngăduit să citesc în incinta bibliotecii, cu condiția să am grijă de cărți și să le pun la loc de unde le-am luat. Mai târziu mi-a dat chiar voie să iau acasă unele volume mai mari și unele gravuri. Asta mi-a făcut o mare bucurie.

Și n-am simțit una mai mărunță, când, la cererea lui Guldberg, actorul Lindgreen a consimțit să mă inițieze în tainele teatrului. Am început să învăț unele rolișoare de valeți, din comediile lui Holberg, pentru care vedeam unele înclinări. Eu însă țineam morțiș să învăț rolul lui Corregio; Lindgreen nu se opuse. Într-o bună zi, în timp ce

10 Directorul Bibliotecii Universității din Copenhaga.

recitam din tot sufletul monologul din galeria tablourilor, începu să râdă, apoi mă întrebă dacă eram convins că semănăm într-adevăr cu marele maestru Corregio. Apoi m-a ascultat cu atenție. Când am isprăvit, m-a bătut ușurel pe obraji și mi-a spus:

— Pui inimă în ceea ce spui, dar nu vei fi niciodată actor! Fă altceva, Dumnezeu știe ce! Du-te, vorbește Guldberg și încearcă să înveți latina. Dacă vei ști limba asta, înseamnă că ai și făcut un pas către universitate!

Să învăț! De foarte multă vreme nu mă mai gândisem la asta. Am vorbit cu doamna care-mi făcuse rost să iau lecții gratuite de germană. Mi-a spus că era imposibil să învăț latina în aceleași condiții.

Un alt prieten al lui Guldberg consimți, totuși, să se ocupe de mine: un dansator, pe nume Dahlen și soția lui, actriță foarte la modă pe arunci. Mă primiră în intimitatea căminului lor. singurul de altfel care mi-a fost deschis pe vremea aceea. Îmi petreceam cea mai mare parte a serilor la doamna Dahlen, care, dulce și prietenoasă, era, pentru mine ca și o mamă. Soțul ei mă lua la școala de dans. Deci un nou drum deschis spre teatru... Cu toate strădaniile mele, profesorul îmi spuse curând că nu voi fi bun niciodată decât cel mult de figurant. Mi s-a dat voie, totuși, să pătrund în culisele teatrului.

Într-o seară se reprezenta opereta *Doi savoiarzi*. Cu puțin înainte de ridicarea cortinei am întâlnit o coristă pe care o cunoscusem la Siboni. Ea îmi spuse că în piesă exista un tablou care se petrecea într-o piață publică și că toată lumea, chiar și mașiniyrii, puteau să urce pe scenă. Nu-mi trebuia decât puțin fard pe obraji. M-am mâzgălit în grabă cu puțin roșu și am intrat odată cu ceilalți. Plin de o fericire fără margini, am rămas cu ochii cășcați la grilajul luminos de la marginea scenei, apoi la sufleor și, în sfârșit, la sala cufundată în întuneric. Eram îmbrăcat ca vai de lume, pălăria îmi cădea mereu pe ochi, iar ghetele abia se mai țineau. Dându-mi seama de defectele îmbrăcăminții mele, am devenit și mai stângaci decât eram. Nu îndrăzneam să mă îndrept de teamă ca nu cumva jiletca

mea, care era mult prea scurtă, să nu mi se ridice în sus; nici de fâțâit nu mă puteam fâțâi prea tare fiindcă ghetele mele, din cale-afară de scâlciate, puteau să-mi facă vreo figură. Mi-era rușine și din pricina trupului meu sfrijit și lălâu care putea de asemenea stârni hohote de râs. Dar în ciuda tuturor acestor defecte simțeam o bucurie nemăsurată să pot vedea de aproape luminile rampei. În acest moment, unul dintre actorii principali mă luă de mână și felicitându-mă, bineînțeles, în bătaie de joc pentru debut, mă trase către marginea scenei, spunând destul de tare:

— Vino, actorule, să te prezintă publicului danez!

Cu lacrimi în ochi, mi-am tras mâna și am fugit copleșit de rușine.

În această epocă, domnul Dahlen compusese un balet, *Armida*, în care figuras și eu ca spiriduș. Doamna J.L. Heiberg¹¹, pe atunci fetița, juca și ea. Amintirea pe care i-o păstrez, din aceste timpuri datează. Pentru prima dată numele meu fu tipărit alături de al ei, pe afișul *Armidei*. A fost un adevărat eveniment în viața mea, să-mi văd numele imprimat! Toată ziua, ba chiar și noaptea în pat am citit și am răscitit afișul. Ce fericire!

În cel de al doilea an al șederii mele la Copenhaga, resursele procurate de Guldborg și de Weyse începură să se împruțineze. Acum locuiam 4 a văduva unui marinar care, în afară de cameră, nu-mi dădea decât o ceașcă cu cafea dimineața. Am trăit zile sumbre și apăsătoare. Această femeie își închipuia că eu ies din casă, la prânz, ca să mănânc undeva, la vreo pensiune, sau în vreo familie, în timp ce eu mă mulțumeam cu un biet codru de pâine înfulecat pe o bancă din Grădina Regală. Din când în când mă mai hazardam în câte un restaurant, din cele mai modeste, unde mă așezam la câte

O masă ascunsă în vreun ungher. Încălțăminte mea ruptă lua apă și aveam aproape rot timpul picioarele ude.

11 În secolul al XIX-lea orășel idilic, aflat la câțiva kilometri de capitală, acum înglobat în Copenhaga. Vechiul său castel a fost transformat în școală militară-

Când se făcea frig, n-aveam o haină călduroasă. În realitate eram cât se poate de nenorocit, dar nu-mi păsa prea tare, cu atât mai mult cu cât credeam că oricine-mi vorbea frumos era pentru mine un prieten sincer. Îmi luasem obiceiul ca în fiecare seară, înainte de a mă culca, să-mi repet de câteva ori: „În curând totul o să se schimbe!” Aveam ferma convingere că soarta mea trebuia s-o apuce odată și odată pe-o cale mai bună.

„Cunașjincepe anul, așa se și termină¹², acesta era unul dintre dictoanele mele de acasă. Dorința mea cea mai vie era să mă urc pe scenă chiar în anul care se pregătea să înceapă. La

1 ianuarie teatrul avea pauză, dar artiștilor le era îngăduita intrarea. La ușă se afla un portar bătrân, pe jumătate orb. Cu inima bătând să-mi spargă pieptul, m-am fofilat pe lângă el și nu m-am oprit decât pe scenă. Înțepenit de emoție, aș fi vrut să recit vreo tiradă, dar nu-mi venea în minte nimic, niciun vers, nicio replică. Trebuia totuși să spun ceva, ca să joc apoi în cursul anului. Atunci m-am apucat să recit cu patos *Tatăl nostru*. Apoi m-am retras, cu credința fermă că în anul acela aveam să interpretez și eu vreun rol.

Lunile treceau, dar rolul nu se arăta. Primăvara sosi și iată că aveam de-acum aproape trei ani de când hoinăream prin Copenhaga, fără niciun folos. În roată această perioadă nu fusesem niciodată la pădure. Mă dusei deci să vizitez și eu Dyrehavenul 1; mă amuzai copios, căscând gura la distracțiile populare care îmi amintiră se șant *Ham Aftens Spil*, a lui Oehlenschläger: mulțimea care se agita întruna, călăreții de circ, animalele sălbatice, leagănele, tragerea la țintă, barăcile negustorilor de faguri de miere și de pesmeți, olandezii care se foiau de colo, colo, evreii lungiți la umbră pe sub copaci, viorile care scârțâiau cântecele, Cumul tul, toate astea mă încânără grozav în acel moment, mult mai mult ca peisajul pădurii, pe care venisem de fapt să-l admir. Căci csea ce vedeam era nespus de viu, de pitoresc și de nou.

Într-o altă zi, de primăvară, m-am dus la Frederiksberg 2 M-am așezat sub un fag uriaș, înveșmântat în frunzele sale gălbui. În lumina soarelui, frunzele crude păreau aproape transparente. Miresme proaspete urcau din iarba înaltă și păsărelele ciripeau. O bucurie subită mă pătrunse. Am îmbrățișat arborele și i-am sărutat scoarța aspră.

— E nebun, spuse un trecător, privindu-mă cu milă. Dezmeticit, m-am depărtat ou pași mari și, abătut, am pornit-o spre oraș.

Între timp, vocea mea căpătase din nou sonoritate și amploare. Domnul Krossing era pe atunci profesor la Școala de cânt. Auzindu-mă o dată, din întâmplare, m-a poftit să intru la această școală. O nouă perspectivă de a ajunge pe scenă se deschidea deci în fața mea. Am părăsit școala de dans pentru școala de cânt și am urcat pe scenă, în cor, ca păstor, războinic, matelot etc. Aveam acces gratuit în sala teatrului numai în zilele când erau locuri libere. Teatrul era tot universul meu: aici trăiam, aici visam. Așa că nu-i de mirare dacă am lăsat baltă gramatica latină. Cu atât mai mult cu cât auzeam adesea spunându-se în jurul meu:

— Ca să cânți într-un cor n-ai nevoie de latină, după cum n-ai nevoie de ea nici ca să devii un mare actor!

Mă duceam mult mai des la teatru decât la lecții. Guldberg auzi și, pe bună dreptate, se supără. Pentru prima dată în viața mea am primit o muștrare zdravănă care m-a răscolit adânc. Cred că un condamnat care-și aude sentința la moarte nu putea fi mal zdrobit decât eram eu înaintea lui Guldberg. Probabil că emoția care mi se citea pe față era atât de puternică, încât acesta îmi strigă:

— Ajunge! Nu mai juca teatru! Cu mine nu-ți merge!
Vai însă! Asta nu era teatru!

În această clipă am simțit mai mult ca niciodată cât de mult depindeam de bunăvoința altora. Îmi lipseau lucrurile de primă necesitate, adeseori eram asaltat de cele mai negre presimțiri în privința viitorului, dar în momentele următoare uitam de orice grijă - exact ca pe

vremea copilăriei

Văduva celebrului om de stat danez Colbjoensen și fiica sa, doamna van den Maase, în acea vreme doamnă de onoare a principesei Carolina, au fost primele persoane din înalta aristocrație care s-au interesat de un băiat sărman și fără căpătâi, cum eram eu pe atunci. Cum doamna Colbjoensen își petrecea vara la Bakkehuset, proprietatea poetului Rabek. m-a invitat și pe mine să merg cu ea. Doamna Rabek, veselă și afabilă, stătea deseori de vorbă cu mine. Începusem pe atunci să scriu un fel de comedie, pe care am avut îndrăzneala să i-o citesc. Dar de la primele scene ea strigă:

— O, sunt aici pasaje întregi din Oehlenschläger și din îngemann!

— Da, dar ani atât de frumoase! i-am replicat eu naiv și mi-am reluat lectura. Într-o zi, în timp ce mă îndreptam către doamna Colbjoensen, doamna Rabek îmi întinse un buchet de trandafiri, spunându-mi:

— Ține-i, doamna Colbjoensen va fi foarte fericita să-ți primească din mâna unui poet! Sigur, ea glumea, dar fără să vrea alătură pentru prima oară titlul de poet numelui meu. Fui foarte emoționat și din acest moment se deșteptă în mine dorința de a scrie. Dacă mai înainte scrisul nu fusese, pentru mine decât o distracție, cu care-mi umpleam timpul ce-mi mai rămânea după teatrul meu de marionete, acum el devenise un ideal. Primind, nu după multă vreme, o invitație, m-am dus la Bakkehuset în „mare” ținută, Eduard Colbjoensen 1 îmi dăruise o redingotă albăstră, minăinat de frumoasă, împodobită cu nasturi strălucitori, cum n-avusesem eu niciodată. Pentru mine era însă prea largă, mai ales peste piept. Pentru a-i îndrepta întrucâtva acest ciwur am umplut-o cu afișe vechi de teatru. Așa se face că de îndată ce-am intrat în salon doamnele aflate acolo căsoară ochii mari de uimire, văzând cât de mult mă rotunjisem. Cum între timp se făcuse foarte cald! încăpere, doamnele mă îndemnară să-mi deschei haina. Inșitențele lor fură însă zadarnice, căci eu, 1 de teamă să nucidă vreun afiș și să mă fac astfel de râs, am

stat toată se încheiat până la gât.

Tot în această* casă l-am întâlnit și pe Thiele, astăzi în consilier de stat. Era pe atunci student și tocmai încep? să se remarce ca poet. Thâ-le a fost una dintre puținele p soane care ji-a pregetat niciodată să-mi spună adevărul, când alții nii pierdeau niciun prilej. să se amuze pe socote; mea. Surâsurile pe care eu le luamdrept o dovadă de pe tenie nu erau, de cele, mai multe ori, decât un soi de cur ezitate răutăcioasă. Un om care „mai pe urmă, mi-a deve prieten și care m - văzut primă oară în această epocă, mi povestit cum într-o seară, într-un salon oarecare, cei aduna acolo-au vrut să se amuzewerându-mi să le recit versuri. Ai pus însă atunci atâta suflet și ardoare în ceea ce am spus, înot bătaia lor de joA-a schimbat în admirație.

Din când în când mai eram primit și de către o bătrână și respectabilă doamnă, mama mi Urban Jurgensen². De o rară inteligență și de o înaltă cultură, ea aparținea unei alte

¹ Nepotul lui Christkn Colbjoemsen.

⁴ *Arma Leth Jurgensen*, mama renumitului *Urban Jurgensen* (1776¹⁸³⁰), inventator de renume mondial, creatorul, printre altele, să celebrelor, orologii care-i poartă tramele.

epoci. Ia copilărie îl cunoscuse în casa tatălui ei pe Holberg, iar mai apoi pe Vessel². Își făcea lecturile zilnice din clasici, îmi vorbea adesea de Corneille și de Racine, le admira ideile elevate și personajele lor nobile. Pentru romantici, dimpotrivă, n-avea niciun fel de simpatie. Societatea unei femei care văzuse și citise atâtea lucruri, avea multă atracție pentru mine, cu atât mai mult cu cât eram pentru ea un copil drag, pe care-l primea întotdeauna cu plăcere. Ei i-am citit primele mele versuri și tragedia *Skovkapellet*. Într-o zi ea îmi spuse cu o gravitate care mă izbi:

— În zece ani, dragă băiete, vei fi poate la fel de mare ca Oehlenschläger. Eu nu voi mai fi atunci, dar tu să-ți educi aminte de vorbele mele! Sigur, adăugă ea, pentru asta <? a fi nevoie să înveți, nu glumă. Când știi carte,

toate drumurile duc la Roma!

„Va fi nevoie să înveți! Va trebui să înveți! 4 i Auzeam
teest refren în toate zilele și din toate părțile. Sfatul era m,
dar nimeni nu făcea nici cel mai mic gest ca să mă ajute.
Jtăcia mea era cumplită, iar viața mea, nespus de grea. Îmi
4 n atunci ideea să scriu o tragedie pentru Teatrul Regal.
j¹³4 că s-ar fi jucat, din încasări, m-aș fi putut înscrie la
școală. * 15 zile pusei pe picioare o dramă patriotică
inventată de „ne *Briganzii din Vissenberg*. Opera, o dată
terminată, nu 4 prindea în ea, pentru a spune adevărul,
niciun cuvânt scris W lumea, pentru că rumeni nu mă
învățase să scriu cum treie. Piesa era sortită să rămână
anonimă. Cu toate acestea im încredințat secretul
domnișoarei Taender Lund, tovașa mea de împărtașanie
din Odense. Ea a fost cea care mă v' Hezentase familiei
Colbojomsen. Fata, miloasă, plăti din buton arul ei câțiva
gologani pentru ca manuscrisul să fie copiat fi să se poată
astfel citi, după care, „opera” fu, în sfârșit – depusă la
teatru. La capătul a șase săptămâni de speranțe bune,
piesa îmi fu înapoiată împreună cu o scrisoare. Eram
invitat să nu mai prezint lucrări care vădeau lipsa unei
pregătiri chiar dintre cele mai elementare.

Lucrurile acestea se petreceau la sfârșitul sezonului
teatral, al anului 1822. La câteva zile după asta primeam o
nouă scrisoare de la direcție în care eram înștiințat că
fusesem exclus din clasele de dans și de cântec, care se
dovediseră fără

1 *Johantr Hermann Wessel* (1742 – 1785), poet satiric
norvegian.

4 – Povestea vieții mele nicio utilitate pentru mine.
Trimițătorul scrisorii își exprima nădejdea că numeroșii
mei prieteni se vor ocupa de mine, pentru a-mi putea
însuși cultura necesară oricărui om care tinde să ajungă
cineva și fără de care talentul nu ajută la nimic. Iată-mă
deci din nou aruncat în marea deznădejdi, lipsit de orice
ajutor. Trebuia cu orice preț să scriu o nouă piesă. Și mai

13 Ham Christian Oersted (1777—1851), savant fizician,
descoperitorul, printre altele, al undelor electromagnetice.

trebuia ca piesa să-mi fie acceptată. Era singura mea scândură de salvare. Scrisei, așadar, încă o tragedie, după o poveste de Samsoe. Încântat de primele acte am dus-o traducătorului lui Shakespeare, amiralul Wulff¹... Mai târziu, când aveam să găsesc în el un om adevărat, mi-a adus aminte în glumă, și poate chiar exagerând, cum s-a petrecut prima noastră întâlnire:

Încă din ușă am început să strig:

— Dumneavoastră ați tradus Shakespeare! Îmi place grozav, dar să știți că și eu am scris o tragedie! Vreți s-o ascultați?

Drept răspuns Wulff zise:

— Mai întâi să mâncăm! Vom vedea după aceea despre ce e vorba!

N-am putut să mâncăm aproape nimic, atât eram de grăbit să-i citesc piesa. După ce-am terminat lectura, am adăugat:

— Cum vi se pare? Nu-i așa că aș putea să ajung și eu cineva? În clipa când îmi luam rămas bun de la el, amiralul mă rugă să mai trec pe acolo cât mai repede.

— Am să vii când am să scriu o nouă piesă!

— Asta ar putea să dureze cam mult!

— Nu, în cincisprezece zile e gata!

Povestea este poate puțin aranjată, dar mă recunosc bine așa cum eram în vremea aceea.

Îl mai văzusem și pe domnul Oersted ², care mi-a arătat chiar din primele momente o simpatie mereu crescândă și atât de statornică, încât numai moartea a putut-o desface.

Amiralul Peter Frederik Wulff, traducătorul lui Shakespeare în limba daneii.

Jonas Collin (1776 - 1861), protectorul lui H. Ch. Andersen.

El a avut o mare influență în ceea ce privește sporirea capacității mele intelectuale. M-a susținut moralicește în cursul carierii mele și n-a încetat să-mi prezică un viitor strălucit. Pastorul Gutfeldt se interesa și el de mine. Îmi citise *Alfsol* și o trimisese direcției

teatrului. Am trăit zile de teamă și de speranță. Ce voi deveni dacă și această lucrare îmi va fi refuzată? În vara aceea a fost perioada cea mai grea din viața mea. O falsă pudoare mă împiedica însă să mărturisesc mizeria mea prietenilor care mi-ar fi venit cu siguranță în ajutor. Chipul îmi strălucea de bucurie de îndată ce cineva îmi vorbea frumos. Și apoi n-aveam oare de ce să fiu fericit? Tocmai îl descoperisem pe Walter Scott. O lume nouă se deschisese în fața mea. Povestirile sale mă făcură să uit cumplitele neajunsuri și nu de puține ori am renunțat la câte o masă ca să-mi pot cumpăra un roman de-al lui.

Din această epocă datează cunoștința mea cu omul care în decursul anilor a fost pentru mine un adevărat tată iubitor. E vorba de domnul Jonas Collin¹⁴, a cănni generozitate fără margini era dublată de o voință remarcabilă. Printre multiplele sale funcții, o îndeplinea și pe cea de director al Teatrului Regal. Când l-am cunoscut, n-am văzut în el decât un om de afaceri. Vorbea puțin și-mi păru grozav de sever. L-am părăsit fără să mă aștept la prea multe de pe urma întrevederii noastre. Ori tocmai el a fost acela care, s-a interesat cel mai mult de soarta mea. Acționa, nu vorbea, și așa a făcut și cu mine. Nu puteam pricepe calmul cu care mă asculta în timp ce inima i se strângea la auzul nenorocirilor și sărăciei mele. Tragedia mea, *Alfasol*, pentru care promisem atâtea laude, i se păru slabă pentru a putea fi luată în considerație. Astfel că am văzut în el mai mult un dușman decât un protector. Dar la câteva zile după asta, am fost convocat înaintea comitetului de lectură al teatrului. A luat cuvântul Rabek care mi-a înapoiat manuscrisul spunând că piesa nu era pentru scenă. Totodată susținu că găsisese în ea atâtea „bulgărași de aur”⁴¹, încât nădăjduia ca, după studii serioase, să aduc într-o bună zi pe scena daneză o piesă demnă de a fi jucată. Îmi erau oferite totodată și mijloacele de a mă instrui. Collin pledase în favoarea mea pe lângă

14 Jonas Collin (1776—1861), financiar danez, protector al artelor și al științelor ; primul care a recunoscut geniul lui Andersen și care l-a susținut întotdeauna cu interes ; i bunăvoință.

regele Frederik al VI-lea care, foarte de treabă, îmi acordase o bursă în casă și masă, pe mai mulți ani. În același timp, Collin, protectorul meu, obținuse și gratuitatea studiilor mele la colegiul din Slagelse. Auzind acest mic discurs, rămăsei mut de uluire. Niciodată nu-mi trecuse prin cap că viața mea ar putea lua o asemenea întorsătură. În realitate nici nu vedeam prea bine ce-o să iasă din toată povestea asta. M-am întors către domnul Collin pentru a-i mulțumi. Îmi vorbi cu blândețe și prietenie:

— Ține-mă la curent cu munca și cu nevoile tale! spuse el. De atunci el fu pentru mine cel mai bun dintre tați, bucurându-se de succesele mele și întristându-se de necazuri.

Și iată-mă părăsind Copenhaga, într-o frumoasă după-amiază de vară, pentru a debuta ca elev la Slagelse. Un tânăr student, tovarășul meu de drum, care tocmai își luase bacalaureatul, îmi mărturisi cât era de bucuros pentru viața nouă care se deschidea înaintea lui; dacă ar fi trebuit abia să-și înceapă studiile, ca mine, ar fi fost cel mai nenorocit băiat din lume. Dar eu eram însuflețit de un mare curaj. Mama primi de la mine o scrisoare entuziastă și în fundul inimii regretam că bătrânul meu bunic și blânda mea bunică nu mai erau acolo, pentru a mă auzi spunând:

— Am să intru la colegiu!

Noaptea, târziu, am ajuns la Slagelse... A doua zi l-am rugat pe hangiu să-mi spună cam ce era demn de văzut în acest oraș.

— Noua pompă engleză de incendiu - mi se răspunse - biblioteca pastorului Bastholm, Teatrul Mare, teatrul particular și... cam asta e totul...

Teatrul era singurul loc care-mi stârnea interesul. La repetițiile generale băieții de la Colegiu și dădacele erau primiți gratuit. Actorii, în felul acesta erau obișnuiți să joace în fața unei săli pline. Am zugrăvit o astfel de reprezentație în volumul meu *Carte cu chipuri fără chipuri*.

Școala din Slagelse.

Stăteam pe atunci în gazdă la o văduvă de condiție bună. Din cămăruța mea vedeam pe fereastră un câmp și o grădină. La Colegiu am fost înscris în clasa a doua, să învăț cu elevii cei mici, pentru că n-aveam habar de nimic, în realitate eram ca o pasăre sălbatică închisă într-o colivie. Aveam o bunăvoință extraordinară, dar mă izbeam în tot momentul de felurite dificultăți. Asemenea unui om căzut în mare și care nu știe să înoate, trebuia totuși să înoitez. Era pentru mine o problemă de viață și de moarte. Valurile urmau unul după altul: matematică, gramatică, geografie. Mă zbăteam, luptam din răputeri, dar mă temeam că nu voi putea s-o scot la capăt. Când pronunțam câte un cuvânt, în mod cât se poate de caraghios, and confundam un lucru cu altul, sau puneam întrebări absurde. Directorul, căruia îi plăcea să-și zeflemisească elevii, găsea firesc să facă asta în mod obișnuit cu mine. Mă apucă frica, și-mi pierdui curajul. Din această cauză renunțai să mai fac versuri și totuși, în curând, mă apucau din nou de ele. Cu prilejul vizitei episcopului, profesorul de muzică mă însărcina să scriu cuvintele unei cantate pe care o compusese el. Eu, care altă dată aș fi fost bucuros să joc un rol în asemenea împrejurări, am încercat în acel moment, pentru prima dată, acea tristețe bolnăvicioasă care avea să mă urmărească ani de-a rândul. În timpul ceremoniei, am ieșit din biserică și m-am îndreptat spre cimitir. Acolo, oprindu-mă înaintea mormântului poetului Frankenau, l-am rugat pe Dumnezeu să-mi ajute să devin și eu poet, ori dacă nu, să mă lase să mă odihnesc în pământ ca el. Directorul nu suflă un cuvânt asupra cantatei, ba chiar începând din ziua aceea mă privi cu un ochi parcă mai puțin sever. În tot ceea ce făcea, acest om reprezenta pentru mine forța. Tot ceea ce spunea, până și zeflemelele, erau în ochii mei literă de lege. Încă de la început, răspunzându-i aiurea la unele întrebări, mă trată drept imbecil. L-am informat conștiincios pe Collin de treaba asta și mi-am exprimat teama de a nu fi meritat ceea ce făcuse pentru mine. Collin m-a liniștit și în curând am obținut note bune la mai multe

materii. Totuși, în ciuda progreselor făcute, îmi lipsea încrederea în mine. După primele examene, directorul catadicsi să mă felicite. Am obținut un carnet cu note bune și, stimulat de această reconfortantă victorie, m-am dus să petrec câteva zile de vacanță la Copenhaga. Guldberg m-a primit prietenește și a găsit că arătam destul de bine.

— Ferește-te mai ales să scrii versuri, adăugă el.

Toată lumea îmi dădu același sfat pe care eu l-am urmat întocmai. Nu eram, de altfel, preocupat decât de munca mea și nu mă gândeam decât la epoca îndepărtată când voi fi student. Colonelul Guldberg, din Odense, care-mi scria adeseori scrisori de încurajare, mă invită să petrec apropiata vacanță mare la el și-mi trimise bani de drum.

De când pornisem în necunoscut, nu mă mai întorsesem în orașul meu natal. N-aveam să-i mai găsesc în viață nici pe bunica, nici pe bunicul. Când eram mic, mama îmi spunea adesea că odată și odată voi moșteni căsuța bunicului. Era o biată căsuță din lemn și cărămidă care, la moartea lui, fusese vândută și apoi dărâmată. Impozitele rămase în urmă înghițiră aproape toți banii proveniți din vânzarea ei. Fiscul sechestraseră chiar înainte de moartea bunicului soba cea mare, cu garnituri de aramă, care mai apoi fusese așezată - căci menta așa ceva - în camera de consiliu a spitalului.

Și banii bunicului! Aveai cu ce să umpli o trăsură întreagă! Dar... erau devalorizați. În 1813 i se spusese bătrânului, slab de minte, că vechea monedă nu mai avea curs.

— Nimeni nu poate refuza banii regelui, nici chiar regele, care nu refuză niciodată ceea ce este al lui! doar atât spunea. Așa că „marea moștenire” rămasă de la bunicul se ridica la 20 de rigsdaleri și ceva. Am făcut foarte puțin caz de această avere. Acum, la jpndul reîntoarcerii, trecutul și viitorul se confundau în sufletul meu însořit. Străbătui în goană ținutul Belt și pusei piciorul pe drumul dintre Nyborg și Odense, cu hainele la spinare, strânse într-o mică boccea. Când am zărit vechiul

clopot al bisericii Sfântul Canut am încercat o emoție neașteptată de puternică. Mama se bucură grozav când mă văzu.

— Trebuie, îmi spuse ea, să mergi să te vadă toate cunoștințele, negustorul, grămăticul, toată lumea bună...

Pășind pe străduțele strâmte și întortocheate, oamenii își deschideau ferestrele ca să mă vadă trecând. Știau toți că avusesem un noroc extraordinar și că studiam pe socoteala regelui.

— Ei, vezi că feciorul cârpaciului nu era chiar așa de nebun cum părea, ziceau ei.

Într-o după-amiază am făcut o plimbare cu vaporul împreună cu familia Guldberg și a episcopului. Mama plângea de bucurie, văzându-mă într-o asemenea societate. Dar toată această splendoare își luă în curând zborul, căci vacanța se sfârși și eu trebui să mă întorc la Slagelse.

Îndrăznesc să spun că eram foarte muncitor. Așa că, de-ndată ce-a fost posibil, m-au admis într-o clasă superioară. Pentru a mă menține însă la acest nivel, a trebuit să fac niște eforturi uriașe, să muncesc peste puteri. Nu de puține ori seara, în cămăruța mea, somnul mă doboră peste carte. Mă sculam repede să-mi spăl obrazul cu apă rece sau să fac un ocol prin grădina pustie. Directorul, un erudit, habar n-avea de educația tinerilor. Pentru el era un chin să învețe pe cineva, pentru noi era alt chin să-l ascultăm. Toți îi știau de frică, dar mai ales eu, nu numai din pricina severității, ci mai ales pentru poreclele cu care avea obiceiul să ne blagoslovească. Dacă la trecerea unei turme de vite un elev cuteza să privească pe fereastră, ne ordona să ne sculam toți în picioare pentru a ne vedea „frații” trecând. Când un elev nu știa să răspundă la o întrebare, se scula de pe scaun și începea să întrebe soba. Nimic nu era mai penibil pentru mine decât să fiu făcut de râs. De cum îl vedeam intrând, teama mă paraliza și de cele mai multe ori răspunsurile mele erau tocmai contrariul a ceea ce ar fi trebuit să fie. Așa încât directorul era îndreptățit să spună că vorbeam „aiurea”.

Cuprins de descurajare îi scrisei profesorului

Quistgaard, mărturisindu-i că mă socoteam incapabil de a mai urma studiile. La Copenhaga se înșelaseră asupra mea și banii cheltuiți pentru mine erau bani pierduți. Socoteam că era bine să fie informat și domnul Collin de treaba aceasta și îl rugam pe domnul Quistgaard să-mi spună ce să fac. Bunul și îndatoritorul om îmi răspunse printr-o lungă și afectuoasă scrisoare, plină de încurajări. Directorul, îmi explica el, nu-mi voia decât binele; avea însă un fel al lui mai aparte de a se comporta. De fapt, făcusem unele progrese în ceea ce privește învățătura, așa că nu era cazul să mă alarmez într-atât. Ar fi trebuit, desigur, adăuga el, să fiu tratat altfel decât ceilalți, dar acest lucru era imposibil într-o școală. La

Simon Meiskng, profesorul lui H. C.I). Andersen de la colegiul din Slagehe.

catehism, la istorie, la compoziție obținusem note foarte mari. Elevii din clasele superioare veneau mereu să-mi ceară sfatul la exercițiile de stil, rugându-mă totodată să nu mă exprim prea curgător, ca să nu mi se recunoască stilul. În roate clasele am avut, cu regularitate, „foarte bine” la purtare. O dată, din întâmplare, n-am obținut decât „bine”. Am fost atât de necăjit că i-am scris pe loc o scrisoare tragi-comică lui Collin, pentru a-l asigura că n-aveam în această privință nicio vină. De altfel, opinia directorului cu privire la mine era diferită de cea pe care o spunea. Câteodată chiar se arăta din cale-afară de binevoitor și foarte adesea făceam parte din micul grup de elevi invitați duminica la el. Acasă, directorul era un om cu totul altul decât cel din clasă. Era vesel, ne povestea lucruri vesele și se juca cu soldații de plumb împreună ai noi și cu copiii lui. În zilele de sărbătoare, cum eu eram mai în vârstă, mergeam la biserică împreună cu cei din clasa superioară. Toți elevii din această clasă aveau obiceiul să-și învețe lecțiile în timpul slujbei și nu dădeau nicio atenție cuvintelor bătrânului preot. Făcui și eu ca ei, dar mi se păru că păcatul era mai puțin mare dacă îmi învățam în timpul slujbei lecția de catehism.

Repetițiile generale ale Societății dramatice erau cele mai agreabile răgazuri din viața mea de școlar. Teatrul fusese instalat într-un grajd părăsit și mugetul vacilor din apropiere se amesteca adesea cu replicile actorilor. Pânza din fund reprezenta piața comercială a orașului, ceea ce făcea ca atmosfera să ne deosebit de familiară. Oamenii se amuzau să-și vadă pictate pe pânză casele lor și pe cele ale vecinilor lor.

Sâmbăta mă duceam adesea să vizitez ruinele castelului Antovorskov. Cum aici se făceau unele săpături, în fantezia mea mă credeam la Pompei. Într-un mic pavilion vecin locuia o pereche de tineri de familie bună care însă se căsătoriseră împotriva voinței părinților și care o duceau cam greu. Cu toate acestea păreau foarte fericiți. Odăița lor, simplă, cu pereții dați cu var, dădea impresia de bunăstare și curățenie. Flori proaspete

împodobeau întotdeauna masa lor. Cărțile aveau legături frumoase. O harfă umplea camera cu acordurile ei melodioase. Căsuța respira o dulceață idilică și da fiecare dată mă bucuram aici de o primire veselă și prietenească

Când puteam să-mi petrec duminica la poetul îngemann¹⁵, eram în culmea fericirii. El era directorul Academiei din Soroe. Soția sa, bună și spirituală, mă trata ca pe un frate mai mic. Casa lor era așezată într-un cadru poetic, pe malul unui lac înconjurat de păduri. Portretele celebrităților literare, din Danemarca și din întreaga Europă, împodobeau pereții; florile cele mai variate înfloreau în grădină. Alături de ele erau însă lăsate să crească în voie și ierburile sălbatice și mai ales copacii. Făceam deseori împreună plimbări cu barca pe lac. O harfă eoliană se legăna pe catarg. Îngemann povestea cu vioiciune și cu haz anecdote amuzante. M-am legat strâns de această familie pentru bunătatea și simplitatea ei, și timpul n-a făcut decât să strângă și mai mult legăturile.

La Academia din Soroe mai existau doi elevi care, ca și mine, făceau versuri. Unul din ei a tradus mai târziu, în germană, deși - îndrăznesc s-o spun - fără prea mare fidelitate, câteva din cărțile mele și a scris și o biografie a mea plină cu lucrurile cele mai fanteziste. Astfel casa părinților mei era totuna cu cocioaba dărăpănată a unchiașului din basmul *Rățuțea cea urâtă*, maică-mii îi dăruise „un chip de madonă”, iar eu devenisem în cartea lui „băiețușul care alerga în lumina dulce a apusului de soare, cu piciorușele trandafirii ca trandafirii”.

Celălalt tânăr poet din Soroe era Karl Bagger, care avea să devină unul din talentele cele mai robuste ale epocii.

Un eveniment cu totul neobișnuit veni să răscolească întregul nostru cvășel: execuția a trei persoane aproape de Skjelskoe. Fiica unui bogat fermier își îndemnase logodnicul să-și ucidă tatăl care se opunea la căsătoria lor. Rândașul de la cai, socotind să se căsătorească după aceea

15 Bemhard Severin Ingemann (1789—1862), poet și scriitor danez, autorul unei serii de romane istorice în genul celor ale lui Walter Scott.

cu văduva, le fusese complice. Toată lumea voia să asiste la execuție și orașul căpătase un aer de sărbătoare. Clasei superioare i s-a dat liber, directorul socotind că trebuie să asistăm la acest spectacol. Furăm urcați cu toții, în toiul nopții, într-o trăsură deschisă, pentru ca în zorii zilei să putem ajunge la locul execuției. Parcă văd aievea și azi cortegiul condamnaților: fata, palidă ca ceara, sprijinindu-și capul pe pieptul robust al logodnicului ei; în urmă rândașul, cu părul negru ciufulit, galben și tremurând de frică, răspunzând semnelor de adio ale prietenilor lui. Lângă eșafod, alineate trei sicrie. Îmi va răsună în urechi până la sfârșitul zilelor mele vocile celor trei condamnați, amestecate cu cea a pastoriului care cânta un psalm. Glasul puternic al fetei le domina pe toate celelalte. Aceste minute de așteptare fură pentru mine mult mai înfricoșătoare decât clipa supliciului. Tremuram din tot corpul, iar picioarele abia mă mai țineau. În clipa decapitării, niște părinți superstițioși, care-și aduseseră acolo băiatul, îl forțară să bea o scoică plină cu sângele cald încă, al celor executați, apoi îl antrenară într-o cursă sălbatică până când acesta căzu la pământ.

Evenimente de acest soi sunt destul de rare. Zilele se scurg monotone. Dar cu cât faptele sunt mai mărunte, cu atât e mai mare nevoia de a le nota. Mă apucai deci să țin un jurnal. Am păstrat câteva foi din el, expresie fidelă a sufletului meu încă ciudat de copilăresc în acea epocă. Iată câteva pasaje pe care le redau cuvânt cu cuvânt:

Miercuri: Descurajat, mi-am luat *Biblia*, nădărdindu-mă să aflu din ea ce mi se va întâmpla în viață. Am deschis-o, cu ochii închiși, și am pus la întâmplare degetul pe un pasaj: „*Necurățenia e în tine însuși, Israele, dar în mine vei afla mântuirea ta 1*” Da, Părinte, Alt slab, dar tu, care-mi citești gândurile mele tainice, mă vei ajuta să trec în clasa superioară (eram atunci în penultima clasă și nu visam decât să trec în ultima). Am obținut notă mare la ebraică.

Joi: Am smuls, fără să vreau, piciorușul unui păianjen! Am luat notă bună și la matematică.

Vineri: Ce luminoasă e seara asta de iarnă! O, lună,

măine vei avea prilejul să vezi sau un nenorocit căzut la examen, sau unul dintre de mai fericiți muritori! Citit *intrigă și amor* de Schiller.

Sâmbătă: în prezent soarta mea e hotărâtă, dar eu încă o mai ignor! O, Doamne, nu mă părăsi! Aud sângele bătându-mi în artere și tremur. Doamne, ajută-mi! Știu că n-o prea merit, dar oricum, fii îndurător!

(Puțin mai târziu): Uraa, am fost admis! Bucuria mea parcă nu mai e chiar atât de mare cum mi-am închipuit-o. La ora unsprezece i-am scris mamei și lui Guldberg.

Se vede limpede din aceste rânduri cam ce fel de sentimente copilărești îmi agitau sufletul. Și aveam douăzeci de ani!

Cam în acest timp directorul fu mutat la colegiul din Helsingoers¹. Spre marea mea surpriză, îmi ceru să-l urmez. Trebuia să-mi dea lecții particulare, pentru a mă putea prezenta la bacalaureat peste un an și jumătate. Trebuia să locuiesc la el. Îi scrisei lui Collin, pentru a-i cere consimțământul. Călătoria la Helsingoers, vederea Sundului², cu numeroasele sale nave, munții din Kulien, tot acest grandios spectacol mi-a inspirat o scrisoare către bătrânul și bunul Rasmus Nyerup. Mi s-a părut atât de frumoasă că, în naivitatea mea, m-am apucat s-o copiez pentru a o mai trimite și altor persoane. Domnul Nyerup, fără îndoială, de aceeași părere cu mine, a publicat-o în ziarul „Kjöbenhavn's Skilderi”, așa că toți cei care o primiseră crezuseră că numai lor le fusese adresată.

Schimbarea mediului, obiceiurilor și muncii avu un efect bun asupra firii directorului, dar pentru scurtă vreme. Nu întârziai să mă simt din nou părăsit și moralmente descumpănit. De dimineață până seara tot auzeam mereu spunându-mi-se că sunt lipsit de orice urmă de inteligență. Scrisorile mele, pline de disperare, îl determinară pe domnul Collin să-l întrebe pe director ce gândea cu acWărat despre mine. Tutorele meu a primit un răspuns foarte măgulitor la adresa mea, pe care-l mai păstrez și acum.

Dacă l-aș fi cunoscut atunci aș fi căpătat mai multă

forță și mai ales, încredere în mine. Frumosul peisaj care mă înconjura, m-ar fi încântat. Dar așa, nu îndrăzneam să-l privesc decât pe furiș. Nu ieșeam de loc în oraș. Cursul, o dată terminat, poarta se încuia și eu rămâneam în aerul greu din clasă ca să-mi fac lecțiile, neîndrăznind să deschid fereastra de teamă ca nu cumva să iasă și bruma de căldură care se mai păstra acolo. Multă vreme biblioteca colegiului fu camera mea. Seara, îmi făceam culcușul printre hârtoage vechi și condici îngrămădite claie peste grămadă. Nu venea nimeni să mă vadă: colegii mei nu țineau câtuși de puțin să dea nas în nas cu directorul. Această perioadă a rămas ca un coșmar în amintirea mea. Am fost aproape gata să dau ortul popii din pricina tratamentului pe care a trebuit să-l îndur acolo, în orele de clasă eram ținta glumelor grosolane ale directorului, iar lecția o dată terminată tot la el acasă rămâneam. La Copenhaga nu mă puteam duce decât o dată pe an. Ce schimbare miraculoasă, ce contrast izbitor între școala aspră cu regim ca de cazarmă, și căminul primitiv, prietenia caldă a amiralului și alor săi! Ca director al Academiei de marină, amiralul Wulff ocupa un apartament într-unul din palatele regale de la Amalienborg. În prima seară, m-am apropiat de una din ferestrele castelului și, contemplând piața, am început să recit pentru propria mea plăcere câteva versuri din *Aladin*:

„Acolo, ca un indigen, eu calea mi-am urmat...”¹⁶

Cât am stat la Slagelse n-am scris decât vreo trei-patru poeme. Două dintre ele, *Sufletul* și *Mamei* se găsesc în culegerea completă a operelor mele. La Helsingoers am mai scris două: *Sfântul Silvestru* și *Copilul muribund*. v4cest ultim poem atrase atenția asupra mea și dintre toate creațiile mele, el a fost cel mai răspândit și mai mult tradus. L-am citit câtorva persoane la Copenhaga. Unii mă ascultară cu simpatie, alții se amuzară pe socoteala accentului meu provincial. Căpătai câteva laude, dar «i mulți mă sfătuiră să-mi văd de treabă.

În capitală manierele mele stângace erau adesea

16 Strîmtoare care separi Danemarca de Suedia.

pentru mine prilej de umilință, și franchețea mea, un pic cam necioplită, îmi cășuna deseori necazuri. În ciuda tuturor acestor neajunsuri, zilele mele de vacanță erau zile de sărbătoare, într-o astfel de zi, l-am întâlnit, în casa unor prieteni pe maestrul venerat de toți, pe poetul admirat de toată lumea: Adam Oehlenschläger². Rușinat de sărăcia hainelor mele am vrut să mă ascund după cutele unei perdele. Dar el veni spre mine și-mi întinse mâna pe care, în clipa aceea, aș fi vrut să i-o sărut.

Să iată că iar trebui să mă întorc la Helsingoers...

Chiar dacă aici ar fi domnit mai multă blândețe, contrastul era izbitor. Școala aceasta fusese pentru mine o adevărată temniță morală.

Întorcându-mă într-o zi de la Copenhaga, directorul dete buzna în cămăruța mea. Auzise vorbindu-se despre poemul: *Copilul muribund*. Felul în care mă privea nu prevestea nimic bun. Străpungându-mă cu privirea lui ascuțită îmi ceru poemul. Voia, îmi spuse atunci, să-l citească și dacă va descoperi în el o fărâamă de poezie va binevoi să mă ierte. I-l întinsei tremurând. Lectura o dată terminată el categorisi totul drept „apă de ploaie și vorbărie goală”, dându-și drumul mâniei în cuvintele cele mai dure. Dacă aș fi fost un derbedeu, dacă mi-aș fi pierdut într-adevăr vremea de pomană, dacă aș fi avut o fire care merita atâtea muștrări, n-aș mai fi zis nimic. O meritam și gata! Dar numai din plăcerea de a mă umili își bătea joc de mine. Viața mea începuse să devină din zi în zi mai cumplită. Atât în clasă cât și acasă devenisem un soi de pasăre sălbatică, vânată cu furie. Ceilalți profesori, făcându-li-se milă de mine, îl avertizară pe domnul Collin, care hotărî să mă cheme de îndată la Copenhaga pentru a intra acolo într-un institut particular. Noutatea acestei mutări îl năuci pur și simplu pe director. Luându-mi ziua bună de la el îmi trânti vreo două, spunându-mi că n-o să-mi iau niciodată bacalaureatul, că versurile mele, chiar și tipărite, vor putrezi în podul vreunui obscur anticar și că până la urmă am s-o sfârșesc la casa de nebuni. Mulți ani mai târziu, atunci când versurile mele începuseră să se

răspândească și peste hotare (apăruse romanul *Improvizatorul*), l-am reîntâlnit. Veni spre mine cu amândouă mâinile întinse, îmi vorbi cu multă bunăvoință, îmi mărturisi că se înșelase asupra mea, că trebuia să mă fi tratat cu mai multă bunăvoință, dar că acum când izbutisem să ajung cineva, toată această poveste trebuia uitată.

Pastorul Ludwig Müller, pe atunci student, era repetitorul meu. Am închiriat o mică mansardă pe Viingaardstroede. Cămăruța aceasta, căptușită cu lambriuri, a fost descrisă în romanul *Numai un scripcar* și în *Carte cu chipuri fără chipuri*. Luna, alunecând pe deasupra turnului bisericii Sfântul Nicolae, venea deseori să mă viziteze. Dispuneam încă de mica bursă acordată de rege, dar din ea aveam de făcut față cheltuielilor de studii și de economisit restul pentru diferite nevoi. Câteva familii mă primiră la masă și-mi avui astfel tacâmul asigurat pentru aproape toate zilele săptămânii. Am pătruns deci în felurite medii sociale și asta mi-a folosit din punct de vedere moral foarte mult.

Pe băncile școlii din Helsingoers nu cunoscusem decât umilințe și constrângeri. Cu noul meu profesor lucrurile se schimbă: discutam cu el liber și spiritul mi se obișnuia cu independența. Era un om tânăr, inteligent și se asemena la fire cu mine. Abordam deseori probleme religioase; după mine Dumnezeu era o ființă de o bunătate infinită și nu puteam admite ideea pedepselor veșnice, din iadul cel arzător. El, dimpotrivă, se ținea de litera strictă a *Scripturii* și interpretările mele deseori îl înfricoșau. Unul dintre aspectele personalității mele în aceasta perioadă era înclinarea de a-mi bate joc de tot ceea ce era mai bun în mine, adică de sentiment, și de a pune rațiunea mai presus de orice. Făceam aceasta împotriva firii mele, dar se produsese în mine un fel de reacție datorită opresiunii pe care o îndurasem. Cu toate astea puteam să fiu trist o zi întreagă și să mă simt din cale afară de nenorocit când întâlneam un obraz posac, acolo unde aș fi dorit să văd un surâs. Poemelor, pe care mi le smulsesem cu lacrimi din

sufletul meu melancolic, le-am dat titluri caraghioase, ca de pildă: *Plânsul pisicii*, *Poetul bolnav*. În aceasta perioadă am scris puține versuri și toate de factură umoristică: *Seara*, *Ora teribilă*. *Suspin la lună*, *Porcii*. Suferisem o adevărată transformare: Planta plăpândă dăduse muguri viguroși.

Fiica amiralului Wulff, vioaie și inteligentă, a fost și a rămas pentru mine o prietenă statornică. Ea singură mă înțelegea și încuraja noul meu fel de a fi. Solicitudinea ei știu să mă apere împotriva inevitabilelor mici atacuri, la care îmi era expusă originalitatea.

Un nou curent ce suscita un mare interes străbătea pe atunci literatura daneza. Politica fusese părăsită și gustul publicului se îndrepta de preferință către litere și teatru. J.L. Heiberg¹ ocupa unul dintre primele locuri în lumea literară. În ciuda opoziției multor directori de teatru, ajutorul susținut al lui Collin facilita introducerea vodevilului pe 9 cenă. Pe Heiberg, poetul favorit în acel moment, l-am întâlnit pentru prima oară la Oerstedt; mi-a plăcut mult, discuta familiar cu mine și m-a poftit să vii să-l văd. Găsi publicabile versurile mele umoristice și-mi făgădui să le tipărească în celebra sa revistă „Poșta volantă”. Primele care au apărut au fost *Scara* și *Ora teribilă*. Le-am semnat numai cu inițială H., ceea ce făcu publicul să creadă că erau ale lui Heiberg. Aceasta contribui, fără îndoială, la succesul lor. În seara când apărură cele două poeme mă aflu, îmi amintesc, în familia unor prieteni. Deși mă primeau cu destulă bunăvoință, asta nu-i împiedica să considere versurile mele ca pe un exercițiu literar lipsit de valoare. Părintele acelei familii intrând pe ușă spuse deschizând revista:

— Iată două poeme foarte bune! Și adăugă cu un surâs vesel: Acest Heiberg este într-adevăr uimitor! apoi citi cu voce tare propriile mele versuri. Inima îmi bătea să se spargă, dar nu spusei nimic. O tânără fată care cunoștea adevărul nu se putu abține să nu strige:

— Dar versurile astea sunt ale lui Andersen!

O tăcere generală urmă acestei destăinuiri. Tatăl,

fără să spună un cuvânt, mă privi fix și ieși.

Poemul meu, *Copilul muribund*, apăruse mai demult într-un jurnal din Copenhaga. Ca să-l public a trebuit să apelez la protecția unui director de teatru, Olsen, căci nimeni nu voia să primească o compunere de școlar. Heiberg o publicase în revista sa deși - arătase el - poezia mai apăruse în alt periodic. Era o primă consacrare. În anturajul meu talentul mi se socotea ea destul de neînsemnat.

În septembrie, 1828, mi-am luat bacalaureatul. Aveam 23 de ani, dar rămăsesem uimitor de copilăros în felul meu de a mă exprima și de a mă comporta. Cu câteva zile înaintea examenului, am întâlnit la Oerstedt un tânăr timid și rezervat. Am presupus că vine direct de la țară și l-am întrebat fără jenă:

— Ați venit și dumneavoastră pentru examenul de bacalaureat, nu-i așa?

— Da, răspunse el.

Am început atunci să-i vorbesc ca unui coleg, despre examen, despre importanța lui, fără să-mi dau seama că de fapt vorbesc cu... profesorul van Schmidten, cel cu care trebuia să-mi dau examenul la matematici.

În ziua examenului eram la fel de stânjeniți și eu și el. Ar fi vrut să mă încurajeze, dar nu știa cum s-o facă. Se aplecă totuși spre mine și-mi spuse în șoaptă:

— Ce creație poetică ai să ne dai după ce-ți treci examenul?

— Nu știu... Dâlbâi eu. Vă rog numai să nu-mi puneți întrebări prea grele...

— Cunoști cât de cât materia?

— La Helsingoers aveam note destul de bune, dar acum sunt mort de frică!

Cam pe acest ton se întrețină profesorul cu candidatul. În surescitarea mea rupeam toate penele pe care le aveam la-ndemână. Calm, profesorul luă una și-o puse de o parte, ca să aibă cu ce-mi trece nota.

Ca un roi de albine zumzăitoare, toate ideile, toate impresiile care mă însoțiseră pe drumul ce-l făceam zilnic

de la mansarda mea până la casa profesorului, toate aceste idei care mă frământaseră și pe care timpul le comprimare în mintea men, își aflară locul în prima lucrare literară în proză: *Călătorie pe jos de la Canalul Holmen la punctul oriental al insulei Amåget*, carte umoristică în care arabescurile unei fantezii îndrăznețe vădeau tendința mea de a întoarce totul în glumă. Izbucnire de râs printre lacrimi, aceasta era maniera mea de a scrie în acea epocă. Niciun editor nu avu curajul să-mi publice această lucrare de tinerețe. Riscai să fac acest lucru pe cheltuiala mea. Câteva zile mai târziu, un librar îmi cumpără drepturile pentru cea de a doua ediție, iar mai târziu și pentru cea de a treia, întreaga Copenhaga îmi citea cartea și aprecierile cele mai favorabile curgeau cu duiumul. Am îndurat totuși și critica severă a unora dintre protectorii mei, care-mi reproșară că ridiculizam Teatrul Regal. Era o dovadă de inconsecvență și ingraturitudine, spuneau ei, de necuviință chiar, pentru că Teatrul era casa regelui care mă ajutase să-mi fac studiile. De ingraturitudine, căci aici îmi făcusem debutul în viață. Cum astfel de reflecții îmi părură din caleafară de caraghioase, nu vrui să-mi plec urechea decât la laude.

Mi se părea că mă cocoșasem undeva sus, pe creasta unui val, că mi se îndeplinisera toate visele. Eram student! Eram poet! Aproape două sute de tineri își luaseră în anul acela bacalaureatul. Mulți dintre ei făceau și versuri. Unora, versurile le fuseseră publicate. Se spunea în glumă că aceasta promoție era cea a patru mari poeți și a doisprezece mai mici. Camarazii mei mă stimau, iar proaspăta mea glorie mă îmbăta. Amețit de succes, prinsei gustul să caricaturizez. În acest spirit am scris prima mea operă dramatică în versuri, vodevilul eroic *Amorul pe turnul Nikolai* sau *Ce se petrece în sala teatrului*. În seara premierei, studenții îmi făcură o primire furtunoasă, strigând cât îi ținea gura: „Autorul! Autorul! Trăiască autorul!” Năucit de bucurie, exagerind importanța acestui succes, mă năpustii afară din teatru și alergai ca un nebun la domnul Collin unde n-o găsii decât pe soția sa. Extenuat,

căzui pe un scaun și începui să plâng. Biata cucoană mă tot întreba ce am și, compătimitoare, încerca să mă consoleze:

— Nu fi dezolait! Oehlenschläger a fost și el fluierat la prima lui piesă, și alți mari poeți de asemenea!

— Dar n-am fost fluierat! i-am spus eu plângând din ce în ce mai tare. Dimpotrivă, au strigat cu toții „Trăiască poetul!”

În ciuda tuturor agitațiilor exterioare și frământărilor interioare îmi continuam cu seriozitate studiile. Fără ajutorul nici unui repetitor mi-am trecut cu succes toate examenele de filosofie. O scenă destul de amuzantă s-a petrecut la masa unde interoga Oerstedt. Răspunsesem bine la toate întrebările lui. Părea mulțumit, dar când să mă ridic și să plec, mă reținu printr-un gest:

— Încă o întrebare, spuse el, privind-mă cu blândețe. Spune-mi ce știi despre electromagnetism?

N-auzisem în viața mea acest cuvânt.

— Amintește-ți bine, poate că totuși știi ceva!

— În manualul dumneavoastră nu există întrebarea asta!

— Adevărat, dar eu v-am vorbit despre asta la cursuri!

— Am fost la toate cursurile afară de unul singur. Cu siguranță că tocmai la acela ne-ați vorbit despre acest subiect de care n-am nici cea mai mică idee. Nu cunosc nici măcar cuvântul acesta...

Surâzând la această sinceră mărturisire, Oerstedt adăugă cu o mișcare din cap:

— Păcat! Dacă mi-ai fi răspuns și la întrebarea asta, ți-aș fi dat „foarte bine”. Așa nu-ți pot da decât „bine”...

Când, mai târziu, am fost primit în casa lui, l-am rugat să-mi explice și mie teoria electromagnetismului. Zece ani după acest examen, când Oerstedt a prezentat la Școala Politehnică un studiu despre aplicațiile practice ale descoperirii sale, am scris un amplu articol menit să arate lumii importanța acestei descoperiri.

După examen, apăru prima mea culegere de versuri,

pe care și publicul și critica o primiră destul de favorabil.

Cum nu cunoșteam decât o mică parte din țara mea, am hotărât, în vara anului 1830, să merg în Iutlanda, până la marea nordului și să străbat toată Fionia, insula mea natală. Eram departe de a mă îndoi de importanța pe care ar avea-o pentru mine această excursie, ca și de urmările pe care le va aduce vieții mele lăuntrice. Ceea ce mă bucura îndeosebi era perspectiva de a hoinări prin tufișurile Iutlandei și de a mă întâlni cu cetele de țigani nomazi care le populau. Basmele, ca și poveștile lui Steen Blicher¹⁷, îmi stârniseră interesul pentru aceste meleaguri pe atunci foarte puțin frecventate de turiști. Navele cu aburi de-abia apăruseră: o bătrână corabie, „Dania”, traversa zilnic canalul și, pentru cerințele epocii, părea necrezut de rapidă. Vapoarele nu inspirau nimănui încredere și era un adevărat eveniment pentru cineva să se urce pe aceste „tuburi cu fum”. Am poposit într-un mic orașel de provincie, la o familie înstărită unde, brusc, mi s-a deschis înaintea o lume cu totul nouă, care poate fi cuprinsă în aceste patru rânduri:

Doi ochi frumoși văzui demult, odată.

și toată lumea-n ei se oglindea;

Nu voi uita privirea lor curată Nici focul ce-n adâncul lor ardea...”

Net-am revăzut la Copenhaga în toamna următoare, Proiecte noi începură să mă tulbure. Mă gândeam să abandonez literatura și să mă apuc de teologie, pentru a deveni preot. Un singur gând mă stăpânea: ea! Dar fu pentru mine o mare decepție! Fata iubea pe un altul și se și mărită cu el. Mi-am dat seama – dar din păcate mult mai târziu – că totul fusese mai bine așa și pentru ea și pentru mine. Poate că ea n-a bănuit niciodată puterea sentimentelor mele și nici influența pe care a exercitat-o asupra mea. A devenit soția ideală a unui om de treabă, iar mai târziu, o mamă dintre cele mai fericite.

17 E vorba de Riborț Voigt, prima mare dragoste a lui Andersen ; celelalte două, Luise Collin, fiica protectorului său, și, mai târziu, celebra cântăreață Jenny Lind au fost pentru Andersen la fel de nefericite.

Călătoria pe jos, ca de altfel cea mai mare parte a operelor mele din acea vreme, păstrează tonul parodiei. Unii, care nu prea gustau acest gen, pretinseră chiar că aceasta tendință devenise supărătoare. Lor li se alătură bineînțeles critica, tocmai când un sentiment mai adânc avească izgonească din sufletul meu această tendință. Spre săfșitul anului mi-a apărut o nouă culegere de poezii, *Fantezii fi schițe*, care reflecta neliniștea sufletului meu chinuit pentru prima oară de norii dragostei. Același lucru îl mai revela și o piesă de teatru mai serioasă – scrisă atunci și reprezentată trei ani mai târziu la Teatrul Regal – *Întâlnire și despărțire*.

Cum familia tânărului meu prieten, Lehmailii *, era originară din Holstein, am avut prilejul să fac cunoștință, prin intermediul lui, cu operele multor scriitori germani aflate în vasta bibliotecă a tatălui său. Tocmai atunci începea să fie cunoscut Heine¹⁸. Într-o zi, intrând pe ușă la Lehmann, acesta mă primi cu cuvintele: „*Thalassa / Thalassa! Du ewiges Meer !*” s și-mi arată o carte. Erau poeziile lui Heine, pe care ne și apucaram să le citim. Trecu după-amiaza, trecu și seara, noaptea se scurse și ea pe nesimțite, dar nu lăsarăm cartea din mână până n-o isprăvirăm. Făcusem cunoștință cu un mare poet! Cu un poet al cărui suflet se înfrătea cu al meu, făcând să-mi vibreze cele mai ascunse coarde. L-am trădat fără nicio remușcare pe Hoffmann¹⁹ pentru acest nou poet care era atât de apropiat de inima mea.

Trei mari poeți m-au înrâurit puternic în această perioadă: Walter Scott, Heine și Hoffmann.

Din zi în zi deveneam tot mai trist, tot mai melancolic. Simțeam nevoia să mi cufund în tristețe. Eram de o net

18H einrich Heine (1797—1831), unul dintre cei mai de seamă poeți germani, autor a numeroase poezii lirice, politice și satirice.

19 Emst-Theodor-Amadeus Hoffmann (1776—1862), vestit romancier german, muzician și pictor vestit pentru fantezia, spiritul, humorul și înclinarea sa către grotesc. Personalitate puternică, dotat cu mare talent de povestitor. E.T.A. Hoffmann și-a atras Un renume și o glorie mondiale.

vozitate exagerata și nu mă mai interesau laudele, ci numai critica. Pricina era studiile mele târzii, efortul uriaș și constant pe care trebuise să-l depun pentru a termina școala, apoi sărăcia în care continuam să trăiesc ca și obligativitatea de a da la iveală opre lipsite de maturitate, numai și numai ca să am din ce trăi. Setea de cultură care mă împinsese din clasă în clasă, dorința aprigă de a-mi lua bacalaureatul lăsaseră lacune serioase în pregătirea mea. Mai ales în cea ce privește gramatica și ortografia. Unii mi-au citit operele numai pentru a descoperi în ele greșeli. Aveam o fire blândă și răbdătoare: de ea au abuzat alții până la cruzime. O parte din binefăcătorii mei, știindu-mă legat de ei prin legăturile recunoștinței, sub pretextul că încearcă să-mi impună vocea adevărului și să mă sustragă amețelii laudelor, nu-mi vorbeau decât de defecte, reale, bineînțeles, dar și de cele mai neînsemnate slăbiciuni ale mele. Și nu puține au fost cazurile când în saloane somptuoase, câte unul, poate cel mai puțin îndreptățit să-o facă, începea să emită asupra mea câte o „apreciere” găunoasă, dar umilitoare, încât oricât de blândă mi-ar fi fost firea, nu putea să nu se răzvrătească. Îmi pierdeam atunci orice control și, orbit de furie, strigam cât mă țineau plămânii:

— Vreau să fiu și voi fi poet stimat și onorat de toți!

Aceste vorbe zburau imediat în toate colțurile, cum zboară semințele rele și din ele răsăreau buruieni veninoase. Eram pretenția, vanitatea în persoană, rămânând cu toate acestea „un băiat bun și de treabă”. În singurătatea mea nu era zi în care să nu fiu cuprins de disperare. Mă îndoiam de mine și de propriile mele daruri; talentul meu era, cu siguranță, o eroare: încercam aproape să mă conving, dar nu îngăduiam altora să mi-o spună.

Văzându-mă în starea asta atât de ciudată, Collin se gândi că o călătorie ar putea să-mi facă bine. Și, cum micile mele economii îmi permiteau să petrec cincisprezece zile în nordul Germaniei, în primăvara anului 1831 am părăsit pentru prima oară Danemarca. Am vizitat orașele Lübeck, Hamburg și Brunswick. Nu văzusem încă

munții, din masivul Hartz așa că am plecat pe jos până la Goslar și de la Halle până la Brocken. Lumea se lărgise în mod ciudat în jurul meu și puțin câte puțin începeam să-mi regăsesc echilibrul. Numai că mâhnirea e ca un stol de vrăbii care rămâne și se instalează în cuibul păsării migratoare. În cartea călătorilor din Brocken am scris acest catren:

Departa, pe culmi, sub vineții nori.

Simții, pribegind deseori

Că cerul cu mult mai aproape-mi era

Când draga cu mine s-afla...

Mi s-a povestit că dedesubt, unul dintre compatrioții mei scrisese în anul următor: „Dragă Andersen, nu lua versurile cu dumneata în străinătate; nu le va publica nimeni dacă nu le vei aduce dumneata însuși”.

La Dresda, l-am văzut pe Tieck *, către care îngemann îmi dăduse o scrisoare de recomandare. Când m-am despărțit de el, mi-a urat succes și m-a îmbrățișat cu căldură. Câțiva ani mai târziu, atunci când operele mele începură să se răspândească și în Germania, l-am întâlnit din nou și din căldura mâinii sale, am simțit prietenul credincios și sta -, tornic, care-mi dăduse primul, printre străini, sărutul consacrării.

La Berlin, prin intermediul unei scrisori a lui Oerstedt, am făcut cunoștință cu Chamisso. Când am sunat, a venit el însuși să-mi deschidă. Era un om voinic, cu figura gravă, încadrată de bucle lungi, ce i se revărsau pe umeri. Deși vorbea foarte puțin daneza și eu și mai puțin germana, nu știu cum am făcut că până la urmă ne-am înțeles cum nu se poate mai bine. Inspirându-mi încredere, i-am povestit o mulțime de lucruri. El a fost primul care mi-a tradus și mi-a publicat poemele în Germania.

Urmarea acestei călătorii care a avut o înrâurire binefăcătoare asupra mea, a fost volumul de impresii: *Siluate și amintiri dintr-o călătorie în Harz și Elveția saxonă*. Cartea a fost tradusă în germană și în engleză.

Din 1828 până în 1839 am trăit din pana mea,

traducând piese de teatru, ca de pildă: *Regina de 16 ani, Carantina*, sau librete de operă: *Corbul*, după o comedioară a lui

Gozzi, *Mireasa din Lamermoor* și *Kerulworth*, după romanele cu același titlu ale lui Walter Scott. Urmărit de cea mai îndârjită critică, acuzat de a fi plagiat operele unora și altora, invadat de scrisori anonime, am îndrăznit totuși să public o culegere de versuri, *Cele 12 luni ale anului*, a cărei primă ediție fu sistematic înlăturată și ținută în umbră, cu toate că se recunoscuse că această culegere cuprinde câteva din cele mai bune poeme ale mele.

Vignetele poeților danezi, care cuprindea portrete ale autorilor de vază din acea vreme, nu fu mai bine primită. Când un câine se îneacă, fiecare aruncă cu piatra în el. Peste tot mi se scoteau în evidență defectele, până și trecătorii de pe stradă făceau tot felul de aprecieri jignitoare la adresa mea. Printre alte slăbiciuni ale mele se număra și aceea că-mi plăcea să citesc, cu voce tare, unele din creațiile mele în familiile la care eram invitat. Lipsa mea de experiență mă împiedica să-mi dau seama cât e de periculos pentru un autor să fie interpretul propriei sale opere, cu atât mai puțin într-o țară ca a mea, cu compatrioți atât de suspicioși și de puțin binevoitori. Tot în această perioadă am scris un mic poem intitulat *Pătați-Patata*. Considerat drept pamflet, bineînțeles că mi-am ridicat în cap toată critica și toți „prietanii. O doamnă care binevoia uneori să mă primească în casa ei, mă făcu de două parale, iar o altă cucoană, pe care n-o văzusem în viața mea, se opri într-o seară, în timp ce mă aflam în holul Teatrului Regal, drept în fața mea și niciuna nici două îmi trânti în obraz cuvintele: „Hei, domnu’... Pătați-Patata!” îmi scosei pălăria și o salutai. Deseori și politețea e un răspuns!

Scârbit de toate aceste manifestări de dușmănie și mai ales de dispreț pentru sărăntocul ce cutezase să pătrundă într-o lume ce nu era a lui, m-am zbatut să obțin o bursă de călătorie din partea regelui Frederik al VI-lea

pentru care aveam o mare stimă. Om bun și drept, nu-mi puteam exprima recunoștința față de el decât oferindu-i cartea *Cele 12 luni ale anului*. Unul dintre protectorii mei, care cunoștea eticheta curții, mă sfătui să-i povestesc regelui cum, după ce-mi luasem bacalaureatul, îmi câștigasem singur existența, cât muncisem și cât mă străduisem, adăugând ca o călătorie în străinătate îmi va ajuta fără doar și poate să-mi completez cunoștințele și să-mi îmbogățesc cultura. Regele îmi va răspunde: „Adu-mi o cerere!” Eu trebuia să am grijă să-mi scriu dinainte jalba și să i-o înmânez pe loc. Mi se păru cumplit de rușinos și de umilitor ca în momentul în care îi dădeam regelui o carte, eu să-i cer în schimb ceva. „Dar lucrul acesta se face în mod obișnuit! mi se răspunse. Regele știe foarte bine că dacă i se oferă o carte, lucrul acesta se face pentru a i se cere o favoare”.

Eram consternat; și totuși era singura cale de urmat.

Intrarea mea a fost aproape comică. Inima îmi bătea să se spargă, când, cu bonomia sa puțin repezită, care-l caracteriza, Frederik al VI-lea mă întrebă ce carte era aceea.

— Un ciclu de poeme, sire!

— Ciclu, ciclu, dar despre ce-i vorba?

Cu totul năucit, am bâlbâit:

— Cu voia Majestății-voastre, sunt versuri despre Danemarca!

— Foarte bine, făcu el surâzând și înclinând capul ca pentru mă concedia. Mă apucau atunci să-i vorbesc despre studiile mele și despre felul în care am fost nevoit să învăț.

— Toate astea, observă regele, sunt demne de laudă.

Năucit, îi cerui bursa.

— Ei bine, fă o cerere!

— Da, Majestate, exclamai cu candoare; o am aici, gata pregătită. Ceea ce mă face să-mi fie silă de mine e faptul că mă văd obligat, ca în clipa în care vă dăruiesc și eu ceva, se va cer altceva în schimb. Lucrul ăsta mi se pare nedemn și-l fac împotriva voinței mele, dar – adăugai eu cu ochii în lacrimi – mi s-a spus că așa se obișnuiește!

Regele izbucni în râs, luă hârtia, iar eu, schițând o reverență, mă făcui nevăzut.

Momentul era bine ales pentru a obține bursa aceasta de călătorie căci, după părerea tuturor, arătasem cu prisosință ce pot. Pentru a intra în drepturi, a trebuit să solicit ajutorul câtorva poeți reputați și personalități de seamă și să obțin de la ei un fel de brevet de om de litere. Mi s-a acordat un astfel de certificat și îndrăznesc să spun că, dintre toți poeții vremii, am fost – cred – singurul care a trebuit să primească de la alții atestarea că e într-adevăr poet. Lucru curios, acești poeți care m-au recomandat recunoșteau fiecare alte calități în ceea ce mă privește. Oehlenschläger lauda takitul meu liric, îngemann, felul meu de a înțelege oamenii, Heiberg trăsătura mea umoristică. H-Ch. Oerstedt insista asupra faptului că, în ciuda divergențelor de opinii toți fuseseră de acord asupra darurilor mele reale de poet.

Spusele acestea avură o urmare fericită: am obținut bursa. „Fii bucuros – îmi repetau prietenii; apreciază cum trebuie norocul care-a dat peste tine, profită de moment, nu vei mai avea cu siguranță niciodată prilejul să călătoreai în asemenea condiții; dacă ai ști tot ce se spune în legătură cu bursa asta, dacă ai ști de câte ori a trebuit să-ți luăm apărarea și uneori chiar să le dăm dreptate detractorilor tăi...

Astfel de vorbe mă răniră și mă îndemnară să plec cât mai curând.

Trebuie să te depărtezi bine de munți ca să le distingi conturul și ca să-ți dai seama de frumusețea lor. Ideea aceasta îmi trecu prin minte când a trebuit să-mi iau rămas bun de la doi prieteni dragi: doamna Laessoe, mama eroului din Isted, femeie foarte cultivată care mă compătimise adesea pentru necazurile mele și care mă consola și încerca să-mi redea curajul în clipele în care toți loveau în mine. Ea îmi inspirase dragostea de natură și simțul poetic. Și dacă adesea întâlniți în scrierile mele oarecare farmec și grație feminină, ei i le datorez! Celălalt bun prieten al meu era unul dintre fiii domnului Collin,

viitorul consilier, Eduard Collin. Deși mai mic decât mine, era mai copt la minte și spiritul lui pozitiv contrasta cu nervozitatea mea aproape feminină. Simțeam în el un prieten sigur și totuși, când făcea ceva în interesul meu, nu înțelegeam întotdeauna bunele sale intenții.

Luni, 22 aprilie, 1833, am părăsit Copenhaga. M-am rugat Domnului ori să mă ajute să creez o lucrare de valoare, ori să mă lase să mor pe pământ străin, departe de patrie.

Astăzi călătoriile sunt ușoare și rapide. În 1833 era cu totul altfel. Se mergea încet. În timpul nopților obositoare și în timpul zilelor prăfoase trebuia să stai înghesuit în diligența greoaie și incomodă. Pe toată această lungă rută plicticoasă, o singură floare a poeziei: orașul natal al lui Goethe, Frankfurt. Vechile case, în stil gotic, hotelul orașului, *da în trăsură nămorul Hl Melebior, unul dintre bunii săi prieteni în a cărei casă a fi murit.*

tând din evul mediu, alcătuiră pentru mine o frumoasă f carte cu poze. Am văzut și Rinul care m-a cam decepționai. Ciclul legendelor sale e, de fapt, cel mai frumos dar al lui. Dunărea are maluri mai romantice; Ronul traversează priveliști mult mai pitorești. Rinul are însă poezii lui, care i-au cântat apele verzi ca ale mării. Aceste poeme sunt cea mai mare frumusețe a sa.

Trei zile și trei nopți a mers diligența. Văzurăm Sarrenbruckul și pământurile cretoasp din Champagne. Pe măsuri ce ne apropiam de orașul-orașelor, cum numeam eu Parisul, nerăbdarea mea creștea. Mă interesam în tot momentul daci mai era mult până la Paris, când, obosit să tot întreb, m-am trezit că diligența și străbătea unul din bulevardele sale. Toate impresiile acestei călătorii monotone, aproape fără oprire, sunt cuprinse în puținele alineate care o preced. Și totuși mulți compatrioți de-ai mei își închipuie că aș fi ga. I sit în ea o puternică sursă de inspirație! Nu s-au gândit ci la ridicarea cortinei nu ești încă în miezul acțiunii!

Și iată-mă la Paris! Obosit peste măsură, picând de somn, căutarea unui culcuș pentru noapte m-a costat

eforturi grele. Am poposit până la urmă la hotelul Lille, din strada Thomas, aproape de Palais Royal. A mă trânti în pat și a dormi era unica mea dorință.

N-am dormit însă prea mult. Un zgomot teribil m-a deșteptat. O lumină sclipitoare m-a orbit și am alergat la fereastră. Pe partea cealaltă a străzii înguste se ridica un mare edificiu și, pe scara monumentală, cobora o mulțime de oameni gesticulând și strigând. Se auzea un zgomot surd și continuu. Lumini scânteiau și eu, pe jumătate adormit, am crezut că la Paris a izbucnit o nouă revoluție.

Sunai. Apăru un băiat. L-am întrebat ce e: „Tunetul” răspunse el. Cum rămăsesem cu gura căscată, neînțelegând, camerista interveni și amândoi, scandând și articulând fiecare silabă, repetară împreună: „tu-netul”! Era furtună și peste drum de hotel se afla un teatru. Reprezentația o dată terminată, spectatorii se înghesuiau să se întoarcă acasă Astfel fu prima mea deșteptare la Paris.

Pomii apoi să iau cunoștință de toate minunățiile sale.

Teatrul italian era închis, dar sezonul Operei era în plină desfășurare. Doamna Damoreau și Adolphe Nourrit erau arunci idoli parizienilor. În timpul zilelor lui iulie, ultimul, se purtase cu bravură și de pe baricade stimulase, prin cântece revoluționare, ardoarea combatanților. L-am ascultat în *Gustav al III-lea*. La teatrul francez am văzut *Copiii lui Eduard*. Domnișoara Mars, destul de-ai vârstă, deținea rolul mamei tinerilor prinți. Limba franceză îmi era aproape străină, dar actrița avea un joc atât de nuanțat, încât am înțeles totul și m-am simțit adânc emoționat. Vocea ei era unică. Niciodată n-am auzit una la fel. La Copenhaga era o actriță, doamna Astup, în care danezii admirau, fără rezerve, tinerețea eternă. Eu însumi venisem la teatru cu sentimente de venerație, într-o seară, când ea juca rolul unei mame. Incapabil de a aprecia jocul, am văzut la un moment dat că am în fața mea o femeie bătrână, strânsă zdravăn într-un corset. Se ținea dreaptă ca un par, și vocea ei discordantă mă impresionează în mod

neplăcut. Tinerețea domnișoarei Marș nu era făcută din rigiditate, nici susținută de-un corset. Suplețea și grația, muzica vocii sale erau ale unei artiste adevărate și nu era nevoie ca să mă facă cineva să înțeleg acest lucru.

Eram la Paris un număr oarecare de danezi, locuiam în același hotel, frecventam aceleași restaurante, aceleași cafenele, aceleași locuri de distracție. Ne întrețineam în limbi maternă, ceea ce nu era lipsit de agrement, dar nu era, cu siguranță, cel mai bun fel de a-ți petrece timpul în străinătate. Am vizitat tot ceea ce merita să fie vizitat. Unul dintre acești prieteni, înapoindu-se într-o seară zdrobit de oboseală, de la un muzeu oarecare, unde se plictisise cumplit, mulțumi din inimă cerului că, în sfârșit, scăpase de această corvoadă.

— Nu mai avem - socoti el - decât cutare și cutare lucru de admirat, după care o să putem și noi să ne distrăm...

Cam așa decurgea discuția noastră. Eram obsedat cu atât mai mult cu cât acesta nu era un caz particular. Aceleași vorbe sunt repetate și se vor repeta atâta vreme cât vor exista pe lume turiști.

Din această primă călătorie n-am păstrat amintiri prea precise. Somptuosul Versailles nu mă emoționa chiar atât cât mă emoționa poezia celor două Trianoane. Cu un respect aproape religios am pășit în interiorul camerei lui Napoleon. Am atins cu mâna estrada unde el pusese piciorul. Am mângâiat cu degetele perna unde dormise eroul preferat al tatălui meu și al copilăriei mele. În grădina micului Trianon, m-am dus să văd lăptăria Mariei-Antoinette; am cules o floare parfumată de caprifoi, care înflorește la fereastră nefericitei regine. O simplă părăluță a fost amintirea pe care am adus-o de la marele Versailles. Relații prea multe nu mi-am făcut printre celebritățile Parisului. Maestrul de balet din Copenhaga, Bournanville îmi dăduse o scrisoare de recomandare către Paul Duport, autor de vodeviluri. Întrevederea noastră fu ridicolă și penibilă, căci eu vorbeam foarte prost franțuzește, în timp ce el credea că știe nemțește. Mă dusei să-l văd pe

Cherubini²⁰ din partea compozitorului nostru Weyse. Bătrânul maestru mă primi așezat pe un scaun, lângă pian, cu o pisică mare, persană, pe umăr.

În birourile *Europei literare*, unde mă introdusese Paul Duport, am întâlnit într-o zi, un om mic de stat, de tip semit, care venind spre mine și întinzându-mi prieteneste mâna, îmi spuse:

— Am auzit că dumneata ești danez; eu sunt german! Danezii și germanii sunt frați. Să fim deci prieteni! l-am întrebat cum îl cheamă. „Heinrich Heine” mi-a răspuns el.

Acesta era deci poetul al cărui spirit mă pasionase, cel ale cărui versuri cântaseră odinioară în inima mea, în epoca de dragoste a unereții mele. El era persoana pe care aș fi dorit s-o întâlnesc mai mult decât pe oricare alta și i-am și spus-o.

— Acesta, răspunse el, e un fel de a vorbi. Dacă aveai o atât de mare dorință să mă vezi, n-aveai decât să-mi faci o vizită.

— M-am ferit s-o fac, de teamă ca nu cumva dumneata, care ai un atât de ascuțit simț al ridicolului, să socotești caraghios faptul că un necunoscut, venind dintr-o țară puțin cunoscută, ți se prezintă așa, tam-nisam, ca poet. Pe de altă parte te-am așezat atât de sus în inima mea, încât drept să-ți spun, aș fi preferat să nu te fi cunoscut niciodată!

Cuvintele mele îl amuzară și făcură asupra lui o impresie plăcută. A doua zi veni să mă vadă la hotelul Vivienne, unde mă instalasem. În ciuda întâlnirilor și plimbărilor noastre, în ciuda cordialității, nu mă simțeam încă destul de apropiat de el și nu puteam să bănuiesc ce simpatie îmi va arăta mai târziu, după lectura *Improvizatorului* și a câtorva basme ale mele:

Ich mochte Ibnen gar, werthester Collega, einige Verse hier auf's Papier kritzeln, aber ich kann beute kaum leidlich in Prosa schreiben.

Leben Sie wohl uni heiter. Amiisieren Sie sich recht

20s Maria-Luigi Cherubini (1760—1842), compozitor italian, autor a numeroase opere.

hitbsch în Italien; lernen Sie recht gut Deutsch in Deutschland, un schreiben Sie dann in Danemark au Deutsch, was Sie in Italien gefihit haben. Das n-are mir das Erfreulichste.

Paris den 10-ten August 1833

*H. Heine*²¹

Prima carte pe care am încercat s-o citesc în franceză a fost *Notredame de Paris*. Puteam urmări zilnic romanul chiar în cadrul lui. Caracterele sale dramatice mă pasionară până la un asemenea punct, încât îmi veni ideea să-l văd pe cel care-l scrisese.

Hugo locuia într-un colț al Pieții Regale, într-o căsuță bătrânească, cu mobile vechi. Pe pereți erau agățate tablouri, gravuri și sculpturi în lemn, reprezentând catedrala Notre-Dame de Paris. Scriitorul era înfășurat într-o haină de casă, încălțat cu papuci eleganți. Plecând, l-am rugat să-și pună semnătura pe albumul meu. A consimțit, dar a făcut-o de asemenea manieră că literele atinseră aproape marginea de sus a paginii. Nu m-am putut împiedica să nu gândesc că procedase astfel ca să nu pot scrie ceva deasupra numelui său. „Nu mă cunoaște, mi-am zis, și e prudent”. Peste câțiva ani l-am cunoscut cu totul altfel.

Nu primisem nicio știre de acasă, de mai bine de o lună. Inima începu să-mi bată năvalnic de bucurie, în ziua în care am primit o scrisoare mare. Tremurând de emoție, am deschis-o: nu cuprindea decât o pagină de ziar cu un cântec defăimător la adresa mea! M-am retras destul de prost inopresionat.

21 Af dori, stimată coleg, să vă zgîrîi câteva versuri aici, pe această hîrtie, dar azi abia dacă pot, din picate, să scriu în proză.

Ramineți cu bine fi voios. Distrăți-vă plăcut în Italia ; învățați bine nemțește în Germania și scrieți apoi, în germană, în Danemarca ceea ce ați simțit în Italia. Asta ar fi pentru mine lucrul cel mai îmbucurător.

Paris, 10 august, 1833

H. Heine'.

g — Povestea vieții mele

Sederea mea la Paris se prelungi până după sărbătoarea din 14 iulie. Am asistat la inaugurarea coloanei Vendôme și cu această ocazie l-am văzut pe regele Ludovic-Filip înconjurat de fiii și generalii săi. Garda municipală dădea onorul, țevile puștilor erau împodobite cu flori, unii aclamau, și printre aceste puține aclamații se auzea tot mai puternic strigătul: „Jos bogații!”

Am văzut balul popular de la palatul de Ville, unde erau amestecate toate păturile sociale, începând cu cei din familia regală și până la cumetrele din piață. Mulțimea era așa de multă, încât regele Ludovic-Filip, însoțit de regină, abia putu ajunge la locurile rezervate. Toate teatrele își deschiseseră gratuit porțile, iluminările monumentelor și focurile de artificii învăluiau orașul. Prima mea vizită la Paris se termina într-o apoteoză strălucitoare.

Progresele mele la franceză, în aceste trei luni, fuseseră aproape nule, căci stătusem mai tot timpul cu compatrioții mei. Mi-ar fi fost poate necesar să cunosc această limbă mai bine, așa că m-am gândit să mă mut la o pensiune unde să vorbesc exclusiv franceza. „Numai că asta va costa foarte scump”, mi s-a spus.

Un elvețian care vorbea franceza mă hotărî să petrec câțva timp în orașelul Le Locle, situat în munții Jura: viața acolo – spunea el – e mai puțin costisitoare. Departe de agitația Parisului, calmul și singurătatea îmi erau de două ori de folos pentru a duce la bun sfârșit o operă deja începută. Am decis deci să merg la Le Locle, prin Geneva și Lausanne.

Printre compatrioții pe care-i frecventam la Paris, țin să amintesc doi: poetul Peter Andreas Heiberg *, care, expulzat din Danemarca, venise să se adăpostească în capitala Franței. Era un bătrân aproape orb. Locuia la un mic hotel. Fiul său, Johann-Ludwig, se căsătorise cu Johanne-Luise, una dintre marile noastre actrițe, poate cea mai bună din epoca noastră. Bătrânul Heiberg îi arăta mult interes, împotriva reticențelor lui pentru oamenii de teatru. Dar el admitea cu greu ca soția fiului său să asculte de un director de teatru, un gen de tiran printre atâția

alții. Noi l-am liniștit, afirmând că nora sa era o persoană de onorabilitate perfectă și de un mare talent.

Un alt compatriot al meu, consilierul Broensted, pe care-l întâlnisem la amiralul Wulff, fu pentru mine un prieten excelent și o călăuză luminată.

Din nou înghesuit într-o diligență ticsită, am călătorit zi și noapte: mii de mici incidente urmară. Lăsasem în urma noastră câmpia și ne apropiam de Jura.

La un popas de schimb al cailor, rămăsei singur în diligență. Se lăsase întunericul. Surugiul deschise portiera: două tinere fete urcară. Urmară în curând șușoteli și râsete înfundate. Știau că împreună cu ele se află un domn, dar nu puteau să mă vadă, înfundat cum eram în colțul cel mai întunecos. Curiozitatea birui însă. Mă întrebă dacă sunt francez. Când auziră că vin din Danemarca, mărturisiră că știau bine unde se afla. Drace, în Norvegia! Habar n-aveau de geografie; nu putură să pronunțe nici Copenhaga. Eram tânăr sau bătrân? Căsătorit? Blond, înalt, scund? Ascuns în colțul meu, le făcui asupra persoanei mele o descriere dintre cele mai idealiste. Înțelegând că glumeam, își făcură și ele un portret măgulitor. Vruă să-mi vadă chipul la popasul următor, dar refuzai. Când coborâră, își acoperiră fața cu batistele, îmi strânseseră mâna și se îndepărtară râzând.

Drumul mergea de-a lungul unui șir de prăpăstii. Casele țăranilor păreau jucării risipite pe coastele munților. Arborii pădurilor nu păreau mai înalți decât tufele de cartofi mari de-o șchioapă. Pe neașteptate, ca o masă de nori călători, apăru lanțul înalt al Alpilor, cu Mont Blanc, care-i domina. Apoi drumul coborî, mergând de-a lungul prăpăstiilor. Se părea că zburăm prin văzduh. Înaintea noastră se deschidea o imensă perspectivă și, la orizont, la marginea lacului cu același nume, Geneva se estompa într-o ceață albastră. Muchia sobră a munților se decupa pe cerul pur și ghetarii scânteiau. Era o dimineață de duminică și în acest vast templu al naturii, o reculegere sărbătorească mă mișcă profund. La Geneva, crezi că munții sunt aproape. Într-o dimineață, am pornit pe jos

către ei, dar pe măsură ce eu înaintam, ei se depărtau. Trecuse de amiază când am atins primele pante și când m-am întors în oraș, căzuse seara. După Lausanne, am vizitat Chillon, al cărui castel romantic, cântat de Byren,» mi trezise multă vreme interesul. În ciuda piscurilor acoperite de ninsoare, orașul avea un aspect meridional. La marginea lacului unde se înălța castelul, creștea vița de vie și se cocea porumbul. Castani minunați își aplecau umbra deasupra apei verzi. Trecând peste podul lăsat, am pătruns în curtea lugubră a castelului, înconjurată de ziduri groase unde se vedeau deschizăturile balcoanelor cu trapă.²² în câteva celule se mai păstrau încă temnițele subterane. Inele zdravene de fier, de care erau legate lanțurile prizonierilor, rugineau în aceste hrube. Pe un stâlp, Byron își gravase numele în 1826. Femeia care-mi servea drept călăuză voise, spunea ea, să-l împiedice să facă acest lucru. Dar acest domn trebuie să fi fost cu siguranță un personaj foarte cunoscut, fiindcă toată lumea se apropia ca să privească această inscripție. De la Chillon, urcând pantele Jurei, am ajuns la Le Locle, capătul călătoriei mele.

Un calm maiestuos domnea sub brazii întunecați și în iarba proaspătă străluceau brândușe. Casele erau curate și cochete și toate pline de ceasurile care se fabricau aici. Am găsit un cămin primitiv și plăcut. Stăpânul casei și soția sa nici nu vrură să audă de plătitul pensiunii: eram invitatul lor. Copiii mă considerară curând prietenul lor mairtiare. Două mătuși bătrâne, Rosalie și Lydie, completau familia, într-o asemenea numeroasă societate, eram obligat să vorbesc mult franțuzește. Vorbeam prost, e adevărat, dar îmi înțelegeam gazdele și ele mă înțelegeau pe mine.

Deși eram în luna august, în sobe se făcea focul. Câteodată cădeau fulgi de zăpadă, dar eu știam că la o distanță nu prea mare vara era încă în toată splendoarea ei. Serile erau scăldate într-o pace plăcută. La marginea orașului se înălța o frumoasă casă albă. Curios, am pășit

22 Lee de unde se aruncau asupra asediatorilor pietre, apă clocotită, ulei încins etc.

înăuntru și, după ce-am traversat două pivnițe, m-am trezit deodată în fața unui torent ascuns de restul lumii, care făcea să se învârtă roata unei mori. Veneam adesea aici, iar în romanul meu O.7. am și plasat acest peisaj pe care amintirea mea îl face să trăiască în carte.

În timpul călătoriei mele am încercat să mă inspir dintr-un vechi cântec popular: *Agnete și Tritonul*. Această idee luă în capul meu o formă din ce în ce mai concretă. La Paris și scrisesem prima parte. O terminai pe a doua la Le Locle.

Totul fu trimis la Copenhaga, însoțit de o prefață. Aceasta prefață n-aș mai fi scris-o, mai târziu, dar ea este în tonul spiritului meu din vremea aceea. Opera apăru. Se surâse la prefață, mai ales la această frază: „*Copilul (opera mea) crescuse în mine fără ca eu să știu*. Primirea fu foarte rece.

Voisem - s-a spus - să-l imit pe Oehlenschläger care, fiind în străinătate, trimitea capodopere în țara lui natală. *Agnete*, cu toate defectele ei, reprezenta totuși pentru mine un real progres, o tendință spre obiectivitate, ceea ce a recunoscut de altfel mai târziu și critica. *Agnete* și șederea la Le Locle marcară o epocă în viața mea: aceea a poeziei lirice pure.

Cincisprezece ani mai târziu, în același anotimp în care, sărman și necunoscut, ajunsesem la Copenhaga, păseam pe pământul Italiei, țara visurilor mele. După valea Ronului, trecurăm Simplonul. Ce spectacol grandios! Greoaia noastră trăsură supraîncărcată, cu puternicul ei atelaj, avea înfățișarea unei muște cățărare pe o stâncă imensă. Ghețarii, cu sclipiri verzui, străluceau. Frigul devenea din ce în ce mai ascuțit. Ne încrucișară cu ciobani îmbrăcați în piei de vacă. În hanuri se făcea cerc în jurul sobelor încinse. Câteva ore după, soarele vesel, străbătea printre castanii cu mari frunze lucitoare. Piețele, străzile din Domo D'Ossola ne oferiră o imagine elocventă a vieții italiene, zgomotoasă, mișunând ca furnicile și colorată. Apele lacului Maggiore se oglindeau între munții albaștri. Insule cochete se răspândeau ca într-un buchet,

strugurii, în ghirlânzi, spânzurau de-a lungul drumului ca la o mare sărbătoare. Catedrala din Milano a fost prima minune revelată. Sub razele lunii contemplai acest munte de marmură scobit și cizelat, transformat în bolți, în turnuri și în statui, de mâna artei. Porta Sempione, ridicată în cinstea lui Napoleon, era încă în construcție. Din înălțimea platformei, am contemplat splendida priveliște a Alpilor cu ghețarii lor și a câmpurilor fertile ale Lombardiei.

Am fost la Scala, la teatru, prin tot orașul, dar catedrala rămase locul meu de predilecție. Aici, în acordurile orgei și în liniștea desăvârșită, sufletul meu se înălța spre Dumnezeu. Împreună cu doi compatrioți am traversat Lombardia, câmpie bogată în porumb și sălcii plângătoare, pentru a ajunge la Geneva și **k** marea, pe care n-o mai văzusem de la plecarea mea din Copenhaga. Atașamentul pe care muntenii îl au pentru munte, noi, danezii, îl avem pentru mare. Din balcon, puteam contempla imensitatea unui cer albastru, adânc și familiar și totuși atât de nou aici. Seara am hotărât să mă duc la teatru. Era situat - mi se spusese - pe strada principală. „Trebuie să fie, m-am gândit eu, un mare edificiu ușor de găsit”. Dar cum palatele, unele mai somptuoase decât altele, mărgineau drumul, a trebuit să merg până la capăt pentru a ajunge, în sfârșit, la *Apollo*, construit din marmură albă și strălucitoare. Se reprezentau o operă de Donizzetti, *Elixirul dragostei*, și un balet comic, *Flautul fermecat*. La sunetul flautului totul se punea în mișcare. La sfârșit, chiar și gravele personaje din Consilii, și vechile tablouri spânzurate pe pereți începeau să joace. Ideea aceasta poate fi regăsită în povestea mea *Negustorul de nisip*.

O autorizație a Amiralității îmi deschise Arsenalul. Șase sute de ocnași munceau acolo. Vizitai cazarma unde prizonierii erau ferecați, în timpul nopții, cu lanțuri de pat, șantierul unde, doi câte doi, erau cetluiți cu câte o ghiulea de picior poate pe toată viața. Trei muribunzi, cu ochii lor sticloși, pe fața ca șofranul, mă emoționară adânc. Unul

dintre ei îmi aruncă o privire veninoasă și, cu un rânjet răutăcios, încercă să se ridice de pe pat. Înțelesei. Nu venisem eu oare aici împins de o curiozitate nelalocul ei?

După ce ne îndepărtarăm de Geneva, urmând țărmul, văzurăm jucându-se prima scenă a celui mai frumos spectacol la care se putea visa. Orașul se detașa pe fundalul munților, sub măslinii, de un verde albastrui. În grădini, portocale și lămâi atârnav pe ramuri. Aici primăvara încă nu se isprăvisese, în timp ce Nordul se și pregătea de iarnă. Totul era pentru mine nou și de neuitat. Voi vedea întotdeauna în fața ochilor vechile poduri căptușite cu iederă, călugării care treceau pe drum și o mulțime de pescari genovezi cu bonete roșii pe cap, iar departe, spre apus, întrezărindu-se munții albaștri ai Corsicei, leagănul lui Napoleon.

Mi se va reproșa poate că insist prea mult asupra descrierilor de natură într-o carte care e, de fapt, o biografie, dar ceea ce m-a impresionat mai peste tot în această primă călătorie în Italia, au fost tocmai natura și arta.

Ce seară minunată la Sestri di Levante! Din hanul așezat pe țărmul mării, se auzea zgomotul talazurilor izbite de stânci. Cerul era luminos și norii, purpurii, aruncau asupra munților reflexe sclipitoare. Arborii se încovoiau sub povara fructelor. Părăsind coasta, pe măsură ce înaintam, țara devenea aridă. Totul era pustiu. Un adevărat deșert de piatră. Apoi, ca printr-o lovitură magică de baghetă, decorul se schimba și iată golfulețul feeric din Spezia. Coline albastre strâng între ele cea mai fertilă vale, semănând cu un enorm corn ol abundenței.

Faimoasele cariere de marmură de Carrara se învecinează cu orașul. Un mic râuleț cade în cascade printre stâncile prețioase, albe ca zăpada. Acesta e pentru mine muntele fermecat, unde zeii și zeițele antichității, ferecași în blocurile de marmură, așteaptă un vrăjitor puternic, un Thorvaldsen sau Canova²³, pentru a-i elibera și a-i readuce la viață.

23u mil dintre principalii reprezentanți ai neo-clasioismului italian.

Cu toate astea, în ciuda tuturor acestor frumuseți, în ciuda atracțiilor pământului italian, această țară ne indispucea. Maniera de a călători aici e cu totul deosebită de cea cu care fuseserăm noi obișnuiți. Viza repetată a pașapoartelor ne scotea din fire. Neștiința și neglijența călăuzei noastre, care se înșelase asupra drumului, ne făcu să intrăm în Pisa în plină noapte, ceea ce umplu paharul nemulțumirilor noastre.

De la Pisa la Livorno drumul e rapid astăzi, grație trenului. Dar în acel timp trebuia să aștepti să se umple diligența și călătoria mai că nu merita atâtea necazuri și oboseli. De altfel, călăuza noastră habar n-avea de nimic și nici nu ne dădea nicio informație utilă. În schimb, ne năucea cu o sporovăială obositoare. „Iată – spunea el – aici locuiește un negustor turc. Acum prăvălia e închisă. Aici, era o biserică cu un tablou frumos, care a fost furat. Omul care trece e cel mai bogat din oraș!”

N-am păstrat din Livorno decât amintirea unui minunat apus de soare. Orașul, murdar, fulgera în mijlocul reflexului și culorilor pe care i le dădea acea strălucire italienească pe care aveam s-o întâlnim, mult mai scilipitoare, la Florența.

Până acum, sculptura fusese pentru mine o literă moartă, în țara mea nu m-am preocupat, iar la Paris, ca mulți alții, treceam și priveam fără să văd. Nicio pictură nu mă frapase cu adevărat. La Florența, în mijlocul galeriilor, bisericilor și monumentelor, a avut loc inițierea mea. Asta s-a întâmplat înaintea lui *Venus de Medicis*. S-ar putea spune că acest ochi de marmură trăiește. Cufundat într-o contemplare religioasă, nu-mi puteam smulge privirile. Tot timpul mi l-am consacrat vizitării muzeelor și galeriilor, dar eram întotdeauna irezistibil readus înaintea lui *Venus de Medicis* și al grupului *Niobei*. Cunoșteam din gravuri și mulaje cea mai mare parte a capodoperelor Florenței. Nimic, până aici, nu mă impresionase atât. Suflul artei nu pătrunsese încă în sufletul meu. Acum înțelegeam arta și mă simțeam alt om.

Părăsind Florența pentru a merge la Roma, grupul

nostru trecu prin Temi ca să vadă celebra sa cascadă. Această călătorie fu un adevărat supliciu. În timpul zilei soarele ne ardea și noaptea țânțari veninoși nu ne lăsau să ne odihnim. Călăuza noastră, la fel de ignorantă și de stângace ca și cele de până la el, nu ne scuti de niciuna dintre micile mizerii ale unui asemenea drum. Găsirăm că toate frazele admirative gravate pe geamuri sau scrise pe pereți, de turiști, nu erau decât minciuni grosolane. Nu mă îndoiam însă atunci că într-o zi toate nemulțumirile de acum vor fi șterse și că voi duce cu mine amintiri de neuitat despre această țară a frumuseții.

Odată cu plecarea din Florența reîncepură și necazurile noastre. Abia ne instalarăm într-un poștalion mai ca lumea ca un individ își manifestă dorința să se urce și el. Jurai că-i lov în persoană. Se scărpină într-una cu un ciob al unui ghiveci de flori. Tovarășul meu și cu mine scuturam zdravăn din cap la fiecare tentativă a lui de a intra înăuntru. De loc obosit, se prezentă la cealaltă portieră, unde fu întâmpinat la fel. Atunci călăuza interveni pentru a ne explica că el era al patrulea călător al diligenței și că avea dreptul la un loc. În ciuda silei noastre, trebuirăm să-i dăm voie să se așeze. Dar îngălăciunea omului, mirosul pe care-l răspândea, ne obligă să-i declarăm ghidului că nu vom merge până la Roma într-o asemenea companie. După o discuție prelungită și după gesticulări violente, omul sfârși prin a se cățara pe capră lângă surugiu. Dar în curând, începu o ploaie torențială. Îi plângeam de milă bietului călător: era însă imposibil să stai împreună cu el în același loc, pentru simpla socoteală că trăsura era închisă. Cerul își luase sarcina să-l spele. Etapa se isprăvi într-un han sordid din Levane. Așezat sub prichiciul căminului, omul nostru își usca hainele lângă foc. Ajutând-o pe hangiță să curețe puii pentru masă, mânia lui răbufnea împotriva noastră, englezi eretici, bătu-i-ar Dumnezeu!

Pedeapsa veni chiar în noaptea următoare. Ca să ne putem odihni, lăsasem ferestrele larg deschise. Țânțarii ne asaltară în număr atât de mare încât obrazurile noastre

erau însângerate. Pe una din mâini am numărat 57 de pișcături. A doua zi, drumul mărginit de vii și de măslini, ne duse la Castiglione. Copii frumoși, pe jumătate goi, femei bătrâne, cu părul argintat, pășteau turme de porci cu pielea neagră și lucitoare ca dată cu ulei. La malul lacului Trasimene, celebru prin amintirea lui Hannibal, am văzut pentru prima oară un laur în pământ.

Ajunsesem la frontiera statului papal. După ce îndeplinirăm formalitățile vamale, ne angajară pe un drum luminat de un apus de soare de o măreție de neuitat. Dar hanul! Podeaua era crăpată și spartă. Înaintea porții erau așezați infirmi zdrențăroși. Hangița, în capot murdar, râdea cu un râs scrâșnit de vrăjitoare și scuipa zdravăn la fiecare farfurie pe care ne-o aducea. Mi-am amintit de această tavernă, scriind povestea mea *Galoșii fermecați*.

La Perugia, unde Rafael¹ i-a fost ucenic lui Perrugini², admirară operele maestrului și ale elevului, conțerrrplară același peisaj care s-a reflectat și în ochii divinului Sanzio și de asemenea în cei ai lui August, a cărui trecere a fost însemnată printr-un arc de triumf încă intact. Spre seară, ajunserăm la Foligno, oraș în ruine, cu case dărâmate, susținute de grinzi. Cauza acestui dezastru fusese un cutremur de pământ și cum ploaia bătea și furtuna zguduia ferestrele, avurăm impresia că se pregătește o nouă catastrofă. Dar n-a mai fost nimic și am putut dormi liniștiți.

Terni este înconjurat de un brâu de lauri și rosmarin. Cascada e un mic torent care cade din munte. Farmecul lui e de nedescris. Pulberea de apă care atârnă în aer e așa de deasă că seamănă cu un abur ușor. Peste toate acestea se revarsă, strălucind, razele purpurii. Apoi dintr-odată lumina se stinge și noaptea opacă își desfășoară umbrele.

A doua zi, sub rafalele ploii, străbăturăm ultima etapă către Roma. Prin Monte Soracte, cântat de Horațiu, pătrunserăm în câmpia romană, dar nimeni nu gustă frumusețea priveliștii, nici nu remarcă culoarea, contururile grațioase ale munților. Toți aspiram către un unic scop: odihna. Mărturisesc că eu însumi când trecurăm

peste colina unde cei care vin din Nord descoperă, pentru prima oară Cetatea eternă, unde pelerinul îngenunchează și își înalță cu pioșenie sufletul către Dumnezeu, unde călătorul descrie încântarea sa religioasă, am fost transportat, desigur, dar strigătul inimii n-a fost strigătul sufletului meu de poet. Văzând Roma pentru prima oară și bazilica Sfântului Petru, am strigat: „În sfârșit, o să putem mânca!”

ROMA

Era în 18 octombrie când am sosit la Roma, orașul lumii, unde m-am simțit în curând ca în orașul meu natal, ca la mine acasă.

Am asistat la un eveniment cu totul neobișnuit: strămutarea osemintelor pictorului Rafael.

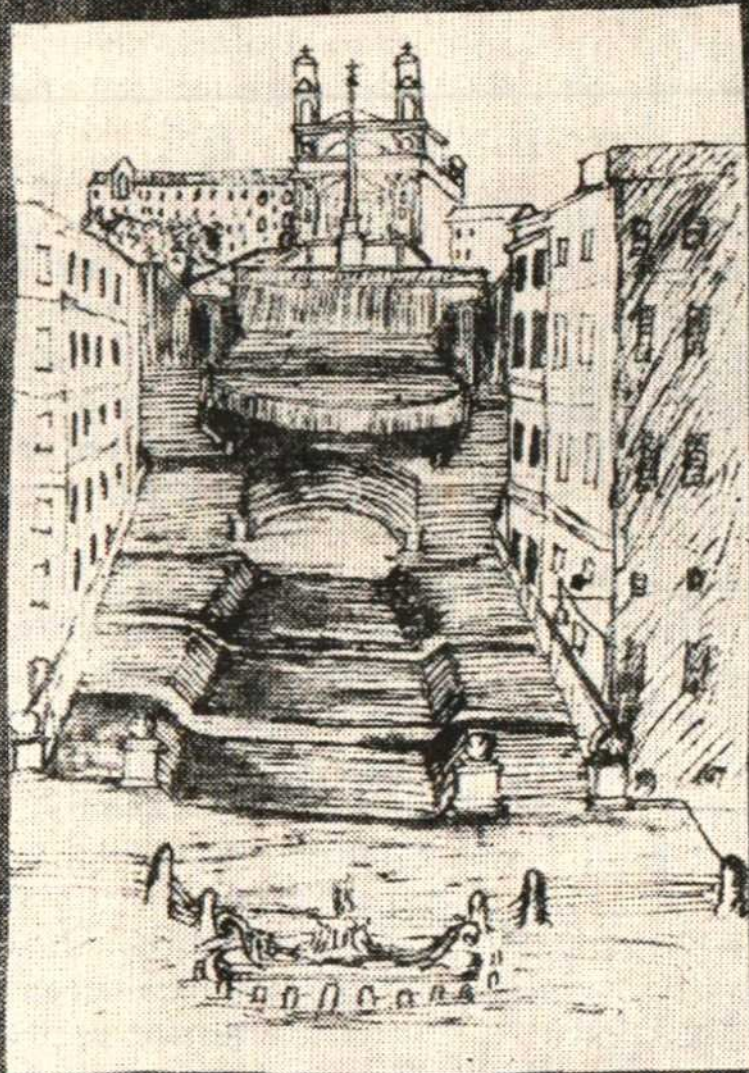
La Academia San Luca se arăta un cap pretinzându-se a fi al artistului. Autenticitatea sa fiind contestată, papa Grigore al XVI-lea hotărî deschiderea mormântului lui Rafael care se găsea la Santa Maria della Reronda. Scheletul fu găsit intact.

Camuccini obține dreptul exclusiv de a înfățișa acest eveniment. Horace Vremet²⁴, găzduit pe atunci la vila Medicis. care nu știa acest amănunt, veni să facă un crochiu. Dar poliția papală veghea și-i interzise să continue. „Numai că nimeni

— Zise el - nu mă poate împiedica să completez din memorie schița, la mine acasă!”

La aceste vorbe nimeni n-avu nimic de obiectat și pictorul făcu un mare și frumos tablou după care desenă apoi o gravură. Placa cu negativul gravurii a fost confiscat de poliție. Horace Vernet protestă printr-o somație și ceru să i se

24 Pictor francez care a excelat în arta de a reproduce, în toate amănuntele, scene din marile bătălii. Cităm dintre tablourile sale : Podul din Arcole. Iena etc. A trăit între anii 1784—1863.

Schiță de H. Ch. Andersen înfățișând Piața Spaniei din Roma.

reda placa în douăzeci și patru de ore. „Arta nu poate – spunea el – să constituie un monopol ca tutunul ori ca sarea!”

I se dădu dreptate; reintrat în posesia plăcii de cupru, o sparse în numeroase bucăți, pe care apoi i le trimise lui Camuccini, pentru a-i demonstra că nu voia în niciun (el să fie concurentul lui).

Camuccini o lipi și i-o trimise din nou proprietarului ei, cu un cuvânt de curtoazie, declarând că renunță la ideea de a mai publica desenul făcut de el.

Compatrioții noștri ne procuraseră invitații pentru ceremonie.

Pe un catafalc impunător fusese așezat sicriul de lemn de acaju, acoperit cu o pânză țesută cu fir de aur. Preoții cântau un imn. Un cor nevăzut a psalmodiat tot timpul cât procesiunea a făcut înconjurul naosului. Toți artiștii celebri, toată aristocrația defilă în cortegiu. L-am recunoscut și pe Thorvaldsen care trecea încet ca și ceilalți, cu o luminare în mână.

La Roma am fost foarte bine primit de micul grup danez. Gravorul Christensen mă conduse la Thorvaldsen. Maestrul lucra la basorelieful său intitulat *Rafael*. Mă duse să-i admir galeria plină de opere ale marilor maeștri, pe care o hărăzise țării sale, după moartea sa, și mă mișcă profund prin marea lui cordialitate și simplitatea plină de bunăvoință. Poetul Ludwig Boedtcher mi-a fost o călăuză prețioasă. Cu el și cu alți prieteni, am vizitat împrejurimile orașului. Acest peisaj mi-a devenit foarte repede familiar și în *Improvizatorul* am încercat să-l redau întocmai. Am colindat de asemenea prin câmpia romană, rătăcind printre mormintele antice, trecând peste vechile apeducte, escaladând înălțimea Alba, al cărei contur grațios se profila atât de aproape, în aerul transparent. La Frascati am văzut pentru prima oară spectacolul unei Osteria, la care participă o mulțime de țărani și de preoți. Puii piguleau prin sala hanului unde ardea un foc zdravăn, iar

copiii zdrențăroși își trăgeau până în fața căminului măgarii pe care, încălecarăm pentru a ne continua drumul.

Iată, ruinată, casa lui Cicero și bătrâna localitate Tusculum, din care n-a mai rămas decât un drum pavat unde se arată ici și colo ziduri dărâmate din mijlocul castanilor și al dafinilor; Monte Pazio și fântânile sale arteziene care produc sunete deosebit de armonioase. Rossini a scos din aceste fântâni gamele râsului său exuberant; Bellini a lăsat să-i cadă lacrimile, care s-au scurs în ecouri, în ariile sale melancolice. Luna învăluia în razele ei dulci negrul catifelat al chiparoșilor care înconjurau castelul Cenci²⁵ unde Beatrice trebuise să se apere împotriva brutalității tatălui ei. În culegerea de versuri *Italia* un poem se intitulează *Beatrice Cenci*.

Viața populară a făcut să defileze în fața ochilor noștri scene din ce în ce mai rare astăzi. Șarlatanul, în echipaj strălucitor. Își etalează țițător bogăția; tâlharii înlănțuiți, într-un car cu boi să înconjurați de jandarmi; un cortegiu funebru: mortul în sicriul lui e dus la groapă cu chipul descoperit; copii cu cornete adună ceara care curge din lumânările aprinse; mai departe, fete dansează în sunetul tamburinei.

Niciodată n-am văzut o Italie mai frumoasă și mai veselă:

O succesiune de gravuri ale lui Pinelli...

În ciuda timpului – eram în noiembrie – am hotărât să mergem la Tivoli. Diminețile începuseră să fie răcoroase. Țăranii aprindeau focuri vesele, iar târgoveții, pe cai, își îmbrăcaseră vestele din piele de berbec. În miezul zilei, în orele cu soare, era însă foarte cald. În jur de Tivoli totul era încă verde. Din înălțimi veneau cascade care asemenea unor mase de nori albi, păreau o spumă printre boschetele de chiparoși înalți și viile roșii din mijlocul pădurilor de măsline.

Adesea, când ardea soarele, ne cuprindea dorința să

25 Familie nobilă din Roma, celebră prin crime, nenorociri și bogăție. Beatrice Cenci (1577—1599), batjocorită de tatăl ei, a instigat omorul acestuia pentru a pune capăt fărâdelegilor sale.

ne răcorim sub căderea de apă de la Villa D'Este, care alunecă din înălțimi asemenea unei mase de nori albi. Pe o noapte neagră ca smoala coborâram la picioarele cascadei. Torțele își aruncau lumina lor tremurătoare peste dafinii puternici, printre care apa se rostogolea în golf, cu bubuit de tunet. Sus, dincolo de flăcările câtorva mănunchiuri de paie aprinse ca semnal, se desenau contururile vechiului templu al Sybillei. Chiparoșii erau aici robuști și stufoși ca cei din Orient. Am vorbit despre ei în cartea mea *Bazarul unui poet*.

Crăciunul e sărbătoarea noastră cea mai frumoasă. Cel din 1833, la Roma, a fost cel mai plăcut din câte am petrecut eu vreodată. 3 n Ajunul Crăciunului, era interzis orice zgomot în oraș. Dar în afara zidurilor lui, în grădinile de la Villa Borghese, am găsit o casă singură în care ne-am instalat încă de dimineață în plin soare, am împletit ghirlande împreună cu camarazii mei. Un portocal, încărcat de fructe, fu ales ca pom de Crăciun. Fiecare trebuia să aducă un cadou, care să producă un efect comic, fie prin el însuși, fie prin deviza de care era însoțit. Cumpărasem, la Paris, două gulere de un galben țipător de care nu mă puteam servi decât ca să fac vreo farsă oarecare. Le-am adus legate de o coroană, însoțite de o deviză. Gluma mea era să se isprăvească însă destul de neplăcut. Aveam o considerație deosebită pentru Thorvaldsen, cel mai apreciat în cercul nostru. Nu știam însă că între el și Bystroem existase o rivalitate supărătoare. Bystroem îi recunoștea superioritatea lui Thorvaldsen în ceea ce privește basorelieful, dar îl declarase net inferior în ceea ce privește grupul staționar. Furios, Thorvaldsen strigase într-o zi: „Leagă-mi mâinile și vei vedea că voi ciopli cu dinții marmura mai bine decât poți tu s-o cioplești cu mâinile!” Cei doi artiști asistau la sărbătoare și ghinionul făcu ca Bystroem să câștige cele două gulere galbene. Pe deviza care le însoțea se putea citi: „Păstrează pentru tine gulerile galbene, culoarea geloziei, iar coroana dă-i-o lui Thorvaldsen. Ce scandal se dezlănțui! Ce lipsă de tact! Ce glumă răutăcioasă! Totuși,

când se văzu că numai întâmplarea singură era de vină, când se înțelese că, departe de orice răutate, scrisesem acele cuvinte fără nicio intenție nelalocul ei, calmul se restabili și totul reintră în normal. Avui chiar plăcerea de a câștiga lozul cel mare, o cupă de argint cu inscripția: „Crăciun la Roma, 1833”.

Din țară îmi veneau scrisori destul de puține și cele care-mi veneau erau pline de observații meschine, oare mă întristau. Tovarășii mei, care mă iubeau și pe care-i iubeam, observau penibila impresie pe care o produceau aceste scrisori asupra mea și-mi spuneau: - încă o scrisoare de la dumneata de acasă?

Această corespondență îmi devenise odioasă. Aș fi vrut să nu mai aud vorbindu-se de acești prieteni care mă chinuiau atâta. Cu siguranță, aveam nevoie să fiu sfătuit. Dar nu în chipul în care o făceau ei. Nu pricepeau cât de mult o vorbă scrisă aiurea poate să rănească o inimă sensibilă.

Primele noutăți pe care le-am primit despre *Agnete* fură pur și simplu deprimante:

„Agnete m-a dezamăgit cumplit! îmi scria un bun prieten; Nădărdusese să văd în această piesă indiciul schimbării stării tale de spirit, influența călătoriei

Dar și mai rea era o altă scrisoare a unui alt prieten:

„Ai scris-o, ți-ai terminat munca, lucrarea e la tipar, numai că lumea spune: «A cam dat lucrurile peste cap; încearcă să ne ducă, fiindcă de fapt nu scrie decât același și același lucru...» Din ultima dumitale scrisoare, văd c-ai început să lucrezi la o carte privind călătoria în Italia. (Era vorba de Improvizatorul). Prevăd că n-o s-o citească decât cine știe ce anticar burtos, singurul pe care-l vor interesa impresiile dumitale dintr-o țară vizitată până acum de mii de oameni care au descris-o înaintea dumitale!”

Singura persoană care-mi trimisese câteva rânduri de încurajare a fost doamna Laessoe: *„Există lucruri foarte frumoase în Agnete; greșeala dumitale constă în faptul de a fi tratat un subiect care, pentru danezi, e ca aripile urmă fluture: nu-l pot atinge!”*

Aceasta era starea mea de spirit când mi se anunță moartea mamei. Prima mea exclamație fu: „Îți mulțumesc, Doamne! Acum durerea ei a luat sfârșit, durerea cumplită pe care nu i-o puteam ușura cu nimic!” Plânsei, nu mai aveam pe nimeni pe lume, nicio legătură de familie. Poate că era mai bine așa, căci nu fusesem în stare să-i fac mai fericite și mai liniștite ultimele zile. Murise crezându-mă fericit și pornit pe drumul gloriei.

Henrik Hertz¹, care ca și mine obținuse o bursă, veni la Roma. Ne-am întâlnit la cafeneaua „Greco”. La Copenhaga mă judecase mai mereu cu multă severitate. Când văzu cât sunt de nenorocit, încercă să mă consoleze, spunându-mi că nu trebuie să pun la inimă cuvintele unei critici prea exigente. „Toți poeții, adăugă Hertz, au trecut prin asta!”

După el, pornisem pe un drum prost, lăsându-mă atras de exagerările romantismului. Darurile mele de scriitor se afirmău mult mai bine în descrieri de natură.

După carnaval, plecai cu Hertz spre Neapole. Pe un minunat soare de primăvară, traversarăm munți și mlaștini pentru a ajunge la Terracina, primul nostru popas. Trăirăm o zi într-o adevărată grădină a Hesperidelor²⁶, printre palmieri, ficuși de Barbaria, portocali și lămâi, care-și rostogoleau fructele de aur până la malurile verzi ale mării. Muntele poartă încă ruinele castelului lui Teodoric

2.

Când ajunserăm la Neapole, Vezuviul era în erupție, și lungi râuri de lavă coborau de-a lungul plantelor. Cu Heru și cu mulți alți scandinavi, ne-am hotărât să mergem să vedem de aproape acest spectacol. Drumul șerpuia printre vii, înconjurând casele părăsite. Nu peste mult vegetația începu să se rărească. Nu se mai zăreau decât ici și colo câteva tufe de buruieni uscate ce se ridicau din cenușa în care piciorul nostru se afunda adânc.

Mă simțeam tare vesel și mergeam fredonând

²⁶ Rege al ostrogoților și fondatorul monarhiei lor în Italia. Mormîntul lui se numără printre cele mai de seamă morminte din Ravenna. A trăit între anii 454—526.

cântece de Weise.

Pe cer își arătase chipul luna plină. Un fum des, negru, țâșnea din craterul întunecat și pietrele, proiectate în aer de o putere nevăzută, cădeau cu duiumul. Pământul se zguduia cumplit sub picioarele noastre. Câteodată, aburii ce se rostogoleau din gura uriașă a vulcanului erau atât de deși, încât ascundeau cu totul luna, cufundându-se brusc într-o întunecime ca de smoală. Atunci ne opream pentru câteva clipe și ne sprijineam înfricoșați, de câte un bloc de lavă. Cu cât înaintam mai mult cu atât tălpile ni se încingeau mai tare, căci călcăm pe ultima revărsare a lavei, abia întărită. Dacă coaja subțire ar fi cedat – lucru ce se putea întâmpla în orice clipă – ne-am fi găsit sfârșitul în mocirla fierbinte. Învăluți din ce în ce în aburii sulfuroși și copleșiți de căldura cumplită, la un moment dat nu mai puturăm înainta. În aceeași clipă vulcanul erupse din nou. Se scurseră câteva clipe pe care nu le vom uita niciodată. Craterul încins semăna acum cu un balaur din al cărui bot de jărat țâșneau în toate părțile limbi uriașe de flăcări. Pietre încinse, de toate mărimile, cădeau ca grindina în jurul nostru. Scăpat din gâttejul balaurului, un râu uriaș de foc, în care clocotea lava ieșită din străfundurile pământului, începu să se rostogolească la vale, cu un zgomot asurzitor, înghițind hulpav tot ce întâlnea în cale. Cu toată grozăvia lui, spectacolul avea în el ceva feeric, care ne copleșea. Spre marea noastră părere de rău a trebuit să ne întoarcem înapoi. Ascensiunea durase aproape o oră, coborârea, zece minute.

Am vizitat pe urmă ruinele de la Pompei, de la Herculaneum și templele grecești de la Paestum. Aici, am fost izbii de apariția unei fete oarbe, în zdrențe. Ca podoabă își pusese, în părul ei negru ca smoala, câteva vioarele. Era atât de frumoasă încât nici nu-mi trecu prin minte să-i dau de pomană. Rămăsei în fața ei, pătruns de respect ca și cum ar fi fost zeita templului pe treptele căruia stătea așezată. Amintirea ei trăiește în povestea mea *Lara*.

Marea era atât de atrăgătoare încât făcurăm

numeroase plimbări cu o corăbioară spre Salerno, Amalfi, Capri.

Grota albastră de-abia fusese descoperită. *Peștera vrăjitoarelor* devenise palatul zânelor și era ținta tuturor turiștilor.

Am fost unul dintre primii care am descris această priveliște.

După mulți ani am revăzut Italia. Furtuna m-a împiedicat să mă duc la Capri, dar ceea ce am admirat odată, nu poate fi uitat nicicând.

La Malibran²⁷ era atunci la Neapole și am auzit-o în *Norma* și în *Bărbierul din Sevilla*. Prin ea am făcut cunoștința oi geniul muzical al Italiei. Am plâns, am râs, m-am simțit >nălțat și în întregime subjugat.

La 20 martie m-am reîntors la Roma pentru sărbătoarea Paștelui. Apoi a urmat plecarea, despărțirea de prieteni. Thoroldsen mă strânse în brațe și-mi spuse: „La revedere, în Danemarca sau la Roma!”

După Sienna, m-am oprit din nou la Florența. Aici l-am întâlnit pe Filippo Berti, poet italian și pe celebrul sculptor Bartolini. Pornisem pe drumul întoarcerii și primăvara mă >nsoțea pretutindeni. Ea nu pătrunsese însă și în inima mea, căci mă reîntorceam spre țările Nordului.

Când ai văzut Genova cu palatele sale, Roma cu bogățiile sale, când ai străbătut Neapolul, scăldat în lumina soarelui său strălucitor, Veneția, perla Adriaticii, pare copilul urgisii al Italiei. Și totuși e un oraș unic. Dar trebuie să-l vezi LI sosire și nu la plecare. Goethe a tradus impresia funebră pe care o face Veneția când a spus despre gondolă: „E un sicriu plutitor!”

Alunecând pe laguna cu ape mocirloase, am traversat orașul mut. Piața San Marco care se întinde înaintea biserici policrome, în stil oriental, Palatul dogilor, temnițele de trist! amintire și Puntea Suspinelor erau singurele care păreau ci trăiesc.

27 Maria-Felicia-Garcia la MaUbran (1808—1836) cîntîreați de origini spanioli, una dintre marile artiste ale Franței, a cărei moarte predaturi i-a sugerat lai Alfred de Musset poezia Stanțe pentru Malibran.

Greci și turci își fumau pipele lor lungi și porumbeii veneau să se așeze pe cozile stindardelor care fluturau în vânt. În timpul zilei aveam impresia că mă aflu pe epava gigantici a unei corăbii cu strigoi. Dar seara, sub razele lunii, orașul părea să reînvie, palatele căpătau un relief mai pronunțat și Veneția, care ziua părea o lebădă moartă în mijlocul mlaștinilor, căpăta noaptea, viață și frumusețe.

Se va găsi poate că în această primă călătorie în Italia am acordat un loc prea mare descrierilor. Am fost silit și fac acest lucru, de grandiosul spectacol al naturii și de manifestările artei. Pe urmă m-am ocupat de oamenii pe care i-am întâlnit și care au exercitat asupra mea și asupra operei mele oarecare influență.

La München, m-am prezentat la filosoful Schelling²⁸, care m-a primit foarte bine. Mai târziu, când numele meu s-a răspândit în Germania, l-am întâlnit la Berlin și relațiile dintre noi au fost cele dintre doi buni prieteni. Viața la München îmi plăcea din ce în ce mai mult și mă temeam de întoarcerea la Copenhaga unde eram expus valului, întotdeauna proaspăt, al bârfelilor. Mă străduii atunci, printr-o economie crâncenă, să mai întârzii clipa întoarcerii. Scrisorile mă avertizau că reputația mea de poet era pe cale de a păli. În timpul absenței mele îmi apăruse o ediție completă a poeziilor. Ca și mai înainte, ea avusese succes. Dar acum nu se mai vorbea decât de declinul talentului meu.

La frontiera austriacă mi se întâmplă o pățanie caraghioasă. Jandarmul, care viza pașapoartele, mă întrebă cum mă cheamă.

— Hans Christian Andersen! îi răspunsei eu.

— Dar pașaportul dumitale poartă numele de Jean-Chrétien Andersen. Dumneata călătorești sub nume fals.

Mă supuse unei cercetări minuțioasă și ridicule. Mie, care n-aveam nici țigări, nici alte articole de contrabandă, mi se răscoli tot cufărul și fui scotocit cu foarte multă atenție. Mi se puricară scrisorile, după care am fost pus să

28 Friederich-Wilhelm von Schelling (1775—1854), filozof wurtemberghez, de factură idealistă, foarte apreciat la vremea sa în Germania.

jur și să-mi dau cuvântul de onoare că nu era vorba în ele decât de afaceri de familie. Până și jobenul îmi fu considerat obiect suspect.

— Ce-i asta?

— O pălărie de seară, pe care o pun când mă duc în societate.

— Ce societate? O societate secretă?

Întoarseră pe toate fețele coroana de iederă pe care o împletisem în seara de Crăciun.

— Ați fost la Paris? mă întrebă el din nou.

— Da.

Mă făcu să înțeleg că în Austria atmosfera era calmă și că pentru binele țării, nu doreau să primească aici revoluționari, când ei erau destul de mulțumiți de împăratul lor, Franz. La rândul meu le spusei că și eu eram cât se poate de mulțumit de el, și că eram, din toate punctele de vedere, un cetățean onorabil. Protestele mele fură inutile. Mă cercetaseră mult mai meticulos decât pe alții și asta pentru simplul motiv că poliția din Copenhaga îmi schimbaseră numele din Hans Christian în Jean-Chrétien.

La Salzburg se afla o casă veche, pe pereții căreia atârnav tablouri și inscripții: locuise și murise în ea doctorul Théophrastus Bombastus Paracekus

Bătrâna care mă servi ta, han pretindea a se fi născut în această casă și-mi istorisi povestea lui Paracelsus.

— Era, spuse ea, un om tare învățat, care se pricepea să vindece o boală a celor bogați: guta. Medicii ceilalți, invidioși, l-au otrăvit. Dar el își dădu seama de asta și, cum cunoștea mijlocul de a se scăpa de otravă, se închise în camera sa, cerându-i servitorului să nu intre până nu-l va chema. Servitorul, curios, nu așteptă porunca și deschise ușa înainte de vreme. Leacul nu apucase să-și facă efectul și Paracelsus căzu mort la pământ...

Sărmanul Paracelsus! în timpul lui era considerat drept șarlatan. Poate că în arta lui era un geniu, un precursor, dar proverbul spune că „cel care merge înaintea carului timpului, sfârșește călcat în picioare de caii căruței”.

Adesea în inima noastră, micile detalii ocupă un loc mai de seamă ca lucrurile importante. Din priveliștea splendidă, din minunea de marmură de la mănăstirea Moeb, pe Dunăre, n-am păstrat decât imaginea unei pete negre pe dușumea. În timpul războiului din 1809, austriecii ocupau malul stâng al Dunării. Napoleon își stabilise în mănăstire cartierul său general. Citirea unei depeșe, sporindu-i mânia, îl îndemnă să-i dea foc și-o aruncă la pământ, unde arse.

În sfârșit, apăru turnul Sfântului Ștefan și iată-mă sosit în capitala împăratului Francisc.

Danezii, în această epocă, se reuneau la Sonnenleitner; nu-i frecventam regulat, preferând teatrul.

La Hitzing, l-am văzut și l-am auzit pe Strauss, în mijlocul muzicienilor săi. Armoniile păreau să țâșnească din toată persoana lui, ochii îi străluceau. Era într-adevăr sufletul orchestrei sale, era regele valsului. Am întâlnit-o aici și pe la fel de celebra artistă și femeie de litere, doamna Weissenthurm. În 1809 ea jucase în Fedra, la Schoenbrunn, înaintea lui Napoleon, care pentru a-și arăta satisfacția, îi făcuse un dar de 3.000 de franci. La 25 de ani ea făcuse un rămășag că scrie în 8 zile o operă dramatică. A scris peste 60 de piese de teatru.

I-am fost prezentat poetului Grillparzer, autorul *Bunicii* și al *Medei*, care, vesel, îmi ură bun-sosit în versuri; lui Castelli, tipul vienezului amabil, neastâmpărat, flecar, plin de fidelitate familiară față de împăratul lui: „Acestui excelent Franz – îmi spuse el – i-am trimis o mică depeșă în versuri, pentru a-l ruga respectuos să-și păstreze pălăria în cazul când, pe străzile Vienei, îl voi saluta într-o zi ploioasă sau friguroasă”.

Îmi arăta numeroasele sale bibelouri și importanta lui colecție de tabacheri, dintre care una în formă de melc, ce aparținuse lui Voltaire. „Înclină-te și sărut-o!” mi-a spus.

Am introdus în cartea mea *Numai un scripcar*, personajul Castelli.

După o lună petrecută la Viena, luai calea întoarcerii spre Praga.

Iată-ne deci din nou înghesuiți în cutia zdruncinătoare. Întâmplarea a rânduit bine lucrurile, plasând aici toate personajele comice obligatorii. Există și bătrânul domn ursuz, nemulțumit de tot și de toate. Când bombănea împotriva unei cafele proaste pe care o plătise foarte scump; când defăima tineretul corupt, căruia i se oferea astăzi primele locuri. Pomenea și de evreul jegos până în vârful unghiilor care nu vorbea decât despre curățenie și se scandaliza grozav că în Ungaria se încălzeau cuptoarele brutarilor cu balegă de vacă. Diligența n-avea locuri rezervate. Totuși cele două mai bune fură ocupate de o pereche care, isteți, se așezaseră, în timp ce noi, înfometăți, luam masa. Bărbatul și dormea când fiecare dintre noi se reinstala pentru noapte, dar tovarășa lui era trează pentru amândoi și părea sporovăială în persoană.

Se apuca să vorbească despre artă, literatură, muzică, plastică, poezie, îi cită pe Calderón, Mendelssohn etc. Din timp în timp se oprea pentru a-și trage sufletul și, cu un suspin, se adresa soțului ei, care dormea întruna, sprijinit de ea: „Ridică-ți un pic capul, îngerașule, că-mi zdrobești umărul!” Apoi începea să vorbească din nou despre biblioteca tatălui ei și cum eu o întrebai câte ceva despre literatura Boemiei, ea mă asigură că e în relații cu cei mai de seamă poeți care-l vizitează pe tatăl ei. care are toate operele autorilor moderni. Vru apoi să cunoască situația fiecăruia dintre noi, gusturile, obiceiurile și când află că sunt om de litere, îmi arată un mare interes.

În zori, bărbatul ei se trezi, bău o ceașcă de cafea, spuse o glumă veche și punându-și capul „de înger” pe pieptul soției sale, își reluă somnul întrerupt. Cum eu îmi manifestasem dorința de a merge direct spre Dresda, tovarășa mea își exprimă regretul de a nu mă putea invita să văd biblioteca tatălui ei. Ce păcat! Cine știe, poate că aș fi putut întâlni acolo un părinte spiritual.

— Locuim, spuse ea, în cea mai frumoasă casă din piață!

Și luându-și ziua bună, îmi dădu o carte de vizită.

A doua zi îmi schimbai părerea și hotărâi să petrec două zile la Praga. O voi găsi astfel pe amabila mea tovarășă de călătorie și voi face cunoștință cu scriitorii din Boemia.

Intrai deci în casa mare a cărei adresă mi se dăduse. M-am informat pe rând la toate etajele: nu auzise nimeni de acest nume și cu atât mai puțin de vreo bibliotecă.

— Există, mi s-a spus, un bătrân care ocupă sus de tot, două sau trei camere la mansarda, dar nu cred să fie persoana căutată de dumneavoastră!

Dintr-un zel de conștiință urcai o scară îngustă, de-a lungul unui perete de scândură dat prost la rindea, și bătui la o ușă scundă. Un bătrân, înfășurat într-o scurteică unsuroasă, veni să-mi deschidă. În mijlocul unei camere mici, cu tavanul oblic, se afla un coș de rufe plin cu hârtoage vechi.

— Nu cumva aici locuiește o familie cu acest nume? spusei eu arătând cartea de vizită.

— Dumnezeule! strigă din camera vecină călătorea care, dezbrăcată, ținea în brațele ridicate deasupra capului eleganta rochie de călătorie, forțându-se s-o tragă pe ea. Alături, soțul căsca zgomotos, aplecându-și capul de îngeraș somnoros.

Rămăsei în prag, năucit. Doamna veni spre mine, cu rochia descheiată la spate, cu o bonetă zdrențăroasă peste pletele în dezordine, roșie de rușine; mă salută:

— Domnul Andersen... bâlbâi ea, dezordinea... biblioteca tatălui meu...

Iată deci la ce se reducea toată povestea ei frumoasă de pe drum: la o mansardă sordidă și la un coș ou hârtoage!

De la Dresda am plecat direct la Copenhaga. În cursul ultimei mele etape m-am simțit frământat de sentimente din cele mai diverse. În realitate Germania nu-mi plăcuse. Italia în schimb mă cucerise în întregime. Sufletul meu dădea pe dinafară de atâtea impresii câte adunase. Ea îmi apărea acum ca un paradis pierdut și viitorul nu-mi inspira decât teamă. În tulburarea în care

sufletul meu fusese aruncat, simțeam cum e gata să iasă la lumină o operă nouă. O forță irezistibilă mă împingea să scriu, dar nu mi-am ascuns că voi încerca mai multe necazuri decât bucurii, chiar dacă voi reuși s-o tipăresc. Și această operă fu *Improvizatorul*.

În una din primele dăți când am fost la teatru, în copilăria mea, auzisem aplaudându-se cu căldură o cântăreață și m-am gândit că ea trebuie să fie femeia cea mai fericită din lume. Mult timp după asta, atunci când, școlar fiind, parcurgeam spitalul, am intrat în dormitorul ocupat de văduvele sărmene. Paturile strâmte erau aranjate unul lângă altul și separate de câte un mic dulăpior. Câteva scaune și o masă completau mobilierul. Deasupra unui pat se afla portretul unei femei într-o ramă aurită: „Emilie Galotti, rupând petalele unui trandafir”. Acest tablou contrasta cu sărăcia locului.

— Cine e? am întrebat eu.

— E doamna germană! mi se răspunse. În acest moment, în cameră intră o băbuță, foarte mărunță: obrajii îi erau ridăți și purta o rochie sărăcăcioasă de mătase, roasă, care altă dată trebuie să fi fost neagră. O aveam în față pe cântăreața atât de aplaudată în timpul copilăriei mele. Niciodată nu voi uita această scenă.

La Neapole am ascultat-o pe La Malibran, a cărei voce și joc de scenă depășeau tot ceea ce văzusem eu până atunci.

Aceste două chipuri le-am contopit într-un singur: Anunziata, din romanul *Improvizatorul*.

Opinia continua să-mi fie nefavorabilă. Chiar cei mai buni prieteni ai mei erau pe punctul de a mă desființa ca poet. Se înșelaseră asupra talentului meu, iată ce se spunea curent. Nu găseam editor. În sfârșit, Reitzel consimți să-mi publice cartea. Dar a trebuit să deschid o listă de subscripție. A trebuit să fac apel la toți prietenii mei. Natural, am adunat o sumă derizorie, căci nimeni n-aștepta nimic de la această carte. O dată însă apărută, prima ediție fu epuizată, și se scoase o a doua.

Critica rămase mină. Am putut însă observa interesul

față de opera mea, iar oamenii cinstiți mi-o mărturisiră când îmi citiră cartea. Puteți râde de mine, dar am vărsat lacrimi de bucurie și de recunoștință față de Dumnezeu și față de oameni.

O mare parte dintre detractorii mei își schimbă părerea și dintre ei mi-am câștigat un bun prieten care a rămas întotdeauna statornic în ceea ce mă privește: poetul Hauch.

Această carte mi-a ridicat din ruine casă, a făcut să se adune din nou în jurul meu prietenii, ba chiar le-a sporit și numărul. Am înțeles că, pentru prima oară, cucerisem, după o grea luptă, stima generală. *Improvizatorul* se traduse în curând în Germania, de unde îmi ajunse la ureche zvonul unei admirații indiscutabile. Un critic îmi compara opera cu *Corinne* a doamnei de Staël. Suedia o traduse și ea și jurnalele publicară, cu această ocazie, articole foarte elogioase. În Anglia, traducerea fu la fel de bine primită. Urmară apoi alte țări. America de nord, Rusia, Olanda, Boemia. În sfârșit, în 1847, doamna Lebrun traduse *Improvizatorul* în franceză, iar cartea fu comentată cu multă bunăvoință de către presă.

Din străinătate, așadar, mi-a venit consacrarea. Danemarca a avut în mine un poet, dar se pare că a fost singura țară în care eu eram de prisos. Când părinții se străduiesc, cu dragoste, să cultive în copilul lor cel mai mic germene al unui talent bănuț, în țara mea s-a făcut tot ce a fost posibil ca acest germene din mine să fie înăbușit. Dar soarta a vrut altfel, și numai ca să mă perfecționeze, ca opera mea să-i găsească drumul prin ea însăși.

Puțin timp după *Improvizatorul*, am dat la iveală primele mele povești. Nu trebuie să se creadă că au fost acceptate fără discuție. Oamenii care-mi voiau binele sau care pretindeau că mi-l vor începură să se lamenteze. După o operă serioasă ca *Improvizatorul*, coborâsem iar – regretau ei – la copilării. Mă sfătuiau să abandonez acest gen, maniera mea de creație nefiind deloc obișnuită. Am părăsit deci poveștile și am dat la iveală un nou roman: *O.T.* A crea era pentru mine o nevoie irezistibilă, cu atât

mai mult cu cât eram convins că în roman îmi găsisem adevăratul meu drum. Astfel fură publicate succesiv: *Improvizatorul*, în 1835, O.T., în 1836, și *Numai un scripcar*, în 1837. Compatrioții mei, criticând într-una *Improvizatorul*, un profesor de la Universitate, specialist în ortografie italiană, se oferî să-mi corectez manuscrisul romanului O. 7. Când cartea apărî, critica pretinse din nou că a găsit în ea neglijențele gramaticale obișnuite la Andersen. Atunci profesorul strigă:

— Vorbiți degeaba, acest manuscris a fost corectat cu grijă de mine!

Traduceri ale romanului O.T. apărură curând în olandezi, germană, suedeză și engleză; O.T. fu citit și răscitit. Numărul cititorilor crescî, dar critica nu-mi arată niciun fel de bunăvoință.

În 1837 apărî cartea *Numai un scripcar*. Era un soi de floare răsărită din zbuciumul sufletului meu de poet, împotriva opiniilor răuvoitoare. Făcusem însă un mare pas: izbutisem să mă cunosc pe mine însumi și mai ales lumea. Dar de câte ori nădejdea de a vedea recunoscut în mine acest dar al lui Dumnezeu nu fusese aproape gata să mă părăsească! Dacă *Improvizatorul* este o improvizație, o pură imaginație, *Numai un scripcar*, este o operă plămădită din necazurile și suferințele mele și trăită aproape în întregime de mine. Această carte și-a făcut drum în lume fără zgomot. Critica susținea că toată activitatea mea se baza mai mult pe instinct. Se folosea deci la adresa mea o expresie rezervată de obicei animalelor. Dar la oameni, la poeți mai ales, nu există și *Inspirația f* Vor călca, oare, mereu în picioare ceea ce e mai bun în mine?

Chiar în același an, 1837, străbătînd Canalul, intrai în Suedia pentru prima oară. Ignoram încă simpatiile scandinave. Din timpul vechilor războaie exista între noi un fel de răceală ereditară. Când, în timpul iernii, cele două țări sunt unite printr-un pod de gheață, și săniile suedezilor ajung până la Copenhaga, haimanalele dau busna și îi urmăresc cu huiduielile lor grosolane.

Literatura suedeză aproape că nu se cunoștea la noi și puțini danezi admiteau că numai cu un minimum de osteneală ar fi posibil a-i citi și a-i înțelege pe vecinii noștri. În timpul șederii mele în Suedia am vorbit tot timpul limba maternă.

Mi se părea că străbat o Danemarcă mai mare. Legăturile de sânge care uneau popoarele scandinave îmi deveniră dintr-odată vizibile. Această călătorie a fost una din cele mai vesele și mai plăcute din toată viața mea. Peisajul suedez, plin de pitoresc, cu pădurile sale întinse, cu lacurile sale, cu minunata și zgomotoasa cascadă de la Trolhättan, cu fiordurile adânci, toată această natură, nouă pentru mine, mă surprinse ca și Stockholmul, așezat într-o priveliște ce amintea de aceea a Constantinopolului.

Traversarea în lungul canalului este cea mai minunată călătorie pentru acela care n-a fost încă lămurit asupra acestui drum. Vaporul cu aburi, părăsind regiunea marilor lacuri, se ridică din ecluză în ecluză, de-a lungul muntelui, unde stăpânesc întinsele păduri de pini și de mesteceni.

Din această călătorie datează cunoștința mea cu femeia da litere suedeză Frederikke Bremer²⁹. Căpitanul, în fața căruia îmi exprimasem dorința de a o cunoaște pe doamna Bremer, la Stockholm, îmi spuse că ea se afla în acel moment în Norvegia. Care nu-mi fu surpriza, când, la ora trei dimineța, ieșit pe pod pentru a admira răsăritul soarelui, pe deasupra lacului Vanem, văzui venind spre mine o femeie înfășurată într-un șal. Era ea. În timpul vizitei mele la Stockholm, prietenia noastră s-a strâns și mai mult. Numele meu era destul de puțin cunoscut în Suedia, căci nu apăruse încă niciuna din traducerile romanelor mele. Primirea caldă și frățască de care m-am bucurat în această țară, rudenia care lega popoarele scandinave, mi-a inspirat poemul: „*suntem un singur popor fine numim Scandinavi*”. Prima reacție a Danemarcei a fost: „Se vede că suedezii fac mare caz de omul ăsta; dar câțiva ani mai târziu când „scandinavismul”

29 Frederikke Bremer (1801—1865), apreciați literată suedeză.

a început să se poarte și să dea roade, poemul meu fu reabilitat într-o așa măsură, încât mulți afirmau chiar că va supraviețui întregii mele opere și că el singur era de ajuns pentru a îndreptăți titlul meu de poet. Pus pe muzica lui J.C. Gebauer și Otto Lindblad, a devenit foarte popular atât în Danemarca cât și în Suedia.

La întoarcere, m-am cufundat în studiul istoriei literaturilor străine, dar marea carte a naturii m-a atras întotdeauna mult mai mult decât orice. Vara, în vastele parcuri romantice ale castelelor din Fionia, plimbările mele meditative m-au învățat mai mult decât orice tratat.

Casa lui Collin din Copenhaga a fost pentru mine un adevărat cămin. Căldura și buna dispoziție întâlnite în romanul O.T. și în mai toaite operele mele dramatice din această epocă, în atmosfera acestei case le-am respirat. Influența ei sănătoasă, lupta cu succes împotriva dispozițiilor morbide ale sufletului meu.

Eram destul de productiv în acea epocă. Operele mele se citeau și se vindeau. La fiecare nouă publicație obțineam contracte mereu mai avantajoase, dar nu trebuie pierdut în vedere că în Danemarca numărul cititorilor e limitat și cum eu încă nu eram considerat autor notoriu, din pricina lui, a bisericii sale, veniturile îmi erau cât se poate de modeste. Totuși, trăiam. Sigur, nu așa cum se credea în Anglia, atunci când se punea problema autorului *Improvizatorului*. Îmi voi aminti întotdeauna surpriza lui Charles Dickens când i-am mărturisit cât promisem eu pentru romanul *Improvizatorul*.

— Nouăsprezece livre? strigă el. Desigur, vrei să spui că pentru o singură coală de tipar.

— Nu, am afirmat eu, pentru toată lucrarea.

— Nu ne înțelegem, insistă el. Este de necrezut ca dumneavoastră să fi primit numai nouăsprezece livre pentru tot!

Casa protectorului său Collin, în care Andersen a găsit adesea mângâiere la adăpost.

v* tiiss

<Sv/2

A trebuit să-i afirm cu energie că totuși coala de autor îmi fusese plătită cam cu o jumătate de livră.

— Este de necrezut! repetă el. Aș continua să mă îndoiesc dacă nu m-ați fi asigurat dumneavoastră înșivă!

Din păcate lucrurile așa stăteau și este foarte probabil ca traducătorii mei să fi fost mai bine plătiți decât mine, autorul. Dar, în sfârșit, trăiam, e adevărat, deși cu oarecare greutate, cum am mai spus-o. Să lucrezi tot timpul, să lucrezi ca să poți trăi... Lucrul acesta, simțeam, devenise pentru mine grozav de înjositor. Demersurile pe care le-am făcut pentru a încerca să obțin o oarecare situație, eșuară. Oerstedt mă recomandase călduros directorului Bibliotecii Regale, dar degeaba. Acest înalt funcționar scăpă politicos de mine, susținând că nu putea coborî „talentul meu” la o muncă pe cât de grea, pe atât de monotona. Am încercat să intru în relații cu „Societatea pentru libertatea presei, în intenția de a crea un almanah popular asemănător celui care exista în Germania și care era foarte răspândit. Socoteam că descrierile de natură din *Improvizatorul* și cele câteva povești pe care le tipărisem erau suficiente pentru a mă recomanda. Proiectul fu realizat mai târziu sub auspiciile acestei societăți, dar de un alt scriitor.

Trăiam de pe o zi pe alta. De multe ori, domnul Collin fu pentru mine o adevărată providență. Din discreție nu m-am adresat lui decât constrâns de nevoi și forțat de împrejurări. Am cunoscut lipsurile cele mai grele. Inutil să mai insist aici.

Într-o zi, în timp ce mă aflam în mica mea cameră de la Nyhavn, cineva bătu la ușă. Era un domn cu o înfățișare distinsă, cu o față deschisă. Se prezentă: contele Conrad Rantzau-Breitenburg, originar din Holstein, ministru de stat. Om foarte cultivat și care călătorise mult, mai ales în Italia, voia să-l cunoască pe autorul *Improvizatorului*. Intră și cu simplitate își exprimă admirația, întrebându-mă dacă ar putea face ceva pentru mine. Nu-i ascunsei cât era de greu să trăiești de pe urma condeifului și să te dezvolți când ești apăsător de griji materiale. Îmi strânse afectuos

măinile, îmi făgădui să fie pentru mine un prieten activ și se țin de cuvânt.

Collin și Oerstedt trebuie să fi continuat să-l informeze tot timpul pe rege despre soarta mea.

În fiecare an Frederik al VI-lea acorda subvenții artiștilor și savanților, fie sub formă de burse de călătorie, fie sub formă de burse de întreținere. Ambiția mea era să obțin o astfel de bursă de întreținere și ea îmi fu, în sfârșit, acordată: două sute de spedes pe an. Bucuria mea nu mai avea margini. Eliberat de obligația de a scrie pentru a trăi, mă simțeam asigurat împotriva bolilor și independent, începea pentru mine o nouă existență...

Copilăria mea era acum departe și tinerețe n-avusesem. Până aici totul fusese o luptă aspră și continuă. În prezent, la 34 de ani, de-abia intru în adevărata primăvară a vieții. Dar primăverile au și ele zilele lor cenușii și furtunoase, înainte de a veni frumoasa vară asemenea zile sunt necesare pentru sămânța care trebuie să crească și să se coacă.

Să vorbim mai întâi de zilele cenușii și furtunoase. O scrisoare a unui prieten, pe atunci în străinătate, va fi o intrare potrivită în materie. El scria: *„Numai imaginația ta îți joacă asemenea feste... Danemarca te disprețuiește? Greșești! Danemarca și dumneata faceți casă foarte bună împreună, dar v-ați împăca și mai bine dacă n-ar fi teatrul!”* Există o fărâmbă de adevăr în această ultimă frază, căci teatrul a fost pentru mine o sursă continuă de amărăciune. Se admite, în general, că oamenii de teatru sunt toți foarte dificili, de la ultimul figurant și până la cel care deține primul rol. Autorul își imaginează că părerea lui este suficientă pentru a contrabalansa întregul univers. În această vreme, când politica nu juca niciun rol la noi, teatrul exercita o influență orientativă asupra spiritelor. Teatrul regal putea fi considerat printre primele din Europa, căci el reunea elita artiștilor: doamna Heiberg, domnul și doamna Nielsen, Rosenkilde, Phister, doctorul Ryge. Nu trebuie să credem că toți erau genii. Unii, totuși, se considerau astfel și-i făceau pe ceilalți să simtă asta, cu

destulă duritate.

În ciuda tuturor acestora, teatrul era pentru scriitor câmpul de acțiune cel mai productiv și eu încercasem să mă îndrepi pe acest făgaș, de data asta într-un gen nou: vodevilul.

Drepturile de autor nu erau pe atunci atât de importante pe cât au devenit mai târziu, când domnul Collin a fost însărcinat cu funcția de director. Drepturile se calculau în sferturi de oră și dacă ultimul sfert de oră nu era întreg, beneficia de el teatrul, în acest scop a și împărțit vodevilul meu *Despărțire și reîntâlnire*, căci a fost considerat de director drept două piese deosebite, ceea ce mi-a pricinuit o pierdere a drepturilor destul de simțitoare.

Compusesem câteva librete de operă, câteva vodeviluri, la cursul verii lui 1839, am scris *Nevăzutul la Sprogoe*. Veselia puțin forțată a piesei îi asigură succesul și angaja direcția și mi-o treacă în repertoriu. Nu îndrăznisem niciodată să cred în reușita unei asemenea opere atât de superficiale. Totuși, aceeași direcție refuză apoi sistematic orice piesă nouă pe care i-o mai prezentam. Voiam totuși să le arăt domnilor care îmi denigrau toate strădaniile mele continue și susținute, de ce sunt în stare. Dintr-o mică poveste franceză - *Epavele* - am scris o dramă în 5 acte, în versuri. Am împrumutat subiectul, dar l-am brodat cu atât de bogate arabescuri, cu atât de strălucitoare culori, că drama inițială a dispărut aproape cu desăvârșire. Făcând din acea povestire o operă dramatică și dându-i, prin ritmul versului, o nouă formă poetică, m-am străduit s-o fasonez într-un fel cu totul personal. Natural, piesa fu refuzată de directorul teatrului. Asta n-avea prea mare importanță, alegerea lui fiind tot timpul în contratimp cu gustul publicului. Directorul-adjunct, om cu cap și cu gust, îmi luă apărarea și după câteva discuții, drama fu luată în studiu. Cu două zile înaintea premierei, am avut onoarea s-o citesc prințului moștenitor Christian și soției sale, care-mi arătară multă bunăvoință.

În sfârșit, ziua de 3 decembrie, 1839, sosi. Piesa fu

afișată, în această așteptare, înfrigurată, n-am închis ochii toată noaptea. A doua zi, în fața teatrului, am văzut adunată o mulțime de lume. Deodată ștafete călare începură să străbată în goană orașul. Pâlcuri de oameni, cu obrazul grav, stăteau de vorbă ici-colo, și nu peste mult am aflat și ce se întâmplase: murise Frederik al VI-lea.

Evenimentul fu anunțat din balconul palatului de la Amalienborg, apoi urmă un prelung ura! în onoarea lui Christian al VIII-lea.

Porțile orașului fură închise și armata depuse jurământul. Timp de două luni toată țara păstră doliu.

Apoi viața reîncepu. Teatrul se redeschise cu drama mea *Mulatra*. Piesa, bine jucată, fu primită cu entuziasm. Un mare număr de reprezentații nu-i diminuă succesul. Bucuria mea era la culme. Eliberat de această așteptare neliniștitoare, în sfârșit, respirai. Publicul și prietenii socoteau că abia acum începe adevărata mea carieră de poet. Tot ce scrisesem până atunci nu mai conta. De la *Călătoria pe jos*, nu mai cunoscusem asemenea laude. *Mulatra* fu tradusă și prezentată în Suedia cu același succes.

Mă aflam în acea perioadă la baronul Wrangels. Vecinii mei, suedezii, mă primiră atât de cordial, încât am păstrat întotdeauna despre ei o amintire emoționantă. Studenții din Lund îmi oferiră un banchet în vechea lor cetate universitară. S-au ridicat toasturi, s-au rostit discursuri. Ba chiar într-o seară au venit să mă roage să-i las să-mi facă o serenadă. Noutatea mă răscoli în așa hal, că începui să tremur și un frison de febră mă cuprinse când îi văzui înaintând în grup, cu bonetele lor albastre pe cap. Mă copleși un sentiment de umilință și de nimicnicie; mă socoteam prea neînsemnat în lumea aceasta, iar entuziasmul acestei tinerimi mă ridica atât de sus!

Totți se descoperiră și a trebuit să mă străduiesc serios ca să nu izbucnesc în plâns. Conștiința acestei nimicnicii trezi în mine un gând ciudat care mă împinse să bag de seamă dacă nu zăresc cumva vreun surâs ironic, dar toate chipurile erau deschise și simpatice. Mărturisesc

că cea mai mică manifestare contrară m-ar fi rănit de moarte. Se striga „Ura!” și dintre toate vorbele care îmi fură adresate n-am să le uit niciodată pe acestea:

„Când patria dumneavoastră, și toate țările din Europa, vă vor mărturisi admirația lor, amintiți-vă că studenții din Lund au fost primii care v-au adus omagiul lor!”

Am strâns mâinile cele mai apropiate, am mulțumit din tot sufletul și o dată reintrat în casă m-am dus într-un colț să plâng în voie, în sfârșit, destins după atâta emoție.

Câțiva dintre prietenii mei se bucurară sincer să mă vadă reușind; alții se mulțumiră să suradă.

Heiberg, întâlnindu-mă într-o zi, îmi spuse, mai de voie, mai de nevoie:

— Când te vei mai duce în Suedia ia-mă și pe mine! Voi putea culege o mică parte din laurii dumitale!

Gluma îmi plăcu și-i replicai:

— Du-te cu soția dumitale! Vei culege și mai mulți!

În această epocă, prospețimea imaginației mele, impresionabilitatea și suplețea spiritului meu îmi permisă să-mi încerc puterile în diferite genuri. Am scris atunci *Carte cu chipuri fără chipuri* care, după *Povestiri*, e aceea dintre cărțile mele care a avut cel mai mare și mai răsunător succes.

Începu să circule zvonul viclean că *Mulatra* nu era decât o imitație. Pentru a răspunde acestei insinuări răuvoitoare și a confirma originalitatea ei, am compus o nouă tragedie - *Fiica maurului*. Nutream în același timp nădejdea să-mi sporesc cele câteva economii realizate din reprezentațiile primei mele drame și visam să întreprind o nouă călătorie în Italia, prelungită până-n Grecia și poate până-n Turcia.

Toată lumea era de acord în a recunoaște că prima mea călătorie avusese asupra dezvoltării mele intelectuale cea mai fericită influență. Viața și lumea erau cea mai bună școală a mea. Cea mai mare dorință era să-mi lărgesc orizontul prin cunoștințe asupra naturii și asupra oamenilor.

Heiberg, devenit cenzor al teatrului, nu gustă noua mea piesă. Lui, de fapt, nu-i plăcea niciuna din operele mele dramatice. Soția lui „pentru care scrisesem rolul principal, socotind că i se potrivește, refuză să-l joace. Știam că publicul nu prea se îndemna să meargă la teatru pentru o piesă în care ea nu figura. Beneficiul meu nu mai putea fi deci cel pe care contam, proiectul de călătorie era compromis, și cu naivitatea mea obișnuită, mi-am arătat necazul. Cine mi-a repetat plângerea? Cum a fost ea prezentată și cum a fost interpretată? O plângere formulată împotriva unei actrițe favorite a publicului e, oare, o crimă? Probabil că este, fiindcă începând din acest moment și mai apoi mulți ani, Heiberg a fost dușmanul meu, socotindu-mă totodată un adversar nedemn de el. Eram vinovat? Aveam dreptate? Cine poate spune? Opinia era totuși împotriva mea. Atunci, descurajat, am abandonat piesa în voia sortii, și suferind cumplit, cu sufletul rănit, am plecat din țară.

Am petrecut câteva zile la Holstein, la contele Rantzau-Breitenburg. Între Magdeburg și Leipzig se stabilise calea-ferată. Pentru prima oară, m-am folosit de acest mod de locomoție, un adevărat eveniment. Îmi părea că zbor. Am notat această puternică impresie în *Bazarul unui poet*. La Leipzig a trebuit să fac o vizită lui Mendelsohn-Bartholdy. Ginerele și fiica lui Collin, aflați într-o excursie pe Rin, îl întâlneau pe vapor și, în discuția lor, el îi întrebase dacă-l cunosc pe poetul Andersen. „E ca și un frate pentru mine! a răspunsese doamna Drewsen. Mendelsohn le povesti atunci că, în timpul unei boli, citise cartea *Numai un scripcar*. Prinseese mare drag pentru această carte și pentru autorul ei. Domnul și doamna Drewsen trebuiau să promită că mă vor saluta din partea lui și că mă vor invita să vin să-l văd dacă voi trece vreodată prin Leipzig. M-am prezentat deci la Gewandhaus, unde mi se spusese că are o repetiție. El sosi, cu figura ușor crispată, supărat pe cel care-l deranja în timpul repetițiilor.

— Nu pot să vă acord decât câteva minute, spuse el

scurt.

— Dar dumneavoastră m-ați invitat, replicai eu. Mi-ați trimis vorbă să nu trec prin orașul dumneavoastră, fără a veni să vă văd!

— Andersen! strigă el, înveselindu-se. Mă îmbrățișa și mă trase după el în sală. A trebuit să asist la repetiția celei de a șaptea simfonii a lui Beethoven. Mendelssohn voia să mă oprească cu forța la masă, eu însă eram invitat în altă parte și curând după aceea, diligența pleca spre Nürnberg. La Nürnberg am văzut pentru prima oară daghereotipul. În zece minute - se pare - se obținea un portret. Asta mi s-a părut o minune. Daghereotipul și drumul de fier, două minuni ale epocii noastre, erau pentru mine două noutăți pe care le cunoșteam acum încă de la începutul călătoriei.

La 19 decembrie am sosit la Roma și m-am instalat într-un mare apartament, pe care a trebuit să-l împart cu un compatriot. Într-o frumoasă grădiniță, lângă mănăstirea Capucinilor, mi-am imaginat copilăria *Improvizatorului*. Dar șederea mea în orașul etern n-a fost așa de plăcută ca prima oară. Nu mă simțeam prea bine, timpul era rece și umed, pământul se cutremura, Tibrul se revărsase, și inundase străzile pe unde circulau acum vapoare. O febră rea ucidea oamenii și veștile din Danemarca nu erau mai încurajatoare. *Fiica Maurului* n-avusese succes, iar, colac peste pupăză, Heiberg scrisese și el o piesă, *Un suflet după moarte*, în care, mi se scria că eram scuturat zdravăn. Când, reîntors la Copenhaga, am citit această operă, am găsit-o atât de spirituală încât prima mea reacție a fost să-i scriu o scrisoare de felicitări lui Heiberg. Dar renunțai.

La Neapole se făcuse de asemenea frig. Munții din împrejurimi și Vezuviul erau acoperiți cu zăpadă, mă simțeam bolnav fizicește și deprimat sufletește. Violente dureri de **g** - Fovotea vieții mele dinți, care durară săptămâni întregi, mă aduseseră într-o stare de nervi cumplita.

Într-o zi, m-am lăsat dus de însoțitorii mei până la

Herculanum. Străbătând străzile oraşului dezgropat, la un moment dat mi-a fost imposibil să-i mai urmez şi am rămas singur, tremurând de febră. Întâmplarea făcu să ne înşelăm şi uenul, în loc să ne ducă la Pompei, ne duse înapoi la Neapole. Credeam că-mi voi da sufletul. Noroc că mi s-a luat repede sânge; asta m-a salvat.

În săptămâna care a urmat, restabilit în chip miraculos, m-am imbarcat pentru Grecia pe un vas de război francez, „Leonidas”. Am părăsit Neapolul la 5 martie, într-o după-amiază. Mă simţeam uşor şi sprinten. Un fluviu de uitare mă despărţea de toate amintirile mele amare. Sângele îmi curgea mai viu prin vine şi, plin de forţă şi de curaj, mi-am ridicat: cu mândrie fruntea.

Neapole dispăru scaldat de soare. O pânză de nori ascundea Vezuviul. Noaptea următoare am ieşit pe punte pentru a vedea vulcanul Stromboli în flăcări, Luminând, cu sclipiri de foc, marea liniştită.

Dimineaţa se semnalară Scylla şi Caribda, în spuma valurilor care se sfârâmau de stânci. Apoi se contură Sicilia cu ghergheful ei de stânci ieşite până aproape de suprafaţa apei şi cu Etna fumegând. După o scurtă şedere la Malta au urmat zile de neuitat pe Mediterana cu ape albastre şi netede ca o oglindă şi nopţi cu cerul plin de stele, a căror strălucire mă uluia. Luceafărul sclipea ca luna de pe cerurile noastre nordice. Pe navă, viaţă mondenă: se dansa, se asculta muzică, se jucau cărţi. La Syra am părăsit „Leonidas” pentru a lua un alt vapor cu destinaţia Pireu.

Aspectul portului Syra era acela al unei tabere de corturi, între căsuţe, pentru a se feri de soare, oamenii întinseseră pânze. Plaja forfotea de o mulţime pestriţă. Grecii se arătau pretutindeni, cu vestele lor scurte, de un roşu strălucitor şi cu fustanele albe. Sosind la Pireu, nava fu pusă în carantină. Ziarul *Algemeine Zeitung*, vestind sosirea mea, germani şi compatrioţi veniră să mă salute. Când, eliberat de formalităţile administrative, am fost liber să-i urmez prin pădurile de măslini, ei m-au dus la Atena, unde am rămas o lună. Se organizase în cinstea

mea o excursie în Parnas, dar zăpada cădea atât de deasa, încât partida proiectată fu înlocuită cu o vizită pe Acropole. Ca o Elveție muntoasă, cu un cer mult mai înalt și mai clar decât cel al Italiei, Grecia se întindea înaintea mea. Aici era, așadar, acest câmp de bătălie a lumii, unde națiuni întregi înarmate se înfruntaseră și se exterminaseră. Ce operă poetică, oricât de măreață ar fi ea, putea să îmbrățișeze asemenea măreție? Fiecare râu secăt, fiecare colină, fiecare piatră de pe drum, închideau în ele amintiri! În mine curgea o lume de gânduri și bogăția lor mă împiedica să mă fixez asupra vreunui.

Mi-a venit în minte ideea veșniciei divinității; orice am face, ca s-o înlăturăm, e inutil, ea va domina de-a lungul veacurilor. Această concepție am vrut s-o materializez într-un personaj de legenda: jidovul rătăcitor, figură care-mi apărea ca expresia Adevărului etern.

Am conceput însă subiectul într-o manieră cu totul diferită de cea a numeroșilor poeți care l-au tratat. În decursul anilor am fost mereu obsedat de această idee, dar nu m-am simțit niciodată îndeajuns de puternic pentru a-i da o formă definitivă. Ba chiar adesea am fost aidoma căutătorului de comori care, crezând, în sfârșit, că a descoperit bogăția, o vede dintr-odată dispărând. Mă îndoiam că voi putea aduce cândva la lumina zilei aurul prețios. Ținând de asemeni seama de suma cunoștințelor pe care trebuia să le capăt în toate domeniile, m-am pus pe muncă cu bucurie și curaj. Strânsesem câteva materiale pentru poemul meu *Ahasverus*, dar le lăsasem de o parte, așteptând, cu toate că mă chinuia în permanență dorința de a le relua. Îmi spuneam pentru a mă consola: „Poate că acest copil al sufletului meu, întocmai ca și copiii oamenilor, va crește dormind!”

La 21 aprilie corabia a ridicat pânzele pierind spre Constantinopol. În arhipelag timpul deveni furtunos. Aveam presentimentul naufragiului și al morții și convingerea că totul se sfârșise. Cu toate acestea, mă simțeam foarte calm și în timp ce ceilalți pasageri se lamentau, eu m-am dus în cabină. Totul scârțâia și gemea,

și totuși am dormit și nu m-am deșteptat decât la intrarea noastră în golful Smyrna. Atingând această parte a lumii, am simțit o reculegere asemănătoare celei pe care am încercat-o, copil fiind, în vechea biserică a Sfântului Canut din Odense. Smyrna era splendidă cu acoperișurile ei roșii și ascuțite, asemănătoare celor din Nord, dominate de minarete. Străzile strâmte aminteau de cele ale Veneției. Un struț și o cămilă au apărut la un capăt și toată lumea din stradă trebui să se lipească de perete pentru a le face loc să treacă. Mulțimea se agita, alcătuită din turcoaise, voalate până sub ochi, din evrei, armeni, cu pălării albe și negre, dintre care unele aveau forma unei cale întoarse. Spre seară vaporul părăsi Smyrna. Luna, în limpezimea ei, scălda mormântul lui Achille din câmpia Troiei. La ora șase dimineața, prin Dardanele, nava intră în marea de Marmara. Pe coasta europeană se vedea un oraș cu acoperișurile roșii, cu mori și o frumoasă fortăreață. Distanța între cele două maluri - european și asiatic - nu era, după căpitan, decât de două leghe și jumătate. Gallipoli, la intrarea în marea de Marmara, înconjurat de stânci joase, goale și sălbătice, avea aerul sumbru al unui oraș nordic, cu casele sale vechi, cu etaje ieșite în afară și cu balcoane de lemn. Aici vântul sufla ascuțit și cerul cenușiu era posomorât ca un cer de iarnă.

A doua zi văzurăm Constantinopolul, cetatea pe care doar visul poate s-o creeze. Moscheile străluceau în mii de culori din cele mai strălucitoare, una mai bogată ca alta, și grădinile seraiului inundate de soare păreau să înnoate în lumină în fața noastră. Pe coasta Asiei se etajau păduri de chiparoși și minaretele din Scutari; spectacolul era minunat. În jur, marea era acoperită de o flotilă de mici nave, de pe care se ridica un tumult de strigăte, de chemări, de răcnete.

Șansa mea de călător, care m-a urmărit aproape întotdeauna, m-a favorizat din nou. În timpul șederii la Constantinopol se nimeri sărbătoarea lui Mohamed. L-am văzut pe sultan și strălucitul său cortegiu ducându-se la marea moschee. Străzile, piețele erau pline de oameni în

somptuoase costume orientale. Seara, toate minaretele se luminară și lanțuri de lampioane se legănav în aer, rivalizând cu stelele. În port, vapoarele păreau încadrate în cercuri de foc. Ce luminoasă noapte orientală! N-am trăit niciodată o asemenea feerie.

Proiectasem să mă reîntorc prin Marea Neagră și să călătoresc pe Dunăre în sus. Dar se zvonise ca o parte din Rumelia și din Bulgaria erau în revoluție și că mai multe mii de creștini fuseseră masacrați. Toți tovarășii mei de călătorie renunțară la acest itinerar și mă rugară și pe mine să iau, împreună cu ei, drumul Greciei și apoi pe cel al Italiei. Cum nutream o dorință nebună să încerc această aventură, intrai în luptă cu mine însumi. Xu m-aș putea lauda nici pe departe că aș fi unul din categoria oamenilor curajoși; trebuie să spun însă că mai curând mă tem de un risc mic decât de un pericol real. Când sunt aproape de a-mi atinge scopul, am o voință care nu știe să se plece și care, an de an, devine tot mai fermă. Tremur, mi-e teamă, dar fac așa cum trebuie. Dacă se combate din toate puterile această lașitate înăscută, se poate, fără rușine, mărturisi asemenea slăbiciune.

Aceste maluri ale Dunării, pe atunci încă puțin vizitate de turiști, aceste țări încă necunoscute mie, îmi exaltau curiozitatea, cu toate că imaginația mă făcea să-mi închipui tablouri din cele mai îngrozitoare, din cele mai sinistre. Am petrecut o noapte albă în conflict cu mine însumi. Dimineața m-am dus la baronul Stürmer pentru a-i cere sfatul. El fu de părere că puteam risca. De altfel, doi dintre compatrioții săi, curieri militari, mi se alăturară și, la nevoie, o escortă ne putea proteja. Mă decisese atunci să plec și o dată hotărârea luată, teama mă părăsi. La 4 mai, seara, m-am îmbarcat pe o navă ancorată aproape de grădinile Seraiului, apoi depășind minunatul Bosfor, aflat în ceață, trecurăm pe marea agitată. La plecare, aflară trista veste că vaporul austriac pe care trebuia să ne îmbarcăm naufragiase în acea noapte pe o stâncă din Marea Neagră.

Căruțe ușoare de răchită trase de boi mari, albi, ne

transportară prin ținuturi aproape pustii, străbătute doar de câinii sălbaticiți. Monumente funerare în ruină, urmele incendiilor atestau că războiul trecuse și pe acolo.

La Rusciuk, pe Dunăre, văzurăm cu ochii noștri frământările despre care se vorbea atât. Pe mal se agita o mulțime imensă. Doi oameni tineri fuseseră aruncați pur și simplu în apă. Unul a putut, înotând, să ajungă la celălalt mal. Al doilea, asaltat de o grindină de pietre, reuși cu mare greutate să ajungă la adăpostul salvator pe care i-l oferea vaporul nostru. Urcând pe fluviu în sus, am pătruns, în plină revoluție, în regiunea muntoasă a Balcanilor cu piscuri ninse. Curierii și escortele lor fuseseră masacrați. Unul dintre ei, scăpat ca prin minune de la moarte, rămase ascuns în trestii pentru a pândi trecerea vaporului nostru. La lumina lămpii avea un aspect cumplit, înarmat până-n dinți cum era și cu veșmintele din piele de oaie mânjits de nămol.

Ca o pădure virgină se deschise Serbia înaintea noastră. Ambarcațiuni mici străbăteau apele repezi ale Dunării, prin locul denumit Porțile de Fier, descris de-altfel în cartea mei *Bazarul unui poet*. La Orșova am fost opriți în carantina într-o clădire amenajată de țărani din Valahia. Apoi spectacolul mișcător și pestriț reîncepu. Priveliștea scăldată-n soare era punctată de vestigiile dominației romane, de admirabilul basorelief al lui Traian săpat în stâncă.

Cetele de țărani în costume pitorești se amestecau cu cele ale soldaților austrieci și cu triburile de țigani nomazi adăpostiți în bordeie.

Ultima etapă spre Pesta a fost dezagreabilă, căci vaporul fu invadat de mulțimea ce se îndrepta spre marele bălci, și ce tablou curios al vieții populare maghiare! Timp de 21 de zile am urmat cursul Dunării spre Bratislava, pentru a debarca, în sfârșit, în Prater, orașul împăratului Franz. Apoi din nou prin Praga și Dresda ajunsei acasă.

În timpul acestei călătorii, până la Hamburg, valiza mea n-a fost cercetată de vamă decât de două ori. De la Hamburg la Copenhaga de cinci ori!

La Hamburg m-am oprit pentru a asista la o serbare muzicală, unde mi-am întâlnit o mulțime de prieteni. Seara, la masa gazdei, am vorbit cu entuziasm despre Grecia și Orient. Se afla acolo o bătrână doamnă din Copenhaga care m-a întrebat:

— Spuneți-mi, domnule Andersen, în cursul lungilor dumneavoastră călătorii ați văzut locuri tot atât de plăcute ca în mica noastră Danemarcă?

— Desigur, doamnă, i-am răspuns.

— Vai, dar nu sunteți deloc patriot!

Am ajuns la Odense, tocmai bine pentru târgul care se ține de Sfântul Canut. O femeie de treabă care mă cunoștea mi-a spus:

— E foarte drăguț din partea duminale că ți-ai aranjat astfel călătoria ca să poți fi de față la acest târg. Am spus-o întotdeauna că dumneata îți iubești orașul!

Prin asta aveam, într-adevăr, aerul unui bun patriot. În mijlocul lui august mă întorsei la Copenhaga, dar rară nicio tragere de inimă. M-am bucurat să revăd ceea ce mi-era drag și am găsit firesc să exclam: „Clipa întoarcerii e buchetul întregii călătorii¹”.

În curând apăru *Bazarul unui poet*, cuprinzând impresii din călătoriile în Germania, Italia, Grecia. S-a citit mult și a avut ceea ce se cheamă un adevărat succes. Mai multe personalități ale țării mele se bucurară sincer, între alții și Oerstedt și Oehlsenschlager, care mă încurajară cu căldură, și-mi mulțumiră. Cartea fu tradusă în germană, engleză și suedeză. Editorul englez Richard Bentley scoase o foarte frumoasă ediție împodobită cu portretul meu, din care îi trimise un exemplar și regelui Christian al VIII-lea. Germania avu aceeași inițiativă și regele se bucură de renumele meu în străinătate. Se mira însă de rezistența pe care trebuia s-o înfrâng în țara mea unde cele mai mici slăbiciuni îmi erau subliniate și calitățile adesea depreciate. Tocmai se reprezenta piesa *Mulatra*, când Christian al VIII-lea veni la teatru pentru prima oară după încoronare.

— Regele vă salută, îmi spuse cu voce joasă, în

momentul ridicării cortinei, prietenul meu Thorvaldsen, așezat la parter, alături de mine.

— Vă înșelați, cu siguranță, spusei eu! Poate pe dumneavoastră.

Întorcând capul spre loja regală, îl văzui pe rege înclinându-și capul către mine. Teama de a mă fi înșelat și de a provoca batjocura spectatorilor mă paraliza și rămăsei jos. A doua zi mă dusei la rege pentru a-i mulțumi de bunătatea lui deosebită. El glumi cu blândețe asupra refuzului de a-i răspunde la salut.

Câteva zile după asta, trebuia să aibă loc la curte un bal mascat, pentru toate păturile sociale. Am primit și eu o invitație.

— Ce-ai să faci acolo? mă întrebă un bătrân savant la care tocmai mă găseam atunci și cu care vorbeam despre serbare.

— Dar e mediul unde sunt întotdeauna bine primit, i-am răspuns eu glumind.

— Nu-i lumea dumitale! exclamă el cu mânie.

Râzând, ca și cum n-aș fi simțit împunsătura, i-am răspuns:

— Regele, în persoană, m-a salutat seara trecută din loja lui, așa că sper să pot asista și eu la bal...

— Te-a salutat, dar din loja regală! Socotiți că asta-ți dă dreptul să te crezi?

— Dar la balul acesta vor veni oameni aparținând păturei din care fac și eu parte - adăugai serios - studenții!

— Care studenți?

I-am numit un tânăr student chiar din familia lui.

— Mohe, te cred! Numai că el e fiul unui consilier de stat, pe când tatăl dumitale ce-a fost?

— Tatăl meu, spusei eu fierbând de mânie, a fost un meseriaș cinstit și la locul lui. Iar eu mi-am creat, cu destule strădanii, situația în care mă aflu azi, așa încât cred că merit un pic de stimă!

După întoarcerea din această ultimă călătorie și după tipărirea *Bazarului* critica își schimbă modul de a mă judeca, devenind mai binevoitoare. Vasul meu plutea acum

în ape mai liniștite, îndreptându-se spre renumele la care aveau dreptul în țara mea, după cum îmi prezisese cândva Oerstedt.

În 1838, Copenhaga celebră reîntoarcerea lui Thorvaldsen. Evenimentul se transformă într-o adevărată sărbătoare națională. Bărci pline cu flori, frumos pavoazate, se încrucișau între Langelinie și Trekroner. Pictorii, sculptorii veniseră cu emblemele lor. Studenții aveau steaguri împodobite cu chipul Minervei și poezii purtau un Pegas aurit. Friza muzeului Thorvaldsen, din Copenhaga, immortalizează aceasta primire. Când vasul își aruncă ancora o explozie de aclamații îl salută pe marele artist. Mulțimea alergă înaintea lui și oamenii, deshămând caii, conduseră ei trăsura prin Amalienborg, până la locuința sa. Seara, artiștii făcură în cinstea lui o serenadă. Torțele străluceau sub marii arbori din grădina botanică. Tineri și bătrâni intrau pe porțile larg deschise pentru a veni să-și exprime admirația față de ilustrul bătrân care, când le mulțumea cu mâinile împreunate, când îi îmbrățișa afectuos pe cei pe care-i cunoștea mai bine. Inima-mi bătea să-mi spargă pieptul în timp ce-l contemplam pe cel care în străinătate știuse atât de bine să mă consoleze, pe cel care îmi spusese strângându-mă la piept: „Noi vom fi întotdeauna prieteni!” Dar în mijlocul acestui entuziasm. Între miile de ochi fixați asupra lui, nu voiam să fiu nici privit, nici judecat ca un ambițios capabil, într-o asemenea zi, să se prevaleze de o astfel de prietenie. Și mă pierdui în mulțime pentru a nu fi zărit. De-abia după câteva zile m-am prezentat

Teatrul Regal din Copenhaga după o litografie a vremii.

la el la o oră matinală, sigur că nu voi întâlni pe nimeni. El mă strânse bucuros în brațe, mirându-se de a nu mă fi văzut mai devreme. De atunci l-am întâlnit pe Thorvaldsen aproape zilnic. Am fost invitat cu el timp de câteva săptămâni la baronul Stampe la Nysoe. Cea mai mare parte a operelor create în Danemarca le-a conceput în micul atelier, pe care baronul Stampe îl ridicase anume

pentru el în parcul său.

Într-o dimineață în timp ce lucra la propria sa statuie, intrai în atelier și-i dădu-i bună ziua. Thorvaldsen se apropia, se dădea înapoi, mușcându-și cu putere buzele, cum avea obiceiul să facă atunci când era preocupat, și nu mi răspunse. Fără a insista m-am strecurat afară neobservat. La masă sculptorul s-a arătat mai tăcut ca de obicei și cum i se spuse acest lucru, el a răspuns scurt:

— Am vorbit toată dimineața, ba chiar pentru mai multe zile, fără ca cineva să binevoiască să mă asculte. L-am simțit pe Andersen în spatele meu, m-am apucat să-i povestesc o lungă istorie care mi s-a întâmplat cu Byron. Ei bine, povestea a durat o oră, dar numai pentru pereți, fiindcă atunci când m-am întors nu mai era nimeni în cameră!

La insistențele noastre Thorvaldsen reluă povestirea pe care o scurtă fără îndoială foarte mult.

— Era la Roma, spuse el, și trebuia să execut statuia lui Byron. Dar de îndată ce începu să pozeze își schimbă numaidecât expresia obișnuită a obrazului. „Încearcă să fii calm și nu face astfel de grimase”, îl rugai eu.

— Dar eu sunt întotdeauna astfel!

— A, bine, foarte bine și l-am făcut după placul meu. Statuia o dată terminată, toată lumea fu izbită de marea asemănare. Singur Byron protestă: „Asta nu sunt eu. Eu am un aer mult mai nenorocit decât ăsta!” El pretindea întotdeauna că e foarte nenorocit, adăugă Thorvaldsen cu un aer glumeț.

Pentru Thorvaldsen era o mare plăcere ca după-masă, cu ochii pe jumătate închiși, să asculte muzică; totuși el prefera mai mult decât orice să joace loto. Nu se juca decât pe jetoane de sticlă și totuși fiindcă lui îi plăcea grozav de mult să câștige, se aranjau întotdeauna de așa manieră lucrurile încât sculptorul să aibă onorurile partidei. Cu timpul, aceste partide mă plictiseau întotdeauna și adesea în serile cu clar de lună mă salvam sub copacii mari, surd la strigătele care mă chemau să joc loto. În societatea lui mi-am compus cele mai multe din

basmele mele, printre care și *Negustorul de nisip*. El le asculta cu mult interes și plăcere, cu toate că-n Danemarca acest gen nu era încă gustat. Adesea, la apusul soarelui, venea la mine și bătându-mă pe umeri mă întreba:

— N-ai vreo poveste. pentru noi. Țștia mici?

Nu se plictisea de poveștile mele și adesea, în timp ce modela vreuna dintre operele sale din cele mai poetice, asculta cu voie bună, cu surâsul pe buze. *Mingea și sfârlează* sau *Râțușca cea urâtă*. Într-o dimineață intrai în atelier. Thorvaldsen lucra la basorelieful său *Drumul Golgotei*.

— Cum ți se pare că l-am îmbrăcat pe Pilat? mă întrebă el.

— Nu spune nimic! strigă baroana Stampe. E bine! E admirabil!

Thorvaldsen își repetă întrebarea.

— Pentru că insistați, îmi pare, spusei eu, că l-ați îmbrăcat pe Pilat mai mult ca pe un egiptean decât ca pe un roman.

— Nu-i așa? E și părea mea... și sfărâmând huma, distruse lucrarea.

— E vina dumitale c-ai venit să distrugi o operă nemuritoare, se lamenta baroana.

— Ei bine, vom face o altă opera nemuritoare, spuse el vesel și se apucă să-l modeleze pe Pilat așa cum se vede în biserica Maicii Domnului din Copenhaga. Acest bătrân era un uriaș! în ultima zi a vieții sale stăteam alături de el la masa lui. Era mai vesel ca de obicei, ne vorbea despre proiectele sale, de o călătorie apropiată în Italia. Îmi propuse să-l însoțesc la teatru, dar eu n-aveam bilet pentru seara aceea, așa că am plecat. îl văd încă și acum așezat în fotoliul lui, cu ochii închiși, părând că doarme. Am deschis fără zgomot ușa. El s-a întors spre mine, a deschis ochii și mi-a surâs. A fost ultimul lui salut. A doua zi băiatul de la Hotel Nord unde locuiam îmi spuse:

— Ce curios lucru ca Thorvaldsen să moară așa dintr-odată!

— Thorvaldsen? strigai eu. Cum se poate? Doar am

mâncat cu el aseară!

— Se spune totuși că a murit ieri seara la teatru!

— Poate că e doar bolnav... și încercai să mă conving că e așa, în timp ce o teamă cumplită îmi strângea gâtul.

Îmi luai pălăria și mă năpustii spre locuința prietenului meu. Corpul îi era întins pe pat. Camera era plină de oameni tăcuți. Baroana, îngenunchată la capătâiul lui, plângea. Moartea lui Thorvaldsen a fost un doliu național și funeraliile sale fură solemne.

Economiile realizate din vânzarea ultimei mele cărți, îmi îngăduiră, în 1843, să întreprind o călătorie la Paris.

În *Revista Parisului*, Marmier³⁰ publicase un articol și despre mine intitulat: *Viața unui poet*. Tradusese *Martin* și alte câteva din poemele mele. În lumea literară nu eram deci un necunoscut. La Victor Hugo am fost poftit de multe ori și am fost în așa fel primit încât Oehlenschläger, cum de altfel și mărturisește în *Viața sa*, regreta că nu fusese și el primit la fel. Trebuia deci să mă simt foarte flatat. Victor Hugo m-a invitat la Comedia Franceză la o reprezentație a noii sale drame, foarte contestată, *Burgraviu*, care în toate serile era fluierată și parodiată în teatrele mici. Soția sa era foarte frumoasă și avea grația care le caracterizează pe franțuzoaice și impresionează atât de favorabil pe străini. I-am dedicat o poezie tradusă, cred, de Marmier.

La domnul și doamna Ancelor am întâlnit un mare număr de personalități franceze și străine, între alții pe Louis Blanc, pe criticul german Rellstab, pe celebrul scriitor și diplomat spaniol Martínez de la Rossa. Lamartine, în casa sa și în ținuta sa, de o aristocrație rafinată, îmi apărură ca un prinț al literelor. M-am scuzat că mă exprimam atât de greu în limba franceză. El îmi răspunse, cu cea mai desăvârșită politețe, că el însuși ar trebui mai curând muștrat că nu cunoaște limbile nordice.

— Literatura dumneavoastră e așa de sinceră, de înfloritoare! Solul dumneavoastră poetic este atât de ciudat de fertil, încât n-ai decât doar să te apleci pentru a

30 Aluzie la cormirile de aur care au fost găsite în Schleswig, în 1639 și 1734. Adam Oehlenschläger, inspirat de această descoperire, a scris

aduna cornuri de aur!³¹

Cunoștea mulți oameni și multe lucruri din Danemarca, ceea ce m-a surprins la un francez. Soția sa avea unul din acele caractere amabile, și ferme, oare inspiră încredere și atașament. Am păstrat de la Lamartine aceste câteva versuri, pe care mi le-a adresat înainte de plecare

*„Cachez-vous quelques fois dans les pages d'un livre
Vne fleur du matin cueillie aux rameaux verts?*

*Quand vous rouvrez la page après de longs hivers.4
«își pur que printemps son parfum vous eruvre.*

*Après les jours mornes cu'ici mon sort doit vivre
qu'un bereux souvent, sorts encore de ces vers.*³²

Paris, 3 mai 1843

Lamartine”.

Alexandru Dumas mă primea de obicei în pat, chiar târziu, după-amiaza. Înconjurat de hârtii, de pene, el lucra la ultima sa dramă. Într-o dimineață l-am găsit așa. El îmi făcu un semn amical din cap și-mi arată un scaun.

— Luați loc o clipă acolo, mai spuse el mă vizitează în acest moment muza, dar ea nu va zăbovi prea mult!

Vorbea singur, scriind, apoi deodată strigă sărind din pat:

— Evviva! E gata și cel de-al treilea act!

El locuia atunci la „Hotel des princes”, strada Richelieu. Soția sa era la Florența și fiul său, tânărul Dumas, avea în oraș un apartament separat.

— Trăiesc aici ca un burlac, așa că ia-mă ca atare!

Mă duse la multe teatre și mă făcu să pătrund în culise. Aici era o mulțime de oameni de toate soiurile:

³¹Unul dintre cele mai frumoase poeme ale sale.

³²În paginile cărții ascundeți câteodată O floare timpurie din ramuri verzi culeasă ?

Cînd veți deschide cartea, în iarna viforoasă,

Mireasma ei ginșasă simți-ve-ți cum vă-mbată.

După-ntristate zile trăite-aici, odată,

O dulce amintire din versul meu răzbată.

mașiniști, coriste, dansatoare: un spectacol din o *mie și una de nopți*. La ieșire ne încrucișarăm cu un bărbat tânăr.

— E fiul meu, spuse Alexandru Dumas, l-am avut la optsprezece ani. Acum are și el vârsta mea de atunci, dar n-are copii...

Nutream cea mai mare dorință de a face cunoștință cu R - chel și încă n-o văzusem până în seara în care Dumas mă duse la Comedia Franceză. Se reprezenta *Fedra*. Mă conduse în spatele scenei. Piesa începuse. În culise se pusese, în spatele unui paravan, o masă cu răcoritoare și câteva taburete. Se afla acolo și o fată care - cum a spus un autor francez - știa să taie din blocurile de marmură ale lui Corneille și Racine, statui vii. Era foarte slabă, foarte fină și părea foarte tânără. Aici, ca și mai târziu la ea acasă, mi-a părut însăși personificarea durerii. Părea o fată venită să-și plângă o durere, dar care se reculege în faptul de acum împlinit. Vocea sa era profundă și gravă. Furată de conversație, nu mă observă. Alexandre Dumas băgă de seamă și mă prezentă:

— Iată, spuse el, un adevărat poet și unul dintre cei mai fervenți admiratori ai dumneavoastră. Știți ce mi-a spus urcând încoace? „Inima îmi bate atât de tare încât mă doare când mă ȘÂndesc că o voi auzi pe cea care, în Franța, vorbește cea mai Frumoasă limbă franceză”.

Ea îmi surâse și, încurajat, luai parte la conversație. I-am spus că, străbătând lumea, am văzut multe lucruri interesante, dar că n-o cunoșteam pe Rachel și că, scopul meu, venind la Paris, era să ajung în preajma ei. Pentru aceasta am cheltuit prețul uneia din ultimele mele opere. Mă scuzai și că vorbesc atât de prost franțuzește.

— Dacă spuneți lucruri atât de galante franțuzoaicelor, toate vor găsi că vorbiți foarte bine. Dacă mă duc într-o zi la Copenhaga sau la Petersburg, o să fiți ghidul meu, căci sunteți singura persoană pe care o cunosc pe acolo. Până atunci, pentru că ați venit la Paris mai ales pentru mine, trebuie să ne vedem mult mai des. Veți fi oricând binevenit în casa mea. Primesc joia. Și acum mă cheamă datoria!

Ne întinse mâna, ne făcu o reverență grațioasă și din că țiva pași fu pe scenă. Mai înaltă, cu chipul său expresiv, total transformat, părea muza tragediei în persoană. Zgomotul aplauzelor pe care le primea urcau până la noi.

Pentru mine, nordic, e greu să mă obișnuiesc cu manier franceză de a interpreta tragedia. Rachel juca întocmai ca actrițele noastre, dar la ea, lucrul acesta părea cât se poa' de natural. Exista în jocul acestei femei realism, putere, de concepția ei diferă de a noastră.

Locuința îi era de o rară bogăție, poate puțin cam artificiala. Primul salon, cu tapițerie albastră-verde, era luminat de lămpi cu globuri mate și ornamentat cu statui reprezentând poeții francezi. În salonul de ceremonie domina culoarea roșie. Rachel era îmbrăcată într-o toaletă neagră, aproape așa cum a reprezentat-o o celebră gravură engleză. Societatea era compusă mai mult din bărbați. Artiști și savanți. Servitorii, în livrele somptuoase, îi anunțau pe vizitatori. Am auzit anunțându-se o mulțime de ranguri. Ceaiul și răcoritoarele se luau mai ales în maniera germană. Ea îmi și arătă chiar câteva cărți germane: *Sapho* de Grillparzer³³ din care dorea cu ardoare să creeze roluri, *Maria Stuart* de Schiller. Am văzut-o evocând această figură patetică și am admirat grandoarea regală din scena cu Elizabeth. Juca, mai ales în ultimul act, cu o veridicitate, cu un calm care ar fi putut să fie invidiat de oricare artistă nordică sau germană. Acest act, de altfel, plăcea mai puțin publicului francez.

— Compatrioții mei, îmi spuse ea, nu sunt obișnuiți cu această manieră, singura totuși acceptabilă; nu poți să fii vehement când inima totuși ți se sfârâmă, când adresezi un ultim rămas-bun prietenilor. În salonul Rachelei se aflau multe cărți scump legate, închise în niște vitrine. Era acolo reprezentată, dacă se poate spune așa, noblețea literelor:

33 Franz Grillparzer (1791—1872), poet austriac, la început romantic, - oi clasic. S-a îndreptat citre estetica Im Goethe.

David VAngers (1784—1856), celebra sculptor francez, autorul, printre altele, al frontonului vestitului PantWon din Paris, ca și al portretelor lui Racine, Hugo, Mirabeau, Napoleon etc.

Goethe, Schiller, Calderón, Shakespeare. Îmi puse câteva întrebări cu privire la Danemarca, la Germania, apoi despre literatura și arta țării mele. Cu un gest amical mă încuraja când, ezitând asupra alegerii expresiei, mă opream din vorbă.

— Continuați, spunea ea, nu vorbiți bine franțuzește, e adevărat, dar ceea ce mă interesează la dumneavoastră este sufletul. Și cred că-l înțeleg.

La ultima noastră întrevvedere ea scrisese pe albumul meu:

„Arta înseamnă Adevărul. Sper că acest aforism nu va părea paradoxal unui scriitor atât de distins ca domnul Andersen. Rachel

Paris, 28 aprilie 1843.

s Unul dintre autorii cei mai simpatici mi-a fost revelat persoana lui Alfred de Vigny. Se căsătorise cu o englezoaică și se părea că în această casa fuseseră reunite ce era mai bun din cele două rase.

El a fost acela care, în ultima seară a șederii mele la Paris, a urcat numeroase etaje pentru a-mi aduce ca amintire operele sale sub braț, cu toate că la acea oră, cu rangul său social și cu valoarea sa literară, ar fi trebuit să strălucească în vreun salon renumit. Cuvintele sale fură atât de afectuoase, privirea sa atât de profund sinceră, încât părăsindu-l, aveam lacrimi în ochi. Aproape în ajunul plecării mele am fost prezentat sculptorului David. Simplitatea, naturalul lui, îmi aminteau de Thorvaldsen. Regreta că ne întâlnisem atât de târziu și dorea să-mi facă bustul.

— Dar nu mă cunoașteți ca poet! strigai eu. Nu puteți să știți dacă merit această onoare.

El mă privi adânc și mă bătu afectuos pe umăr.

— Am citit în ființa dumneavoastră înainte de a vă citi cărțile. Sunteți un poet!

La contesa Bocarme l-am întâlnit pentru prima oară pe Balzac. Tot acolo am văzut o doamnă bătrână a cărei figură mi-a atras atenția. Era foarte anturată. Contesa mă

prezentă. Era doamna Reybaud³⁴, autoarea micii povești *Epavele* din care mă inspirasem pentru prima mea dramă, *Mulatra*. I-am povestit acest lucru și faptul a interesat-o într-atât încât, începând din ziua aceea, ea deveni protectoarea mea.

Balzac îmi apăru în acest salon ca un arbitru al eleganței avea dinți albi, buze roșii, fruntea înaltă și un aer genial. Vorbea puțin, în tot cazul, în acest cerc. O doamnă care făcea versuri se agăță de noi și conducându-ne către canapea, se așază între noi.

Minaudi & re, ea era, strigă: „Alături de voi mă simt atât de mică!” Întorsei ușor capul, și în spatele doamnei am întâlnit privirea ironică a lui Balzac și surâsul său malițios.

La câțva timp după asta, străbătând curtea Luvrului, m-am încrucișat cu un om a cărui aliură, aspect și talie îmi părură a fi cele ale lui Balzac, dar trecătorul era îmbrăcat în haine uzate, aproape sărăcicioase. Ghetele nu-i erau văcsuite și pantalonul era murdar de noroi, pălăria turtită și roasă. Îmi surâse; surprins, nu m-am oprit. Totuși asemănarea era prea izbitoare, așa că am alergat după el. „Sunteți, nu-i așa, domnul Balzac?! Râse, își arată dinții albi și se mărgini să răspundă:

— Domnul Balzac va pleca mâine la Petersburg!

Îmi strânse mâna (a lui era moale și fină), salută și-și continuă drumul. Era, desigur, Balzac, care sub această deghizare făcea câteva excursii documentare în lumea interlopă a Parisului sau poate un alter-ego al lui care se amuza să indycă în eroare un străin.

Câteva zile mai târziu contesa Bocarme îmi prezentă complimente de la Balzac aflat în drum spre Petersburg.

În intervalul de la prima călătorie la Paris, Heine se căsătorise cu o tânără pariziană vioaie și frumoasă. De această dată am avut curajul să-l vizitez. Mă prezentă soției sale ca pe autorul *Soldatului de plumb*, pe care el i-l povestise. O ceată veselă de copii îl înconjurau.

— Cum nu avem copii - spuse poetul - i-am

împrumutat pe cei ai vecinului...

Prima mea culegere de povești publicată după *Improvizatorul* nu s-a bucurat de prea mult succes. Se pretindea că n-aveam nicio aptitudine pentru acest gen. Dacă țineam neapărat să mă consacru poveștilor, aş face bine – mi s-a spus

— Să studiez povestitorii francezi. O notă critică apărută în 1836 mă mai amuză și astăzi. În acea epocă ea însă m-a întristat profund. Se spunea acolo: „*Poate oare să-i intereseze pe copii aceasta lectură? Cu siguranță, nu! Găsesc ei în ea un exemplu moral? Se poate garanta că aceste povești nu sunt, până la un anumit punct, chiar vătămătoare? Nimeni nu va contesta că sentimentul de pudoare, înăscut la copii, nu va fi lezat citind cum o prințesă adormită este dusă pe spatele unui câine la un soldat acasă, care o îmbrățișează și cum prințesa, deșteptată din somn, își povestește aventura ciudată din timpul nopții*³⁵.

*Povestea Prințesa și mazărea e lipsită total de sare, ba chiar și de delicatețe. E inadmisibil ca să i se citească așa ceva unui copil, fără să-i înșeli judecata. Într-adevăr, copilul va crede că persoanele nobile sunt întotdeauna și în mod necesar înzestrate cu o sensibilitate exagerată*critica termina cu dorința ca autorul să nu-și mai piardă vremea în zadar scriind povești pentru tineret.

Și, totuși, am continuat să le scriu. Mă împingea o nevoie irezistibilă și cu toate foarte timidele și rarele încurajări, am îndrăznit să public în anul următor o nouă culegere. Apoi o a treia unde se găsea printre alrele *Mica sirenă*. Această poveste atrase atenția, care spori mereu odată cu noile publicații. De fiecare Crăciun apărea câte o carte de povești și în curând n-a mai fost niciun Crăciun fără povești. Domnul Phister și doamna Joengersen avură ideea să citească unele din ele la teatru. Această inovație aduse o schimbare în ceea ce privește alegerea poemelor obișnuite de care toată lumea se plictisise. Pentru ca lectorul să știe despre ce este vorba, mi-am intitulat

35 E vorba de frumoasa poveste a lui Andersen intitulată Amnarul.

primele mele volume *Povești pentru copii*. Le-am transcris așa cum le povestisem prin viu grai copiilor. Putusem să constat că plăceau vârstelor celor mai diferite. Pe cei mai tineri îi amuza decorul, cei mai în vârstă căutau în povești, mai curând, ideea. Poveștile plăcură deci la toți și chiar seduseră pe cei mari, ceea ce trebuie să fie, după părerea mea, însuși scopul poveștii în epoca noastră. Găsisem drumul spre toate inimile. Atunci am înlăturat titlul de *Povești pentru copii* și l-am înlocuit cu titlul *Noi povești*. Ele au fost primite cu toată bunăvoința pe care mi-o puteam dori, dar mă îndoiam întotdeauna că lucrarea următoare va mai răspunde unei atât de fericite dispoziții. În sfârșit, în țara mea mi se apreciau poveștile! Gândul acesta îmi dădea putere și curaj. Acum evoluam pe un teren solid. O dulce bucurie îmi pătrunse inima, învăluind-o într-o căldură binefăcătoare; o ardoare nouă mă înălța. Trebuia să mă perfecționez în acest gen. Să mă pătrund intens de esența poveștii și să mă adăp de la izvoarele inepuizabile ale bogatei naturi.

Dacă se urmează ordinea cronologică a acestor povești se poate constata limpede progresul, clarificarea ideilor, maniera

Ilustrație la „Povestea unei mame de H. Ch. Andersen, aparținând unuia dintre pictorii de prestigiu ai Danemarcei, Fritz Syberg (1862 - 1939).*

mai ponderată de a-mi folosi mijloacele și, îndrăznesc să spun, mai multă viață și prospețime. Mi-am tăiat drum în stânca abruptă a destinului, am urcat pas cu pas treptele sale, iar acum ocupam un loc statornic în literatura țării mele. Aceasta liniște plăcută care mă învăluia îmi părea mai favorabilă dezvoltării talentului meu, decât amara și nemiloasa critică de altă dată. Recunoșteam toruși că această dură școală îmi fusese necesară dezvoltării și fericirii mele de azi.

Poveștile mi-au fost traduse în aproape toate limbile europene. Urmând calea pe care mi-o arătase soarta, reușisem cu mult mai bine decât pe calea trasată de critică. Dacă n-aș fi făcut, cum mă sfătuia ea, decât să

copiez modelele franceze, basmele mele n-ar mai fi fost niciodată traduse în această limbă. O ediție franceză mă compara cu La Fontaine și punea poveștile mele alături de nemuritoarele sale fabule. „*Noul La Fontaine - spuneau ei - face să vorbească animalele cu înțelepciune; el se asociază necazurilor și bucuriilor lor, pan a deveni confidentul lor, știe să le dea un limbaj atât de naiv, atât de picant și atât de natural, încât nu pare decât reproducerea fidelă a ceea ce a auzit într-adevăr*

În seara aceea - ne aflam în anul 1840 - am legat o prietenie care a avut pentru mine o mare valoare spirituală. Am văzut în registrul străinilor din hotelul unde locuiam, numele Jenny-ei Lind. Știam că este cea mai mare cântăreață a Suediei. În țara ei eram cunoscut și mi se făcuse mari onoruri. De aceea n-am socotit că ar fi un gest nelalocul lui dacă m-aș duce să-i fac o vizită de rigoare. În afara Suediei, ea era aproape necunoscută și pot să afirm că mulți oameni din Copenhaga nu auziseră niciodată de numele ei. Cântăreața m-a primit politicos, ca pe un străin, aproape rece.

În 1843, Jenny Lind a revenit la Copenhaga. Am aflat asta de la prietenul meu, Boumonville, șeful baletului, a cărui soție era foarte legată de Jenny. El adăugă cum că Jenny se interesase mult de mine, îmi citise cărțile și ar fi bucuroasă să mă revadă.

Pe scenă, Jenny Lind era marea artistă care-și eclipsa întreg anturajul; în viața particulară era o fată tânără, foarte

Desene decupate din hârtie, executate de H. Ch. Andersen.

modestă, cu suflet sfios și copilăros. Trecerea sa prin Copenhaga a însemnat o adevărată revoluție în istoria operei daneze. Ea mi-a revelat arta muzicală în toată înalta ei grandoare, părându-mi-se că văd în ea pe una dintre vestalele sale.

În anul următor, la Berlin, am primit vizita lui Meyerbeer în cursul conversației, el îmi vorbi între altele și despre Jenny Lind. Îi ascultase cântecele suedeze și fusese

încântat.

— Și jocul ei? mă întrebă el.

I-am exprimat admirația mea. El îmi spuse atunci că era posibil să fie angajată pentru o serie de reprezentații la Berlin. S-a dus într-adevăr și și-a entuziasmat publicul. Din Germania, renumele ei se întinse în roată Europa.

În 1845, Jenny reveni la Copenhaga: a fost un adevărat delir. Faima gloriei face ca geniul să fie vizibil pentru toți. Oamenii făceau coada în fața teatrului, pentru a obține măcar un bilet. Lucrul acesta s-a repetat în toate marile orașe ale Europei și Americii.

Fiecare din atitudinile sale puteau să servească drept model unui sculptor. Ceea ce părea studiu impus, căutare laborioasă înaintea oglinzii, la ea era inspirație spontană. Rolul Normei din opera cu același nume era în mod deosebit, cel mai plastic. L-am văzut interpretat de La Maltbran, Grisi, doamna Schroeder-Devrient. Toate l-au jucat în mod genial, dar Jenny Lind m-a sedus și m-a transportat.

— Au trebuit secole - spunea Mendelsohn - pentru a produce o asemenea personalitate! Este și părerea mea intimă. Când ea intra în scenă, era ca și oum ar fi oferit o licoare sacră, într-o cupă de preț. Nimic nu putea rivaliza cu grandoarea actriței, decât ea însăși în viața sa particulară, unde era fericită să se retragă de lume și să nu-i mai aparțină. Totuși artista iubea din tot sufletul arta pe care o considera

Jenny Lind, una dintre cele mai celebre dansatoare ale vremii, de care Andersen a fost multă vreme îndrăgostit.

ca pe o misiune pentru care se simțea gata de toate sacrificiile. Un caracter ca al ei, plin de noblețe și de pietate, nu putea să fie corupt prin omagii. I-am vorbit odată despre un spectacol dat pentru asociația „Ocotirea copiilor sărmani”, ale cărei resurse erau atunci foarte limitate.

— Sunt ocupa ca aproape în toate serile, răspunse ea, dar am să aranjez astfel lucrurile pentru a-mi rezerva una

din aceste seri, în care prețurile locurilor să fi duble! Avea totuși principiul de a nu schimba niciodată costul biletelor când cânta. Reprezentația aduse un destul de mare beneficiu. Când i-am anunțat acest lucru, am adăugat că traiul acestor copii sărmani era acum asigurat pe mai mulți ani. obrazul i și luminat și lacrimi i-au umplut ochii:

— Cât sunt de fericită! strigă ea, că am o voce atât de frumoasă!

O iubeam cu o adevărată dragoste frățească. Eram fericit să cunosc și să înțeleg o inimă atât de mare. Ne vedeam aproape în toate zilele. Înainte de a părăsi Danemarca, ea dădu un mare banchet la care fură invitați toți cei ce-i aduseseră diverse servicii. Toți, afară de mine poate, primiră câte o mică amintire. Lui Bournonville ea îi oferă o cupă de argint care avea următoarea inscripție: *„Maestrului de balet Bournonville, care a fost pentru mine un adevărat părinte în Danemarca, cea de a doua patrie a mea”*. Bournonville îi mulțumi spunând că de acum înainte toți danezii ar vrea să-i fie copii numai pentru a fi frați cu ea.

— Aceasta ar fi cam mult pentru mine, spuse ea glumind. Așa că, hai să-i contopim pe toți într-unul singur: Andersen, vrei să-mi fii frate?

Ciocni cupa ei de șampanie cu a mea și toți băură în sănătatea „fratelui”. Apoi Jenny părăsi Copenhaga. Porumbelul călător zbură dintre noi. Îmi era nespus de dragă. În Anglia, în Germania ne-am revăzut mereu. Din toate acestea s-ar fi putut scrie un frumos poem *Cartea inimii* (a inimii mele, se-nțelege). Datorită ei am înțeles că persoana artistului trebuie să fie sacrificată în favoarea idealului artistic. Jenny Lind va rămâne în sufletul meu până la moarte.

În 1844 am întreprins o nouă călătorie în Germania. Când, în 1831, am pășit pentru prima oară în Elveția Saxonă, Goethe trăia încă. Aș fi dorit mult să-l văd, dar se spunea că era greu de ajuns la el și n-aveam nici scrisori de reco mandare. Niciuna dintre cărțile mele nu fusese încă tradusă în germană. Am renunțat deci arunci la

proiectul de a vizita Weimarul, înainte de a fi scris o operă capabilă să-mi facă numele cunoscut în Germania. Asta s-a întâmplat cu *Improvizatorul*, dar Goethe era atunci mort. Am încercat dorința irezistibilă de a vedea totuși acest oraș, de unde se răspândise o atât de mare lumină asupra lumii, unde trăiseră Goethe, Schiller, Wieland, Herder. La 24 iunie am sosit la Weimar.

Se celebra aniversarea marelui duce și totul avea aerul de sărbătoare. Nu știam pe atunci cât de mult aveam să mă atașez de acest oraș, câți prieteni necunoscuți mă vor înconjura. Nu știam că aici îmi voi găsi al doilea cămin al meu. Recomandat demnului prieten al lui Goethe, bătrânul cancelar Müller, m-am bucurat la el de cea mai aleasă primire. Am fost prezentat marelui duce și marei ducese de Saxa-Weimar, poftit la masa lor și invitat la partidele de vânătoare de la Ettersburg, de la marginea pădurilor imense. În parcul de unde se vedeau munții Harz, se afla un arbore venerabil, în a cărui scoartă erau săpate numele lui Goethe, Schiller și Wieland. Jupiter însuși își înscrisese aici numele, printr-un trăsnet într-o creangă groasă, pe care o crăpase. Cancelarul Müller mă conduse la Fürsten Gruft unde se odihnea marele duce Carol-August cu soția lui. Aproape de cuplul princiar, care știuse atât de bine să-i cinstească pe cei doi mari maeștri ai gândirii, dormeau cei doi prieteni nemuritori: Goethe și Schiller. Coroane uscate de lauri zac pe mormintele și peste numele lor nepieritoare și sunt unicul ornament. Acest prinț și cei doi poeți au mers alături în viață. În moarte, pulberea lor s-a amestecat sub aceeași boltă.

Revenit în Danemarca am primit de la contele Rantzau-Breitenburg o invitație de a petrece câțva timp la regele Cristian al VIII-lea și la regina Carolina, în Orașul apelor din Foehr. Natura arăt de deosebită a acestui oraș, am descris-o în romanul *Două baronese*.

Am făcut, cu perechea regală, o excursie la Halliger. Acestea sunt niște insule mici, desprinse de continent de forța apelor. Alcătuiesc pământuri joase, care vor dispărea într-o bună zi înghițite de valuri. Insula Oland are un mic

orășel ale cărui case, strânse unele în altele, au aerul de a-și sprijini reciproc nenorocirea. Sunt construite din lemn și au ferestre mici, asemănătoare hublourilor. Bărbații sunt tot timpul pe mare, iar în micile lor cămăruțe, cu pereți făcuți din panouri de lemn, așteaptă așezate în fața vârtelnițelor, adesea săptămâni și luni întregi, femeile și fetele. Se întâmplă uneori ca marea să urce până în preajma căsuțelor care par arunci epavele unor vase. În 1825 un curent al mareei, foarte puternic, a luat cu el căsuțele și pe locuitorii lor.

Cimitirul e și acum pe jumătate înghițit de apă. Coasta poartă încă urmele cataclismului. Și acești oameni își mai iubesc încă Halligerul lor; pe pământ sigur, îi duc dorul.

La 6 septembrie, 1843, se împlineau 25 de ani de când, singur și sărac, plecasem la Copenhaga. Ironia sorții a făcut ca această aniversare s-o celebrez în sânul familiei regale, de care mă legam tot mai mult. Retrăiam în mine toate clipele grele prin care trecusem, odihneau în fața ochilor mei toate spectacolele naturii pe care le văzusem. Sufletul meu înălțat contempla într-o viziune clară acești 25 de ani, cu toate mulțumirile și bucuriile lor. Realitatea întrece adesea chiar și cele mai frumoase vise.

În primăvara lui 1844 am terminat povestea dramatică *Floarea fericirii*. Am vrut să arăt în această lucrare că nu numele nemuritor al artistului sau splendoarea coroanei regale îl face pe om fericit. Fericirea se află acolo unde îi e dragă lui viața și unde este iubit. Am depus această piesă la Teatrul Regal, unde era cenzor Heiberg. Lipsa de solitudine din partea sa era provocată – credeam eu – de o părere preconcepută. Acest gând îmi era mai greu de îndurat decât refuzul propriu-zis ad piesei. Pentru ce erau relațiile dintre noi atât de încordate când eu făcusem tot ce era posibil ca să le mențin cât mai cordiale? Am încercat o apropiere, nu atât pentru a-mi apăra piesa cât pentru a-i cere, printr-o scrisoare; o explicație cinstită a atitudinii sale. El veni imediat să mă vadă; dar nu eram acasă. A doua zi de dimineață m-am dus

eu la el. M-a primit foarte prietenos și întrevederea noastră duse la o mai bună înțelegere. El îmi explică motivele pentru care-mi respinsese piesa. Din punctul lui de vedere erau foarte adevărate, dar nu și dintr-al meu. Nu puteam fi deci de acord. Îmi afirmă că nu avea nici cea mai mică urmă de ne-*H. Ch. Anderstn pe scările castelului din Frijsenborg.*

pgpliil wRm

HMP *w &*; *>*.

mulțumire în ceea ce mă privește și-și aduse omagiul talentului meu. Atunci făcui aluzie la atacurile sale în jurnale unde mă acuza de lipsă de imaginație.

— Mi se pare că am dat totuși dovadă de o fărâmbă de imaginație măcar în romanele mele - spusei; numai că dumneata n-ai citit niciunul. Ai mărturisit, de-altfel, singur acest lucru.

— Așa e - consimți el. Nu le-am citit încă. Dar am să repar cât mai curând această greșală.

— Mai târziu, am continuat eu - ți-ai bătut joc de mine în ceea ce privește descrierea Dardanelelor din *Bazarul unui poet*. N-am descris niciodată Dardanelele ca pe un lucru nemaivăzut de frumos. Am vorbit cu entuziasm doar despre minunatul Bosfor. Dar nici pe asta n-ai citit-o... Detești cărțile groase?

— Ah, deci era vorba de Bosfor, spuse el cu surâsul lui caracteristic; nu-mi mai amintesc, iar ceilalți oameni nici atâta. Dar de altfel nu asta e ceea ce vreau eu să rețineți...

După aceasta, conversația noastră fu mai liberă și mai amicală. El îmi spuse cât de mult îmi aprecia poveștile. Când am plecat, m-a rugat să mai trec pe la el, asigurându-mă că voi fi întotdeauna bine primit. Am început, de atunci, să înțeleg din ce în ce mai bine firea acestui poet și îndrăznesc să cred că și el a înțeles-o pe a mea. Foarte diferiți unul de altul, ne îndreptam tot către același țel.

Se întâmpla adesea să mă întreb: „Oare piesele mele sunt judecate cu severitate fiindcă sunt într-adevăr slabe sau numai pentru că eu sunt autorul lor?” Pentru a mă

lămuri asupra acestui lucru trebuia să fac o experiență: să scriu, anonim, o piesă și s-o las în voia sorții. Dar eram eu oare în stare să tac? Toată lumea era de părere că acest lucru mi-ar fi imposibil, părere de care am profitat. În timpul unei șederi la Nyso am scris piesa *Regele visează*. Nimeni, în afară de Collin, nu știa că eu sunt autorul. Am auzit că Heiberg atât de dur în revistele lui cu mine, s-a interesat de ea, și dacă-mi amintesc bine, a și pus-o în scenă. Trebuie de asemenea să adaug că, mai târziu, bănuindu-i paternitate, i-a făcut piesei o cronică elogioasă. O nouă experiență îmi procură și mai multă bucurie și amuzament. Exact în epoca în care cu toate greutățile întâmpinate izbutisem să pun în scenă *Floarea fericirii*, am scris și am dăruit teatrului o nouă piesă anonimă:

Noua cameră a leuzei. Comedioara a fost foarte bine jucată. Doamna Heiberg mai ales, în rolul Christinei, a fost de-a dreptul extraordinară, plină de fantezie și de veselie. Piesa, se știe, a avut un succes enorm. Doar Collin și Oerstedt știau că eu am scris-o. Nimeni nu bănuia că eu aș fi autorul. După reprezentație, în timp ce mă îndreptam către casă, am întâlnit pe unul din tinerii și îndemânatici noștri critici, care-și exprimă în termeni categorici toată plăcerea și toată satisfacția pe care le încercase. Am fost foarte emoționat și temându-mă să nu mă dau de gol, printr-o vorbă sau printr-un gest, i-am spus pe negândite:

— Știu cine este autorul...

— Cine este? mă întrebă el nerăbdător

— Chiar dumneata! Totul în persoana dumitale te dă de gol: agitația, zâmbetele, atitudinea. Dacă vrei să-ți păstrezi anonimatul, grăbește-te să te întorci acasă!

Se roși, începu să se bâlbâie. Cu mâna pe inimă afirmă că n-are niciun merit în acest succes.

— Eu știu ce știu - îi spusei râzând Își> amabil, mă grăbii să plec.

Directorul teatrului, Adler, la care m-am dus să discut despre *Floarea fericirii*, mi-a spus:

— Piesa dumitale e prea poetică, gen care nu se bucură de mare solicitare, așa că n-avem ce face cu ea. A,

dacă ai putea să ne scrii ceva cam în genul *Noii camere a leuzei*, da! Iată cam ce ne-ar trebui. Numai că la așa ceva n-ai talent: dumneata ești un liric; îți lipsește fantezia și n-oi simțul comicului pe care îl posedă atât de bine autorul anonim al acestei piese.

— Evident, mi-l am! Și mă apucai să laud piesa.

Succesul ei țină și spori. Niciunul nu ghicea cine este autorul. Unii îl bănuiau pe Hostrup³⁶. Câțiva mă bănuiau pe mine, însă fără să fie prea siguri. „Dacă e Andersen – spuneau ei – o să aflăm curând, căci el nu poate să-și țină gura”.

— Sigur, eu nu pot să tac, strigam cu putere. Iar în șoaptă îmi făgăduiam să nu mă dau de gol, atâta vreme cât piesa va mai fi jucată. M-am ținut de cuvânt și abia anul trecut am recunoscut-o, inserând-o într-o ediție a operelor mele complete.

În timpul când, cu amărăciune, sufeream atacurile unei critici dure și agresive, am fost de mai multe ori pe punctul de a părăsi încrederea în mine, dar o reacție subită, ca un fel de toană, dacă pot spune astfel – mă ridica deasupra mizeriei și tristeții mele și-mi arăta limpede odată cu greșelile și slăbiciunile mele, stupiditatea, ridicolul acestei fade și veșnice critici. Într-o zi, aflându-mă într-o astfel de stare de spirit, scrisei un articol asupra lui Andersen – autorul. Era foarte sever și se termina, recomandându-i lui Andersen să-și completeze studiile și să-și arate recunoștința persoanelor care binevoi au să-l călăuzească. Nu m-am mulțumit numai să repet reproșurile tradiționale, ci am adăugat și altele de care dușmanii mei nu puteau să nu se slujească dacă ar fi vrut să mă atace într-un fel mai violent. Invitat la Oerstedt, i-am spus că i-am adus copia unei critici insolente, cu privire la mine, și i-am citit-o cu voce tare.

— E într-adevăr prea dură, spuse Oerstedt și prea severă pentru Andersen. Totuși se găsesc în ea câteva trăsături care arată o foarte bună cunoaștere a

³⁶ Christian Hostrup (1818—1892), poet danez care a scris mai mult vodeviluri.

personalității duminică.

— Te cred, exclamai eu, fiindcă eu am scris-o!

A fost o mare surpriză. S-a râs și s-a glumit mult asupra acestui fapt. Cea mai mare parte a oamenilor se mirau că putusem să scriu asemenea lucruri despre mine însumi.

— E un adevărat umorist! spuse Oerstedt.

Pentru prima oară descopeream în mine această dispoziție.

Baie înviorătoare a sufletului, filtru al Medeei, care-ți redă forța și tinerețea, iată ce sunt pentru mine călătoriile. Îmi sunt necesare nu pentru a-mi reînnoi inspirația (izvorul acesta este destul de bogat și viața prea scurtă pentru a-l slei), ci pentru a-i da, într-un cadru neobișnuit, o expresie, o formă viguroasă și inedită.

La sfârșitul lui octombrie 1845, am părăsit din nou Copenhaga. Altă dată când plecam, spuneam: „Dumnezeu știe când voi mai vedea acest oraș”. Astăzi gândeam: „Câți vor lipsi oare pentru totdeauna când mă voi reîntoarce?”

Ducele de Augustenborg trebuia să-și sărbătorească nunta de argint și printre danezii poftiți să ia parte la eveniment mă mimarăm și eu. Între timp o agitație și o fierbere deosebită puseră casa ducală într-o instabilitate care prejudicia interesele daneze. Cu toate că activitatea mea mă ținea departe de politică, preferam totuși să evit a fi martorul un oi vorbe uneori cam tari pentru urechile mele de înflăcărat patriot; așa că am tot amânat vizita la duce. M-am dus să petrec vreo cincisprezece zile la castelul Gravensteen, unde aveau loc partidele devinătoare. Aici, nimic nu-mi mai rănea inima mea de danez. În familia ducelui se vorbea în limba noastră maternă. Mi-am dat seama perfect de lealitatea ducelui, atât de puțin cunoscut la Copenhaga. În această atmosferă de lux princiar, am scris o poveste despre cea mai crunta sărăcie și mizerie: *Fetița cu chibriturile*, inspirată de o gravură pe care redactorul unui almanah mi-o trimisese, cerându-mi să-i scriu o poveste.

La Hamburg mi-am revăzut prietenii vechi și m-am

atașat de unul nou, pictorul Speckter, care, spre marea mea surpriză, executase o serie de ilustrații la povestirile mele.

Într-o seară ne îndreptam, plimbându-ne, spre teatru. În dreptul unei case arătoase, el mă opri spunându-mi:

— Să intrăm mai întâi aci! Aceștia sunt prietenii mei și prietenii poveștilor duminicale. Ce bucurie va fi pentru copii să te vadă!

— Dar teatrul?

— Mai avem un sfert de oră... Acordă-mi numai două minute, zise el și mă trase de mânecă.

De îndată ce aflară cum mă cheamă, o droaie de copii mă înconjură.

— Acum spune-ne o poveste, numai una.

Le spusei una și mă grăbii să ajung la teatru.

— Ciudată vizită! strigai eu.

— Minunată, replică Speckter entuziasmat, cum nu se poate mai minunată. Copiii îl adoră pe Andersen și poveștile sale și când se așteaptă mai puțin iată-l deodată că apare în fața lor. Le spune o poveste și gata, dispare! Pentru ei i-a vizitat basmul însuși și întâmplarea aceasta va rămâne veșnic vie în amintirea lor.

La Oldenburg am fost primit de marele duce. O doamnă de la curte tocmai povestea o întâmplare ciudată, care mă emoționa profund; era vorba de nenorocita regină Caroline-Mathilde.

— Tatăl meu - spunea doamna - a făcut parte din grupul celor trimiși s-o aducă din Anglia pe tânăra prințesă, viitoarea soție a lui Christian al VII-lea. În timpul traversării izbucni o furtună puternică și drapelele englez și danez îngemănate fură smulse de pe catarg și aruncate cât colo. Asta era pesemne o prevestire rea și ochii Carolinei-Mathilde se umplură de lacrimi, dar repede ea luă un ac și ață și, în mijlocul mugetului valurilor, se apucă să cârpească drapelele zdrențuite.

Citisem multe din poveștile mele băiețașului poetului Mosen, care le ascultase cu multă atenție. În ajunul plecării mele, mama lui îi spuse să-mi dea mâna, căci poate

nu mă va mai vedea multă vreme; copilul izbucni în lacrimi. Seara, la teatru, Mosen veni să mă caute:

— Micul meu Eric, îmi spuse el, are doi soldați de plumb. Ei bine, m-a însărcinat să vă dau unul ca amintire!

În povestea mea, *Casa cea veche*, mi-am amintit de soldatul de plumb dăruit odinioară de micul Eric.

În timpul ultimei mele șederi la Berlin fusesem și la frații Grimm, dar atunci nu prea am avut vreme să ne cunoaștem. Acum, deși nu aveam nicio scrisoare de recomandatie, m-am hotărât să-i vizitez, spunându-mi că dacă cineva din Berlin mă cunoaște cât de cât, apoi cu siguranță că în primul rând mă cunosc frații Grimm. Sunai și servitoarea mă întrebă:

— Pe care din cei doi domni doriți să-l vedeți?

— Care a scris mai mult?

— Iacob e mai savant.

— Ei bine, fii bună și condu-mă la el.

Femeia mă conduse și iată-mă față în față cu Iacob Grimm, cu obrazul său atât de deosebit de expresiv.

— Îmi permit, spusei eu, să mă prezint fără scrisoare de recomandatie, căci sper să nu fiu în ochii dumneavoastră un necunoscut...

— Cine sunteți dumneavoastră?

— Andersen.

Grimm păru oarecum încurcat.

— Nu cred, spuse el, să fi auzit vreodată de numele dumneavoastră. Ce-ați scris?

Desene decupate din hârtie de H. Ch. Andersen.

Destul de fâstâcit îi citai câteva din poveștile mele.

— Nu le cunosc, dar poate ați mai scris și alte lucruri; S-ar putea ca din alte opere să-mi amintesc de numele dumneavoastră...

Îi enumerai câteva din romane, dar el scutura mereu din cap în semn negativ, iar eu mă simțeam din ce în ce mai năucit, aproape bolnav.

— Doamne, ce trebuie să credeți despre mine, un intrus care-și enumera singur lucrările? Și totuși într-o Culegere de povești din toată lumea, dedicată domniei-

voastre, există vreo câteva și din poveștile mele!

Și mai rușinat, omul mărturisi că habar n-avea de acea carte

— Dar, adăugă el, oricum, sunt foarte fericit că am făcut cunoștință cu dumneavoastră. N-ați vrea să vi-l prezint și pe fratele meu, Wilhelm?

— Mulțumesc, făcui eu, pregătindu-mă să plec, căci având atât de puțină șansă cu primul frate, nu simțeam nicio dorință de a reîncepe și cu al doilea.

La câțva timp după această întâmplare, Iacob Grimm sosi la Copenhaga; în costum de călătorie, înainte chiar de a se duce la hotel, veni să mă caute exact în momentul în care îmi închideam cuferele, pregătindu-mă pentru o călătorie în provincie.

— Acum, spuse el, strângându-mi cu prietenie mâinile, știu cine-i Andersen!

Întrevederea noastră fu scurtă, aproape tot cât și cea de la Berlin, dar acum eram cunoștințe vechi. Iacob Grimm e una dintre personalitățile cele mai simpatice. La fel de mult îl apreciez și pe fratele său, Wilhelm. Îmi citeam într-o seară una dintre povești la contesa Bismarck-Bohlen. Dintre auditori, unul mai ales mă urmărea cu foarte mare interes. Era Wilhelm Grimm.

— Sunt sigur că dacă dumneavoastră ați fi venit mai întâi la mine, v-aș fi recunoscut, îmi spuse el.

În timpul Crăciunului am făcut o călătorie la Berlin. Așa cum îmi făgăduise Meyerbeer, Jenny Lind se găsea acolo. Visasem adesea să petrec împreună cu ea această seară de sărbătoare. Eram atât de convins că ea îmi va ghici dorința, încât am refuzat orice invitație pentru acea seară. Crăciunul sosi, dar ea uită să mă poftască. Am rămas singur în cămăruța mea de la hotel, unde m-am simții abandonat de toți și de toate. Târziu, am deschis fereastra și cerul înstelat mi-a fost pom de Crăciun.

A doua zi, întâlnindu-mă cu Jenny Lind, i-am povestit cum îmi petrecusem seara de Crăciun.

— Dar eu credeam că ești invitat la cine știe ce prinți și prințese, spuse ea.

I-am mărturisit apoi cum, pentru a putea petrece împreună cu ea acea seara, refuzasem toate invitațiile care mi se făcuseră și cât de mult mă bucurasem la gândul că vom fi împreună. De altfel, venisem la Berlin numai în acest scop.

— Copil ce ești! spuse ea, mângâindu-mi fruntea. Habar n-am avut de asta... Și-apoi, am fost invitată... Ei, dar vreau să repar greșeala... Pentru copii, vom aprinde pomul în ajunul Anului Nou.

Și într-adevăr, în ultima zi a anului, la celebra cântăreață, într-un pomișor mic, împodobit cu ghirlande scânteietoare, străluceau luminițele tremurătoare a nenumărate lumânările. Ca la un ospăț pentru copii, eu puse pe masă dulciuri, apoi cântă arii din opere și cântece suedeze.

Sosind la Berlin am fost poftit la masă de însuși regele. Am fost așezat alături de Humboldt³⁷, pe care-l cunoșteam mai bine. Regele m-a primit cu multă gentilețe și a manifestat un deosebit interes pentru romanul meu *Numai un scripcar*, adăugând că după ce-l citise se gândea mereu la sărmanul Christian, atunci când vedea o barză. Moartea păsării din curte - mărturisi el - îl emoționase profund. Am petrecut la castelul din Potsdam o seară de neuitat. I-am citit regelui patru din poveștile mele: *Bradul*, *Rătușca cea urâtă*, *Mingea* și *sfârlează* și *Prințesa și porcarul*. Regele fu foarte vesel și păru să mă asculte cu plăcere, iar vorbele sale fură pline de spirit.

În ajunul plecării îmi dădu dovadă de mare bunăvoință, acordându-mi decorația *Vulturul roșu*. Mărturisesc că am fost foarte emoționat.

La Jena îi vizitam aproape zilnic pe profesorii Hase și Wolf. Lor le datorez faptul că, în sfârșit, am reușit să intru în posesia drepturilor de autor. Până atunci traducerile mele, deși destul de numeroase în Germania, nu-mi aduseseră nimic, fiind fericit când editorii binevoiau să-mi

37 Alexander von Humboldt (1769—1859), celebru naturalist, explorator și scriitor german, autor a numeroase călătorii cu scopuri geologice, geografice, etnografice.

trimită și mie câteva exemplare.

Am revăzut Weimarul și curtea sa atât de propice artiștilor apoi Dresda, Praga, Viena, unde i-am întâlnit din nou, cu plăcere, pe Grillparzer și pe Castelli. Liszt m-a invitat la unul din concertele sale.

Apoi, prin sudul Austriei, am ajuns la Triest.

E o adevărată vrăjitorie a epocii noastre ca să părăsesc seara Triestul și să te trezești a doua zi dimineată la Anconi. Revedeam pentru a treia oară pământul Italiei și luxurianta sa vegetație. Primăvara își depusese sărutările pe arborii fructiferi, iar aceștia străluceau plini de flori. Ulmii se înălțau asemenea unor cariatide, iar vița de vie se răsucea pe trunchiurile lor. Dominând acest ottan de verdeată, munții, acoperiți de zăpadă, se înălțau în zlăe.

Am luat diligența către Roma. În ea se afla un tânăr ungur care - spunea el - își adusese cu sine un adevărat arsenal de puști și de pistoale pentru a preîntâmpina atacurile inevitabile ale tâlharilor.

— Unde vă sunt armele? l-am întrebat eu.

— În valiză, chiar sub banca pe care stați dumneavoastră.

Această declarație mă făcu să nu mă simt tocmai bine. Îi spusei că nu era nici urmă de tâlhari prin locurile acelea și încercai să-l conving să-și pună valiza în altă parte.

Apoi, din nou câmpia romană, care-și etala pustietatea atât de propice meditațiilor și, în sfârșit, Roma. Eram în 31 martie, 1846. Mă simțeam plin de gratitudine față de Dumnezeu, care-mi dăruise tocmai mie această bucurie refuzată atâtor altora. N-aș putea exprima mai bine ce simțeam decât am făcut-o în această scrisoare adresată unui prieten:

„Îmi petrec viața în mijlocul ruinelor și al străzilor pietroase. Trandafirii încă înfloresc și clopotele sună tot ttmpul. Totuși, nu mai e Roma de acum 13 ani, când am văzut-o pentru prima oară. Totul e acum modernizat, chiar și ruinele, lederue sălbatice și tufișurile au dispărut. Totul pare mai curat, nu se mai aud tamburine și fetele nu mai

dansează pe la răspântii acel saltarello al lor. La țară încățământul pătrunde odată cu drumul de fier, pe nevăzute. Țăranii nu mai sunt la fel de credincioși. La sărbătoarea Paștilor, în fața bisericii Sfântul Petru, mulțimea, în loc să îngenuncheze când papa îi dădu binecuvântarea, rămase în picioare, la fel ca mine, străin protestant. Raționamentul a triumfat și aici asupra credinței. Peste puțin, când drumul de fier va lega între ele toate orașele Italiei, Roma se va transforma și mai mult. Dar ce importanță are asta I Orice s-ar întâmpla, Roma trebuie iubită. E ca o carte frumoasă de povești căreia îi descoperi la fiecare pas noi minuni. Trăiești aici deodată și visul și realitatea”.

Aerul Romei, nefăcându-mi bine, a trebuit să plec la Neapole. Dar căldura era aici intolerabilă și vântul sirocco bătea cu arșița lui cumplită. M-am gândit că pentru mine, omul din nord, această temperatură va fi salutară pentru mai târziu. Ignoram puterea mare a soarelui și atunci când napolitanii, în orele de arșiță stăteau cuminți, adăpostiți în casele lor, sau se strecurau de-a lungul pereților în dunga subțire de umbră, eu străbăteam, fără nicio precauție, orașul, vizitând muzee. Iată însă că într-o zi, în mijlocul lui Largo di Castello, respirația mi se tăie. Soarele, roșu ca focul, mă orbi dintr-odată, iar razele lui ascuțite începură să-mi străpungă capul și spatele. Am leșinat. M-am trezit într-o cafenea, cu gheață la cap. Picioarele grele ca plumbul îmi erau complet înțepenite. Începând din acest moment n-am mai avut curajul să ies decât seara. Cea mai mică oboseală mă copleșea. Am fost sfătuit să părăsesc Neapolul și să mă duc la Sorento, orașul natal al lui Tasso. Am închiriat împreună cu o familie engleză, întâlnită la Roma, o casă la marginea mării, ale cărei valuri veneau până sub stâncile din spatele grădinii noastre.

În timpul zilei soarele ne ținea prizonieri în casă și eu profitai de acest lucru pentru a lucra la cartea de față, *Povestea vieții mele*. Scrisesem primele pagini la Roma, am continuat-o apoi la Neapole, și mai târziu în Pirinei.

Trecură câteva săptămâni. Mă simțeam mai bine așa

că am hotărât să mă întorc la Neapole pentru ca de aici să plec la Marsilia, apoi la Barcelona, să vizitez Alhambra și Sevilla. Din Danemarca trebuia să-mi vină o scrisoare de credit care nu mai sosea. Așteptând, locuiam într-un hotel din centrul orașului. Situație infernală: soarele, tot timpul neîndurător, ne obliga să stăm toată ziua cu ferestrele și cu ușile închise. Nicio adiere de a se. Cel mai mic colțișor de umbră era suprapopulat de locuitori palavragii și zgomotoși. Prin fața ușii mele trăsurile treceau fără încetare și negustorii ambulanți își strigau marfa în gura mare. Larma mulțimii venea întocmai ca zgomotul mării. La acestea se mai adăugau clopotele, care sunau din oră în oră și vecinul meu, exersând game la pian, de dimineața până seara. Simțeam că înnebunesc. Băile în mare nu mă mai înviorau. Atât de întăritoare, în general, păreau să aibă aici un efect contrar. În ciuda tuturor acestor mici necazuri am compus aici o poveste, *Umbra*, dar eram atât de obosit, încât am fost nevoit s-o rescriu mai târziu, în prospețimea și răcoarea Nordului. Soarele mă apăsa pe piept ca un coșmar. Îmi părea un vampir gata să mă devoreze. Am fugit la țară, dar razele lui mă urmăreau la fel de arzătoare ca și în oraș, doar că aerul părea nițel mai curat. Căldura, ca o tunică a lui Nessus, îmi înghițea forțele și îmi usca măduva.

Mă crezusem un copil al soarelui, căci mă atrăgea în mod irezistibil. Dar acum mă săturasem până peste cap de atâta soare. A trebuit să recunosc că zăpada Nordului, pe care o strânsesem atâția ani în inima mea, se topise toată, din care pricină mă și simțeam atât de deprimat. În vara aceea neobișnuită toți străinii se aflau, de-altfel, în starea mea. Napolitanii, ei înșiși, afirmău că de multă vreme nu mai avuseseră o asemenea căldură. Turiștii pleacă. Aș fi făcut și eu la fel, dar așteptam mereu și zadarnic scrisoarea de credit. În fiecare zi mă duceam să întreb și-n fiecare zi „puternicul Rothschild”, căruia mă adresam la bancă, îmi dădea același răspuns: „Nicio scrisoare pentru dumneavoastră!”

Într-o zi, enervat de veșnica mea întrebare, el trase

cu violență sertarul care conținea scrisorile de credit ale clienților străini.

— Vedeți bine că nu-i nicio scrisoare pentru dumneavoastră! spuse el cu ciudă, împingând sertarul. În acel moment o scrisoare cu pecete căzu jos. Căldura topise ceara pecetilor și ea rămăsese lipită de fundul dulapului. Mișcarea brutală o eliberase. Era scrisoarea mea. De o lună stătea acolo ascunsă și putea să mai stea încă mult și bine. În sfârșit, puteam pleca!

M-am imbarcat pentru Marsilia, pe vaporul „Castor”. Vaporul avea numeroși pasageri. Puntea era supraîncărcată de rrăsuri. În cabină aerul era irespirabil. Am cerut și mi s-a făcut patul sub una din aceste trăsuri. Mulți îmi urmară exemplul. În curând puntea nu mai fu decât un dormitor cu lungi rânduri de paturi. Unul dintre membrii înaltei nobilim engleze, lordul Douglas, era și el pe bord împreună cu soția să o prințesă de Baden. Între noi s-a înfiripat o discuție. Le-am spus că sunt danez, fără a le mărturisi însă cine sunt. Conversația se referea la Italia și la autorii care scriseseră despre aceasta țară. Citai cartea *Corirtne* a doamnei de Staël.

— Aveți, mă întrerupse el, în țara dumneavoastră un scriitor care a dăruit Italiei o frescă mult mai bună decât *Corinne*...

— Nu-i și părerea danezilor, replicai eu.

Dar el începu să laude cu foc *Improvizatorul* și pe autorul său.

— Ce păcat, spusei eu, că Andersen a stat atât de puțin în Italia înainte de a-și scrie cartea!

— Cum așa? Cred că trebuie să-și fi petrecut acolo cel puțin câțiva ani!

— Exact nouă luni! Asta v-o pot spune cu toată siguranța!

— În orice caz mi-ar plăcea să-l cunosc și eu pe autorul acestei cărți!

— Nimic mai ușor! E chiar pe acest vapor, zisei eu și mă prezentai.

Vremea se strică și timp de mai multe zile uraganul

bântui cu furie. Nava se ridică și cobora cu noi, ca un butoi, când pe culmea când în prăpastia valurilor zbuciumate. Trăsurile se clatinuau scârțâind, deasupra capului nostru, părând că au să ne strivească. Portul Genova ne acordă în sfârșit, adăpost. Mulți pasageri debarcară. Aș fi vrut să-i imit și eu, dar din păcate scrisoarea mea de credit era valabilă numai la Marsilia.

Am considerat asta ca un semn misterios care îmi arăta drumul spre Spania.

La Marsilia am întâlnit din întâmplare pe unul din bunii mei prieteni, celebrul violonist Ole Bull³⁸. După reîntoarcerea din America, străbătea Franța, unde fusese peste tot primit cu mare entuziasm. Bull mi-a spus – lucru pe care nu-l știam – ca în Lumea Nouă ² aveam un mare număr de prieteni. Acolo erau reeditate traducерile englezești din operele mele. Străbăteam cu diligența, Provența. Prea mulți trandafiri nu vedeam, în schimb rodiile erau în floare și drumul era străjuit cât vedeai cu ochii de verdele lor proaspăt. În ghid scria că femeile din Arles sunt socotite printre cele mai frumoase din lume, păstrând pur tipul roman. Cartea avea dreptate: e curios să constați că aproape toate fetele, chiar și cele mai sărace, sunt fermecătoare. Atitudinea lor e nobilă, formele armonioase și ochii expresivi. Le admiram toți. Fetele își dădeau seama de asta, dar nu fugeau ca gazelele a căror grație și privire de altfel le și aveau. Omul este fără doar și poate capodopera creației!

Arenele din Nîmes egalează în frumusețe cele mai de seamă monumente ale antichității din Italia. Nu știam că sudul Franței posedă asemenea relicve grandioase. Casa Pătrată este replica splendidă a templului lui Tezeu din Atena, iar Roma n-a păstrat nimic în stare mai bună.

Brutarul Reboul³⁹, oare a scris multe poeme frumoase, locuiește la Nîmes; e poetul de care vorbește

38 America.

39 Jean Reboul (1796—1864), poet francez născut la Nîmes. De meserie brutar, el a scris numeroase cîntece satirice, cîteva tragedii și a publicat interesante culegeri de versuri.

Lamartine în a sa *Călătorie în Orient*. Am găsit casa și am intrat în brutărie. Un om cu mânecile cămășii suflecate băga pâinea în cuptor: Reboul însuși. Fața sa exprima noblețea caracterului său. Mă prezentai și el avu politețea să-mi spună că mă cunoștea, din poemul *Martin*, publicat în *Revue de Paris*. Mă întrebă dacă timpul mi-ar îngădui să poftesc la el după-amiază. Ar avea atunci mai multă vreme la dispoziție ca să mă primească mai bine. Câteva ore mai târziu am fost poftit într-o odăiță aproape elegantă, împodobită cu tablouri, statuete și cărți, nu numai de literatură franceză, ci și traduceri din autorii greci. Unele din tablouri reprezentau poemul său cel mai cunoscut: *Copilul muribund*. Știa din cărțile lui Marmier, *Cântările nordului*, că și eu tratasem acest subiect.

— L-am scris, spusei eu, încă pe băncile școlii!

Dimineața stătusem de vorbă cu un brutar îndemânatic și energic; acum mă întrețineam cu un adevărat poet. Vorbea cu căldură despre literatura țării lui și-și exprimă dorința de a cunoaște Nordul, a cărui natură și viață intelectuală îl interesau în cel mai înalt grad.

Cu un sentiment de reala venerație l-am părăsit pe acest om, în care muzele dezvoltaseră un atât de frumos talent și care, în riuda renumelui, își păstra bunul-simț, preferând să fie brutar celebru la Nîmes, decât un poet oarecare, pierdut printre sutele de alți poeți la Paris.

După Montpellier, am străbătut mlaștina din Thau. Valul de căldură cădea asupra noastră copleșitor și ne paraliza forțele. Mi s-a atras atenția că în aceste condiții nu voi putea suporta călătoria în Spania, dar Spania era țelul meu, cu atât mai mult cu cât începusem să zăresc culmile albastre ale Pirineilor, care mă atrăgeau atât. Pe suprafața mlaștinei pluteau mii de meduze. S-ar fi putut zice că apa, evaporată de soare, nu mai îngăduia decât această tremurătoare masă gelatinoasă.

Pe un șlep lung, amenajat mai curând pentru transportul mărfurilor decât pentru cel al turiștilor, canalul Languedoc ne duse până la Beziers. Podul plutitor era ticsit de lăzi și de cufere, pe care se cocoșaseră oamenii ce

încercau zadarnic să se adăpostească de soarele torid, sub umbrele. Înghesuți unii în alții, eram ca muștele într-o cutie de zahăr. Nu o fărâmă de aer proaspăt, nu o picătură de apă, decât numai cea a canalului, stătută și gălbuie. Când am debarcat, eram aproape leșinat și peste toate aceste mici mizerii, soarele implacabil. Se putea crede că toți copacii își vânduseră umbră. Sudul Franței este

— Se spune - o fărâmă din Paradis. În aceste condiții, am avut impresia că-i o bucată smulsă direct din iad, cu tot focul lui infernal.

Am fost sfătuit foarte serios să mă duc cât mai curând în Pirinei, și am și plecat îndată la Vremet, unde aerul e atât de plăcut cum nu mai cunoscusem de multă vreme. Cum Vernet se află aproape de granița spaniolă, am pățit și eu ca Moise: mă găseam pe pragul țării la oare râvneam atâta, dar în care nu puteam intra.

Nădăjduiam totuși că voi avea noroc de o iarnă rece, ca să pot rămâne în acest ținut bogat, unde în momentul de față soarele mă țintuia cu săbiile lui înflăcărate.

Pe drumul întoarcerii, trebui să mă opresc la Lyon, de unde urma să mă duc în Elveția, dar consulul elvețian refuză să-și pună viza pe pașaportul meu înainte ca poliția lioneză să și-l fi pus pe al ei; numai că poliția declară că pașaportul meu nu era în regfulă. Eu care în timpul călătoriei sunt atât de preocupat de pașaport până la punctul în care această solitudine atinge comicul, tocmai eu dintre mii de călători sunt cel pe care cade întotdeauna beleaua. Când se scrie pe el un număr fals; când e ilizibil; când un jandarm italian, oprindu-se la numele de Christian, crede că descoperă în el numele nu știu cărei secte religioase...

De data asta, la Lyon, nu era vorba nici mai mult nici mai puțin decât să mi se expedieze pașaportul la Paris pentru a fi vizat acolo de ministrul de interne. Toată ziua am făcut naveta între hotelul meu și prefectura poliției. În sfârșit ani picat în mâinile unui înalt funcționar, care-și dădu osteneala să examineze pașaportul și să mă interogheze el însuși. Până la urmă, recunosc că totul era

în ordine și-mi îngădui să plec.

În seara sosirii mele la Copenhaga, se reprezenta la teatrul de operă, *Mica Kristen*, de compozitorul Hartmann, pentru care scrisesem libretul. În cursul absenței mele, fusesem înștiințat de succesul piesei. Heiberg, el însuși, judecase textul cu multă bunăvoință. Asistam cu Hartmann la reprezentație. Am fost recunoscut și la lăsarea cortinei aplauzele izbucniră însoțite totodată și de fluierături.

— Nu mai înțeleg nimic, spuse Hartmann, pentru prima oară aud așa ceva!

— Nu te tulbura, îi răspunsei. Nu tu ești cel vizat! Compatrioții mei își manifestă astfel bucuria de a mă revedea!

Sănătatea îmi fusese destul de încercată de șederea în sud, în acea vară toridă; cu toate acestea forțele mele intelectuale rămăseseră neschimbate. Mi-am terminat poemul *Abasverus*.

Îi arătam lui Oerstedt în acești ultimi ani tot ce scriam. Solicitudinea sa neobosita, înțelegerea pe care o avea față de mine. vorbele sale socotite, au avut asupra creației mele cea mai fericită influență. Așa cum inima sa bătea pentru Frumos și pentru Bine, gândirea sa pătrunzătoare se întorcea întotdeauna către Adevăr. Din gândirea lui țâșnea un izvor nesecat de măiestrie și de experiență, trecută însă prin prisma științei. Discutam adesea asupra adevărului etern al religiei. Reveneam întotdeauna de la el cu gândirea clară și cu sufletul îmbogățit, în clipele grele ale debutului meu, când eram încă necunoscut, când mă abandonam descurajării, el a fost cel care - nu voi osteni niciodată s-o repet - m-a consolât, mi-a ridicat moralul, mi-a prezis un viitor mai bun.

În inima noastră există colțuri tainice unde nici cei mai buni prieteni ai noștri nu pot pătrunde. Adesea, la poet, accentele profunde urcă tocmai din aceste grădini secrete. Nu se poate spune dacă ele sunt realitate sau poezie. De-a lungul *Poveștii vieții mele*, asemenea accente vibrează uneori.

Bunăvoința regelui Christian al VIII-lea spori în ceea ce mă privește, după lectura *Poveștii vieții mele*. Într-o zi mă [n. treaba dacă nu mi-ar plăcea să vizitez Anglia.

— Ba da, Sire, mi-am făcut planul de a mă duce acolo] a vară.

— Să știți că bursa mea e la dispoziția dumneavoastră.

Îi exprimai regelui toate mulțumirile mele, dar n-aveam nevoie de bani; editorul meu german îmi trimisese 800 de rigsdaleri.

— Dar nu uitați, adăugă el, că dumneavoastră reprezentați literele daneze și că trebuie să vă susțineți rangul.

— Nădăjduiesc să pot, Majestate, iar dacă-mi vor lipsi KaJ nii, mă voi întoarce, pur și simplu.

— În orice caz, puteți să-mi scrieți direct despre tot ce veți avea nevoie!

La mijlocul lui mai, 1847, am părăsit Copenhaga într-o frumoasă zi de primăvară. Barza, cu aripile întinse, zbura din cuibul ei.

M-am dus mai întâi până la Odense. Am asistat la marea sărbătoare a tirului, care este sărbătoarea orașului. O generație nouă de băieți tineri purtau, pe străzi, ca și în timpul copilă, noi mele, ținta ciuruită de găuri: mulțimea agita ramuri verzi. Plutea același entuziasm, era aceeași afluență ca și odinioară; totuși cât de diferite mi se păreau toate acestea acum!

Un băiețaș, neștiutor, stătea în fața unei ferestre. Vederea sa mă emoționa în chip ciudat. Cu toate că fața îi era armonioasă și ochii strălucitori, avea în el ceva anormal. Alții îl în ghionteau și-l izgoneau. Mi-am amintit de copilăria mea, de mine însumi, de bunicul meu nebun. Dacă aș fi rămas la Odense și dacă m-aș fi dus la ucenicie, dacă timpul și împrejurările n-ar fi disciplinat tendințele imaginației mele, dacă nu m-aș fi adaptat anturajului, ce-aș fi devenit?

După câteva zile petrecute la prietenii din Oldenburg, m-a - îndreptat spre Olanda. Diligența luneca

pe străzile asfaltate curate ca podeaua unei lăptarii. Casele și cetățile respirau îndestulare și curățenie. Arbori stufoși se aplecau deasupra canalelor unde șleपुरi grele, vopsite în culori vii, cu familiile lor de marinari, alunecau lin. Femeia ținea cârma, iar bărbatul își fuma liniștit pipa.

Peste tot, în Olanda, am fost primit cu căldură. Prietenii muzei mele, în ajunul plecării din Haga, organizară o marș

serbare în cinstea mea. Asistența era numeroasă. Se închinară toasturi. Acel care mă mișcă cel mai mult fu cel al lui Van de Vliet, care bău în sănătatea lui Collin, nobilul meu protector, părintele meu spiritual.

Viața la Rotterdam pare mai intensă ca la Amsterdam. Totul este consacrat comerțului. Din acest port m-am imbarcat pentru Anglia.

O mulțime de bărci mici de pescari acopereau marea la gura Tamisei. S-ar fi putut spune, un cârd de pui de pasăre, un pumn de petece de hârtie, un câmp de bâlci sau o tabără cu toate corturile sale.

Tamisa arată într-adevăr că Anglia e regina mărilor. De aici o pornesc în toate părțile vapoare nenumărate. Se succed din minut în minut, fără oprire, aidoma unor ștafete. Iată un vas-curier acoperit cu un panș de fum și o cocardă de foc. Umflându-și pieptul, ca o lebădă, marile nave cu pânze și yahlurile de plăcere duc pe ele tineri și eleganți gentlemani. Am încercat să număr toate aceste nave, dar cu cât înaintam cu atât deveneau mai numeroase, așa că a trebuit să renunț. O furtună violentă izbucni dintr-odată. Fulgerele albastre, orbitoare, brăzdau fundalul negru al norilor. Tunetul bubuia ca un tun.

— Știe că veniți și vă urează bun-sosit! îmi spuse în glumă un tânăr englez.

— Da, gândii eu, bunul Dumnezeu știe!

N-aveam nicio scrisoare de recomandatie pentru Londra.

— N-aveți nevoie de recomandatie, îmi spuse ambasadorul danez, contele de Reventlow, pe care l-am vizitat a doua zi. În Anglia sunteți cunoscut prin opera

dumneavoastră. Astă-seară are loc o reuniune într-un cerc foarte căutat. Vreau să-i scriu an cuvânt lui lady Palmerston și îndrăznesc să sper că voi obține o invitație pentru dumneavoastră!

O avui câteva ore mai târziu și mă dusei împreună cu conele de Reventlow. Lordul și lady Palmerston mă primiră cu prietenie. Se afla acolo și marele djice moștenitor de Weimar, împreună cu tânăra sa soție. El mă salută cu căldură și mă prezentă ducesei de Suffolk care mă felicită pentru *Improvizatorul*. „Cea mai bună carte despre Italia”, binevoi ea să spună, iar eu m-am și trezit înconjurat de toate doamnele din cea mai înaltă aristocrație engleză.

— În seara aceasta ați făcut în *high-life*⁴⁰, spuse contele de Reventlow, un salt pe care alți oameni l-ar reuși abia în ani de zile.

În Anglia totul e supus etichetei. Regina, ea însăși, e prizoniera etichetei până și în propriul său apartament. Mi s-a povestit că, aflându-se într-o zi într-unul din acele delicioase parcuri ale Londrei, a trebuit, în ciuda dorinței sale, să se întoarcă la palat, căci dacă la ora opt fix nu era așezată la masă, toată Anglia ar fi fost scandalizată. În această țară a libertății lumea se dă în vânt după etichetă.

Tema tuturor conversațiilor în acest moment era Jenny Lind și numai Jenny Lind. Ea locuia în afara orașului, într-o căsuță fermecătoare, înconjurată de gard viu. Zilnic, o mulțime de oameni își făceau treabă pe dinaintea casei cântăreței, sperând s-o zărească. În ziua aceea avui noroc, căci trecând prin dreptul ferestrei, ea mă văzu și alergă înaintea mea. Ce fericită era în căsuța ei și sub arborii aceia stufoși! îi spusei că mă simt obosit de toate aceste recepții și omagii exagerate. „Ah, vezi acum ce înseamnă succesul!” zise ea.

În jurnalul lui Howitt apăruse o notiță asupra mea, însoțită de un portret. Ziarul era expus în toate librăriile. Într-o zi am intrat într-o mică prăvălie pentru a-l cumpăra.

— Crezi că portretul ăsta seamănă într-adevăr cu Andersen? am întrebat-o pe vânzătoare.

40 înalta societate (engl.).

— Oh! sigur; asemănarea e chiar izbitoare! răspunse ea. L-aș recunoaște de îndată după această imagine! Cu toate acestea, vânzătoarea nu mă recunosc!

Unul dintre prietenii mei, baronul Hambro, mă pofti la proprietatea sa aproape de Edinburgh, așa că am părăsit Londra.

Am văzut York și magnifica sa catedrală, casele sale pitorești, cu stâlpi de lemn sculptați și ieșiturile în afară ale etajelor atât de deosebite, cum nu mai văzusem niciodată.

O mulțime de rândunici săgetau aerul iar pe deasupra capului meu trecu în zbor prietena mea, barza.

În sfârșit, iată lăsată în urmă granița dintre Anglia și Scoția; am pus piciorul în țara lui Walter Scott și a lui Burns.

Ținutul devine aici mai muntos. Trenul merge de-a lungul coastei, pe mare se văd vapoare și în curând iată-mă la Edinburgh. Cartierele moderne ale orașului oferă construcții fără un stil anume. Drumurile sunt rectilinii, tăiate în unghi drept, formând careuri întocmai ca renumitele stofe scoțiene. Este, de altfel, singurul lucru pe care l-am putut califica scoțian, în această parte a orașului. Vechile cartiere sunt mai pitorești, misterioase, cu străzile lor sumbre și înguste. Casele, cu fațada la strada principală, au două, trei etaje, dar de pe partea din spate, care domină o prăpastie adâncă, ele par mult mai înalte.

Cu gazda mea, baronul Hambro, am vizitat spitalul „George Heriot” cunoscut din romanul lui Walter Scott. A trebuit să ne scriem numele într-un registru și eu mi-l scrisei pe al meu așa cum mi s-a spus mereu în Anglia: Hans Christian Andersen. Bătrânul paznic îl citi și, cu o bunăvoință deosebită se puse să-l urmeze pe domnul Hambro care avea obrazul jovial și pletele de un alb ca argintul. În sfârșit, nemaiputându-se stăpâni, îl întrebă dacă el era poetul danez.

— Exact așa cum mi l-am închipuit întotdeauna, cu obrazul blajin și cu aceste plete albe care-mi inspiră respect!

— Nu, iată-l pe poet! spuse domnul Hambro arătându-mă.

— Cum, așa de tânăr? Și eu să mărturisesc că l-am citit și copiii mei de asemenea? Nu se poate! E aproape curios să văd un astfel de om! Alții sunt bătrâni sau morți de mult când auzi vorbindu-se despre ei!

Îi strânsei bătrânului mâna și fui uimit să aflu că eram de simpatizat de acești oameni simpli, căci toți citiseră *Rătușca cea wriia* și *Pantoflorii roșii*.

Am traversat golful Stirling. Un trubadur al timpului nostru cânta la viola sa vechi balade scoțiene. Aceste cântece melancolice au însoțit tot timpul vaporul nostru care se apropia de faleză dominată de stânci asemănătoare unor sentinele postate în avangardă. Ceața care învăluia totul, se risipi o clipă și-mi îngădui să văd patria lui Osslan în adevărata ei lumină.

E foarte scump să călătorești în Anglia și în Scoția, dar face. Totul e aici excelent. Ești înconjurat de mici atenții. Hanurile sunt confortabile. Callender nu-i propriu-zis decât un târg, dar ai impresia că hanul e un castel. Covoare moi acoperă scara și coridoarele, un foc bun arde în cămin ți-e nevoie de el chiar dacă soarele strălucește. Scoțienii se plimbă cu genunchii goi, dar poartă costume de iarnă: pledurile lor multicolore, în oare sunt înfășurați. Chiar și băieții cei mai săraci au câte unul, chiar dacă **nu-l** decât o zdreanță. În fața ferestrei mele, fluviul șerpuiește la picioarele colinei care se aseamănă cu dolmenele noastre, un arc de pod e împodobit cu verdeață veșnică și stâncile se ridică în pragul ținutului muntos.

Dis-de-diminează am luat vaporul care traversează Lock Katrine. Priveliștea devine din ce în ce mai sălbatică, de-abia câteva căsuțe de cărămidă, solitare, risipite printre mărăcinișul în floare. Lock Katrine e lung și îngust, cu ape sobre și înconjurat de munți de un brun-verzui. Cât vezi cu ochii, marginile îi sunt acoperite de mărăcini și de scaieți. În Iutlanda, mărăcinișul seamănă cu marea calmă; aici, cu un ocean zbuciumat. Am văzut insulița păduroasă a Elenei, imortalizată de Walter Scott; am debarcat la Ballock și am

ajuns la Dumbarton, un adevărat oraș scoțian, aproape de Clyde.

A doua zi era duminică, zi care, aici, are o mare semnificație. Totul se oprește, chiar și trenurile, afară de cel de la Edinburgh, către Londra, care, spre marele scandal al scoțienilor teribil de habotnici, circulă normal. Ușile caselor se închid. Toți rămân înăuntru ca să citească Biblia sau să se îmbete. Îmi părea nespus de greu să stau astfel toată ziua închis în casă așa că am propus o plimbare. Mi se răspunse că așa ceva nu se cade și că i-aș scandaliza pe toți locuitorii orașului. Spre seară, totuși m-am hazardat să ies. Peste tot domnea o tăcere mohorâtă și îndărătul ferestrelor, oamenii stăteau la pândă. Un francez îmi spuse că ducându-se într-o duminică la pescuit cu doi englezi, un domn bătrân întâlnindu-se cu ei le reproșase vehement impietatea. Să te amuzi duminica! Cel puțin dacă nu rămâneau acasă să citească *Biblia*, nu trebuia să-i scandalizeze pe alții! O atât de riguroasă respectare a regulii de duminică nu poate în general să ție prea sinceră. Când e, o respect; dar, impusă, ca un obicei ereditar, nu putea fi decât o mască a ipocriziei!

Am intrat cu Hambro într-o mică librărie pentru a cumpăra cărți și hărți ale regiunii.

— Aveți cumva vreun portret al cunoscutului poet danez Andersen? întrebă Hambro în glumă.

— Da, sigur că am, răspunse omul; se spune chiar că el călătorește acum prin Scoția.

— L-ai putea recunoaște?

Librarul îl privi pe Hambro, îmi căută portretul, îl privi fix și strigă:

— Dar sunteți chiar dumneavoastră! Cât e de mare asemănarea!

Când auzi că eram eu, bravul om nu mai putu de bucurie. Își chemă soția și copiii pentru a mă vedea, pentru a-mi vorbi. Toți păreau bucuroși că m-au întâlnit; a trebuit să strâng mâna fiecăruia. Eram foarte mișcat. Aici în Scoția eram într-adevăr cunoscut măcar după nume.

Luându-mi rămas bun de la Hambro m-am simțit

foarte perplex. Să mă întorc la Londra și de acolo în Danemarca sau să-mi urmez călătoria până la Lock Laggan, unde se aflau atunci în vilegiatură regina Victoria și prințul Albert? O scrisoare mă anunța că aș fi primit cu plăcere. Încă din timpul șederii mele la Londra regina Victoria și prințul Albert mă invitaseră să merg să-i văd în insula Wight. Agitația vieții mondene mă surmenase într-atât, încât am ezitat să primesc. Eram însă foarte flatat de o asemenea bunăvoință. Am cerut atunci sfatul lui Reventlow care se angajă să mă scuze, invocând starea proastă a sănătății mele și cerând favoarea de a fi primit, mai târziu, în Scoția. Totuși călătoria mea în această regiune nu-mi readuse forțele. Pe de altă parte mi se spusese că dacă vreau să merg la curte, trebuia să mă prezint acolo într-un echipaj, cu siguranță mai presus de puterile mele. Mi-a fost tare penibil, dar am luat hotărârea de a mă scuza, pretextând mereu sănătatea mea care mă obliga să mă întorc în patrie.

Trebuie să vă povestesc a pățanie destul de neînsemnată, dar care, după părerea mea, e o dovadă a sorții mele norocoase. Cumpărasem de la Neapole un mic baston din lemn de palmier, foarte simplu, pe care îl purtam cu mine aproape în toate călătoriile. Traversând mărăcinișul, unul dintre fiii lui Hambro luă bastonul și jucându-se îl ridică în aer:

— Privește, palmierule, spuse el, cel mai înalt munte al Scoției. Vezi și marele lac! și așa mai departe.

Am făgăduit ca la întoarcerea mea la Neapole, bastonul să vorbească fraților săi despre țara cetinilor, unde sălășluia spiritul lui Ossian, despre țara ai cărei ciulini roșii înfloresc pe blazoane. Vaporul sosi mai curând decât ne așteptam. Trebuirăm să coborâm în grabă.

— Unde mi-e bastonul? am întrebat eu.

Fusese uitat la ban.

Pe cheiul Edinburgului, așteptam trenul spre Londra. Un tren venind din Scoția tocmai intra în gară. Îndreptându-se către mine ca și cum mă cunoștea, controlorul surâzând, îmi întinse bastonul de lemn de

palmier.

— A călătorit de unul singur! De el era prinsă o mică etichetă: *Pentru poetul danez H. Ch. Andersen.*

Acționaseră cu atâta ordine și atâta grijă, încât bastonul, trecând din mână în mână, ajunsese, în sfârșit, la mine. Inspirat de această întâmplare voi scrie poate o poveste. Sper s-o fac într-un chip la fel de fericit, pe cât i-a fost și călătoria.

Prin New-Castle și York coborâm spre sud. În vagon am făcut cunoștință cu poetul Hook. El îmi spuse ce vorbeau jurnalele din Scoția despre mine și cum povesteau vizita mea la regină. Și când te gândești că nu făcusem niciodată asemenea vizită! în ultimul număr din *funch*", un mic articolaș, puțin cam acru, semnala că eu, un poet străin, fusesem invitat la regina Angliei, onoare de care nu beneficiase până acum niciun poet englez.

Această mică înțepătură și menționarea acestei vizite, care nu avusese loc, m-au contrariat profund. Unul dintre tovarășii mei de călătorie îmi spuse că a fi citat în acest jurnal e un semn de mare popularitate. Mulți englezi plăteau foarte scump o asemenea cinste.

Sederea în Anglia și Scoția îmi pricinui o mare oboseală; dar acesiaa au fost zile de neuitat pentru mine, zile de soare și de bogăție, de apoteoză a cinstei și a stimei.

— I-ar fi par? sit, cu o adevărată părere de rău pe cei care mă primiseră atât de bine. Printre prietenii de care mă atașasem și pe care nu-i voi mii vedea-multă vreme se afla și Charles Dickens. Făcusem cunoștință cu el la lady Blessington, dar nu l-am mai întâlnit la Londra. Schimbasesem câteva scrisori și el înv oferise, cu dedicație, o frumoasă ediție a operelor sale. Am auzit apoi că-și făcea vilegiatura pe malul mării Mânecii, cu familia sa. Am primit o invitație la masă. Dickens și soția lui mă primiră cu o afectuoasă cordialitate în mica lor casă de pe litoral. Totul era la ei atât de bine aranjat încât nici n-am băgat de seamă de la început priveliștea magnifică pe care o oferea marea prin ferestrele sufrageriei. Imensă, ea se desfășura

cât puteai cuprinde cu privirea. Apa se retrăgea într-un fel ciudat de repede în timp ce marele banc de nisip, unde odihneau osemintele atâtor marinari, părea să vină spre noi. Apoi se aprinseră farurile.

Vorbirăm despre Danemarca și despre literatura daneză, despre Germania și despre limba ei, pe care Dickens avea intenția s-o învețe. Un cântăreț din flașnetă se făcu auzit în timpul mesei. Dickens îi adresase câteva cuvinte în italiană. Limba maternă făcu să-i strălucească omului obrazul. După masă fură aduși copiii.

— E casa plină, făcu Dickens.

Aveau șase. Toți mă îmbrățișară. Cel mai mic își sărută propria-i mână, apoi mi-o dădu mie. Doamna Dickens părea de aceeași vârstă cu soțul ei. Era puțin corpulentă și pe obrazul ei era imprimată o asemenea bunătate, încât simțeai de îndată încredere în ea.

L-am mai văzut pe Dickens încă o dată. Mi-a făcut surpriza să mă aștepte pe puntea vaporului când mă imbarcam.

— Vreau, spuse el, să-ți mai spun o dată adio.

Rămase cu mine până sună clopotul de despărțire. Îmi strânse mâinile și ochii săi atât de buni și de expresivi nu puteau să se mai desprindă dintr-ai mei. Când nava ridică ancora, el se sui pe punctul cel mai înalt de lângă far, așa de îndrăzneț, așa de plin de tinerețe, așa de frumos! Agitându-și pălăria îmi trimise ultimul salut de pe pământul Angliei.

Puțin timp după reîntoarcerea mea la Copenhaga, privean de la înălțimea ferestrei mele mișcarea străzii. Doi tineri, bine îmbrăcați, se opriră în dreptul meu și unul din ei, arătându-mă cu degetul, spuse râzând și atât de tare, încât nu pierdui niciun cuvânt:

— Iat-o pe maimuța noastră națională întoarsă din străinătate!

Erau brutali, erau răutăcioși. Aceste vorbe mă răniră până în adâncul inimii. Din fericire, aveam și prieteni devotați care se bucurau de onoarea care-mi fusese arătată, iar prin mine întregii națiuni daneze. Unul dintre

tinerii noștri critici veni la mine și strângându-mi mâna: „Nu v-am citit – zise – până acum cu prea multă atenție, o voi face însă de acum încolo. S-a vorbit urât despre dumneavoastră. Ați fost disprețuit. Gândesc că trebuie să fiți cu mult deasupra a ceea ce se puiic aici, pentru că ați fost atât de bine primit în Anglia. Cinstiți v-o spun, mi-am schimbat total părerea în ceea ce vi privește!”

Unul dintre prietenii mei cei mai scumpi îmi arăta întotdeauna ce se scria despre mine. El trimisese unuia dintre marii noștri redactori de jurnale câteva extrase din articolele apărute în Anglia. Se menționau aci ovațiile cu care fusesem întâmpinat la Londra. Se lăuda *Povestea vieții mele*. Dar redactorul n-a vrut să reproducă aceste articole – căci, spunea el – toată lumea pretindea că acolo toți își bătuseră joc de Andersen. De altfel, el nu credea așa ceva, dar nu putea să-și împiedice compatrioții să aibă această credință.

Un alt jurn. îl scria că în această călătorie cheltuisem banii statului. M-am plâns de asta regelui.

— Ați refuzat suma pe care v-am oferit-o din toată inima. Puțini oameni ar fi făcut astfel în locul dumneavoastră. Danezii sunt, e adevărat, prea nedrepti față de dumneavoastră. Nu vă cunosc!

Prima carte pe care am scris-o după reîntoarcerea mea cuprindea o culegere de povești pe care am trimis-o în Anglia, aproape de Crăciun cu această dedicație: „*Un dar de Crăciun prietenilor mei englezi, închinat lui Charles Dickens.*”

Statuia lui H. Cb. Andersen din Parcul Regal din Copenhaga.

«St

Mă aflu din nou în cămăruța mea, în Danemarca, dar în orice clipă gândul îmi zboară către prietenii scumpi din Anglia, care au transformat pentru mine, realitatea într-o poveste minunată.

Deși absorbit de muncă, cinci mici povești au înflorit întocmai ca florile pădurii. Am încercat ispita irezistibilă de a trimite în Anglia, ca amintire de Crăciun, acest mic

buchet de preț al grădinii mele. Dumitale l-am închinat, scumpul, nobilul meu Dickens, dumitale, la care țin nemăsurat de mult și de care, după întâlnirea noastră, mă simt legat din suflet. Dumneata m-ai părăsit ultimul pe coasta Angliei. Ultimul mi-ai strigat bun-rămas la plecarea mea. Este deci drept să-ți adresez din Danemarca primul meu salut, exprimat cu toată sinceritatea unei inimi afectuoase și devotate.

Hans Christian Andersen”.

6 decembrie 1847

Critica a primit cărticica mea cu vorbe măgulitoare, dar cea mai mare, cea mai e & lădă mângâiere pentru mine au fost mulțumirile lui Dickens. Simțeam în ele toată dragostea lui:

„Mii de mulțumiri, scumpul meu Andersen, pentru atât de amicala amintire. E inutil să-ți mai spun cât apreciez cartea dumitale de Crăciun. Sunt foarte mândru și adânc onorat de această mărturie a stimei, venind de la un om ca dumneata. Toată casa s-a bucurat. Ne-am îndrăgostit cu toții de ultima dumitale lucrare. Băiatul, bătrânul și soldatul de plumb⁴¹ sunt mai ales favoriții mei. Am citit și răscitit aceasta ultimă poveste, totdeauna cu o nouă plăcere. La Edinburgh, unde am petrecut câteva zile, am întâlnit pe mulți dintre prietenii durrutale. Am vorbit mult despre dumneata. Grăbește-te să te întorci la noi curând. Totuși, orice ai face, nu înceta niciodată să scrii; nu putem îndura să pierdem nici mul din gândurile dumitale. Ele sunt prea adevărate și prea frumoase pentru a le păstra în dumneata sau numai pentru dumneata. De multă vreme ne-am întors în casa noastră. Soția îți trimite multe salutări ca și sora ei. Copiii se bucură împreună cu noi. Cum suntem animați de aceleași sentimente, în ceea ce te privește, te rog să le strângi laolaltă într-o amintire afectuoasă a prietenului și admiratorului dumitale sincer.

Charles Dickens”.

Spre Crăciunul lui 1847, a apărut în daneză și germană poemul meu *Ahasvertts*. În epoca în care

41 E vorba de personajele din povestea lui Andersen, Casa cea veche.

concepeam în mintea mea acest poem Oelenschläger mă întreabă într-o zi:

— E adevărat ce se spune? Se zvonește că dumneata ești pe cale să compui o dramă despre istoria lumii, de la origini și până astăzi. Nu cred că acest lucru e posibil...

I-am expus concepția mea așa cum am mai arătat-o aici.

— Și în ce forma te simți în stare să exprimi toate astea?

— Am intenția să folosesc toate genurile: liric, epic, dramatic, and in versuri, când în proza.

— E o nebunie! exclamă marele poet, cu patimă. Sunt - mi se pare - cât de cât calificat pentru a ști ce înseamnă poezia. Acolo totul e formă și măsură care trebuie respectate. Ramura verde e ramură verde, arsa, ea nu rămâne decât cărbune. Ce poți să răspunzi la asta?

— Pot foarte bine să răspund, replicai eu cu condescendență. deși un mic spiriduș mă-nghiontea. Dar n-aș vrea să vă supărați de ceea ce vă voi spune...

— Nu, n-ai nicio grijă.

— Ei bine, vedeți, eu mă leg de propriile dumneavoastră cuvinte: ramura verde e ramură verde și cărbunele e cărbune. Aceasta, evident, este o parabolă. Dar putem și să spunem **t** sulful e sulf și salpetrul e salpetru! Cel care a avut ideea de a amesteca aceste elemente a inventat praful de pușcă.

— Andersen! E cumplit să te aud că vrei să inventezi praful de pușcă. Ești, evident, prea gentil. Am să încep să cred, ca de altfel toată lumea, că ești ambițios.

— Asta, îmi suflă spiridușul meu cel năstrușnic, face parte din meserie.

— Meserie, meserie, bodogăni scumpul și marele poet, ca și cum n-ar fi înțeleș.

Când *Ahasverus* a apărut, el l-a citit și cum eu l-am rugat să-și dea părerea asupra acestei lucrări, mi-a scris o scrisoare unde și-a exprimat deschis puțină plăcere pe care i-o făcuse această lucrare. Cuvintele sale au avut întotdeauna în ochii mai multă autoritate; mulți oameni au

fost de aceeași părere, fără îndoială. Iată pentru ce transcriu aici această scrisoare, pentru a nu ascunde nimic din maniera lui de a vedea lucrurile:

Scumpul meu Andersen.

Am recunoscut și stimat întotdeauna talentul dumitale de povestitor naiv, spiritual și original, maniera dumitale de a trata nuvela sau impresiile de călătorie.

Când ai abordat genul dramatic prin Mulatra, m-am bucurat la fel de darurile dumitale, cu toate că subiectul mai fusese tratat și că frumosul care se găsește acolo e mai mult de ordin liric. E mult de când mi-ai vorbit de proiectul dumitale și de când te-am avertizat sincer de puțină încredere pe care mi-o inspira și forma și planul. Totuși, ai părut neplăcut surprins, când la ultima noastră întâlnire ți-am repetat-o, adăugând că n-am citit decât câteva fragmente. Acum am citit toată cartea cu atenție și părerea mea rămâne aceeași. Trebuie să mă ierți dacă îți vorbesc fără înconjur. Cartea a făcut asupra mea o impresie neplăcută și confuza. Mi-ai cerut să ți-o spun deschis. Nu știu să discut altfel cu dumneata decât cinstit și nu vreau să folosesc, în ceea ce te privește, minciuni politicoase. Mă așteptam la o compoziție dramatică, dar Ahasverus nu-i un subiect de drama. Poate pentru această rațiune Goethe l-a părăsit. Această legendă barocă ar câștiga mult dacă ar fi tratată într-o manieră umoristică, văzută ca o poveste, făcând din acest cizmar obiectul unei poezii speculative, și renunțând de a scoate din subiectul respectiv o operă lirică, și cu atât mai puțin una dramatică. Drama cere o acțiune strânsă, completă, ușor de sesizat, care se explică și se desfășoară prin personajele sale. Nu văd nimic din toate astea în piesa dumitale. Ahasverus e situat aici pe planul al doilea Personajele mute rămân, de asemenea, pasive. Poemul e construit din aforisme lirice, uneori din fragmente, din povestiri. Totul, puțin coerent. Pare că aici se etalează multe pretenții, dar puțină realizare. Opera nu îmbrățișează nimic mai mult decât istoria universală de la nașterea lui Christos până în zilele noastre. Pentru oricine ar studia profund și fidel istoria cu

scenele ei grandioase și cu figurile ei nemuritoare, lucrarea asta e o hrană spirituală puțin reconfortantă cu aforismele ei lirice, cu scenele populate de pitici, privighetori, sirene. Totul se aseamănă cu un vis. Aici se revelă tendința dumitale naturală de a scrie povești. Imaginile sunt ireale. Câteodată - sunt de acord - se găsesc și pasaje lirice și descriptive binevenite: gladiatorii, hunii, barbarii. Aceasta însă nu-i destul. Subiectul dumitale e lipsit de profunzime și nu atinge grandoarea care caracterizează sublimul! Nu străbate de aici niciun semn al istoriei în toate manifestările sale și gândirea nu-i deloc solicitată. Toate aceste tablouri nu ne arată nimic nou, original și nimic nu ne emoționează. Dimpotrivă sunt câteva lucruri chiar odioase, ca de pildă felul în care Barabas, după crime, să obține demnități și onoruri. Nu-l vedem întreprinz Înd nimic, nu putem să-i urmărim desfășurarea caracterului. Ni se povestește pur și simplu că convertirea lui Barabas, după asasinarea unei bătrâne, aduce bucurie în cer.

Iată deci părerea mea. Ți-am scris exact ce-am simțit și n-am să schimb o iotă pentru a-ți fi agreabil sau pentru a te flata, iartă-mă dacă te-am rănit fără să vreau și fii sigur că recunosc și stimez în dumneata pe poetul plin de originalitate în toate privințele.

Al dumitale devotat

A. Oehlenschl dger".

Această scrisoare conține, sigur, lucruri juste și adevărate, dar eu văd problema sub alt aspect decât marele poet. L-am p uimit pe *Ahasverus* poem dramatic, dar el nu trebuie pus strict în această categorie. Nu poate fi vorba aici de intrigă dramatică; nu se găsește aici culoarea care dă relief caracterelor. Forma sa schimbătoare trebuia să limpezească, să simbolizeze această idee: omul, chiar dacă a renegat divinitatea, merge totuși spre perfecțiune, spre cunoaștere. Din acest punct de vedere, am vrut să arăt pe scurt și prin imagini transformările umanității de-a lungul secolelor. Punctele culminante ale istoriei mi-au servit drept cadru. Nu trebuie

comparat *Akasverus* cu o dramă de Scribe sau cu o epopee de Milton. Cât privește detaliile aforistice, ele sunt ca elementele unui tablou făcut în mozaic. Un edificiu, oricare ar fi el, e întotdeauna compus din pietre suprapuse și juxtapuse. Nu e considerat însă după aceste elemente separate – ci se judecă edificiul în ansamblu.

Câteva voci, mai târziu, s-au ridicat pentru a-mi justifica credința în aceasta operă, care indică o tranziție apreciabilă în viața mea de poet.

Anul 1848 deschise o perioadă de agitație și de profunde tulburări. Marile frământări ale epocii lăsară urme însângerate și în patria mea.

Încă din primele zile ale lunii ianuarie regele căzu bolnav. L-am văzut pentru ultima oară, culcat pe șezlongul său, în seara când m-a poftit să iau ceaiul cu el și să-i citesc ceva. I-am adus romanul meu neterminat, *Cele două baronese* și vreo două-trei povești. I-au plăcut mult. a râs din toată inima și și-a luat rămas-bun de la mine cu cuvintele:

— La revedere și pe curând!

Nu l-am mai revăzut, căci starea i s-a agravat. În seara zilei de 20 ianuarie, la orele zece și un sfert, s-a sfârșit... Constituția a fost proclamată la 28 ianuarie. În timp ce regele Christian se afla încă pe catafalc, căci de abia la 5 februarie a fost îngropat în catedrala Roskilde.

Un curent puternic străbătea acum Europa.

La Paris izbucnise revoluția și Ludovic-Filip fusese nevoii să părăsească Franța împreună cu familia sa. Ca un flux puternic revoluția cucerise și orașele Germaniei. La noi în țară încă mai era căminul păcii, te puteai duce la teatru, vizita muzee, puteai să te interesezi de artă și de tot ce era frumos, numai că această pace nu putea să dureze: valul urca spre noi. Revoluția izbucni în Holstein Vestea se răspândi iute ca fulgerul.

Mulțimea circula pe străzi zi și noapte rîndînd cântece patriotice. Tocmai atunci sosiră la Copenhaga câțiva deputați din Holstein. Cum furia împotriva acestei provincii era mare, regele Frederik al VII-lea a dat o

proclamație: «„Încredințez pe deputații din Holstein, onoarei poporului danez! a

Se încep mobilizarea pe pământ și pe mare.

Unul dintre oamenii noștri cei mai de văză veni să mă roage să creez un curent de opinie în favoarea noastră, prin intermediul presei engleze, unde eram cunoscut și citit. Scrisei, fără întârziere, domnului M. Jordan, redactor la *Literary Gazette*. Scrisoarea mea, care zugrăvește exact starea de spirit din Danemarca, fu imediat publicată.

„Copenhaga, 13 aprilie 1848

Dragă prietene.

N-au trecut decât câteva săptămâni de când ți-am scris. Evenimentele care s-au precipitat dau acestui interval valoarea mai multor ani. Politica n-a fost niciodată partea mea tare: poetul are, socot eu, o alta misiune de îndeplinit, dar când pământul se cutremură, nu ne putem ține pe el fără să-i simțim zdruncinăturile până în vârfurile degetelor.

Trebuie deci să vorbesc.

Da, avem război, dar nu război susținut de entuziasmul întregului popor danez, un război pentru care ți nobilul și țăranul, pătruns de cauza lui dreaptă, se înrolează în rândurile armatei. Despre acest entuziasm, despre acest spirit patriotic, care susține poporul danez, în totalitatea lui, vreau să vorbesc astăzi.

Masca sub care șefii partidului din Schleswig-Holstein ne-au arătat în decursul anilor poporului german, atât de îndemânatic și de cinstit, maniera în care prințul de Noer a luat Rendsborgul, sub pretextul că acționează în interesul regelui Danemarcei, prizonier al constituției sale, toate acestea i-au revoltat pe danezi și i-au ridicat ca pe un singur om. Micile preocupări ale vieții cotidiene cedează pasul marilor și nobilelor sentimente. Totul e acum în mișcare, dar ordonat și unit. Contribuțiile bănești curg din toate părțile. Ucenicul cel mai sărman, sluga cea mai modestă, își aduc obolul lor. Auzindu-se că lipsesc cail, în numai câteva zile aceștia au sosit de la țară într-un număr atât de mare, încât ministerul de război a trebuit să

ordone suspendarea trimiterilor. Prin case fi școli de fete se pregătesc pansamente; în școlile de băieți se toarnă gloanțe. Tinerii de neam se angajează ca simpli soldați și această egalitate întărește curajul și ardoarea combatanților, Printre voluntari se află și fiul unui guvernator din Norvegia, aparținând uneia dintre cele mai de seamă familii din țară. Trecând prin Copenhaga a fost cuprins de un asemenea entuziasm, pentru cauza noastră dreaptă, încât a dorit din toată inima să se angajeze în armata daneză. Cum calitatea sa de străin nu-i îngăduia acest lucru, a cumpărat o proprietate în Danemarca și a putut în acest chip să îmbrace uniforma de simplu soldat. S-a prezentat la batalion decis să trăiască întocmai ca și camarazii săi, cu pâine cazonă și cu cei doisprezece șilingi pe zi. Toți fac la fel și pleacă la război veseli ca la sărbătoare. Însuși regele s-a îndreptat către cartierul general al armatei. O parte din garda sa e alcătuită din soldați din Holstein. S-a hotărât, la început, să nu ridice armele împotriva compatrioților lor, dar ei au cerut, ca o favoare, să facă parte din această expediție.

Armata noastră înaintează repede și victorioasă. Insula Als a fost cucerită, ca și orașele Flensburg și Schleswig. Am ajuns la frontiera Holsteinului și am luat peste o mie de prizonieri care au fost, în cea mai mare parte, duși la Copenhaga. Ei sunt foarte porniți împotriva prințului de Noer care, după ce le-a făgăduit să-și sacrifice și sângele și viața, i-a părăsit în prima luptă în care danezii au intrat cu tunurile și baionetele în Flensburg.

Trăim o epocă furtunoasă, totul se schimbă mereu, dar ceea ce nu se schimbă niciodată e Dumnezeu și dreptatea sa. El ține cu Danemarca, care-și apără drepturile și care trebuie să-i fie recunoscute. Adevărul este pentru popoare fermentul victoriei.

Fiecare națiune are dreptul la prosperitate pe calea Binelui și a Frumosului. Aceasta ar trebui să fie deviza Europei.

Grație acestui lucru pot să privesc cu încredere viitorul Germaniei sunt un popor cinstit, ei vor afla cine

suntem și ce vrem și necazul lor de acum se va schimba în respect și prietenie.

Fie ca această dorință să se realizeze, de ca Dumnezeu să-și întoarcă spre toate țările chipul său luminat.

Hans Christian Andersen

Scrisoarea se află printre puținele pe care le-au reprodus ziarele străine.

Sufeream din pricina acestui război mai mult decât alții. Niciodată nu mi-am dat mai bine seama cât de scurtip mi-era pământul natal și cât de daneză mi-era inima. Aș fi putut să mă înrolez și eu și să-mi dau cu bucurie viața pentru a contribui la victorie, dar eram cât se poate de mișcat la gândul prieteniei de care mă bucurasem în Germania. Spre sfârșitul toamnei am părăsit Glorupul, unde îmi petrecusem vara. Apropierea iernii opri operațiile militare. Câtva timp viața păru să-și reia cursul normal.

În ciuda împrejurărilor, romanul meu *Două baronese*, pe care-l terminasem în timpul vilegiaturii, fu primit cu bunăvoință. Heiberg îmi adresă un cuvânt prietenos și mă pofti la masă. Ridică un toast în cinstea cărții „de care m-am despărțit înviorat, ca după o plimbare primăvărată prin pădure”.

La 18 decembrie trebuia să se celebreze centenarul teatrului danez. Heiberg și Collin s-au înțeles să mă însărcineze să scriu un prolog cu prilejul acestei sărbători. Boumonville compuse un balet: *Amintiri de demult*, unde reînvia cele mai pitorești scene din repertoriul baletului. Proiectul meu, inspirat de tendința acelui moment, fu aprobat de direcție. Știam că publicul venea la teatru, dar gândurile lui erau la cei de pe tront. Trebuia deci să le urmăim și noi pentru a le readuce atenția la scena daneză. Cu convingerea intimă că, în zilele noastre, puterea unui popor rezidă mai mult în forța sa morală decât în tăria spadei sale, scrisei *Bastionul artei*, care în ciuda câtorva critici veninoase își împlini misiunea.

Prima reprezentație a *Nunții la malul lacului Como* avu loc în ianuarie. Muzica compozitorului Glaser avu un

succes grozav; divertismentul de balet al lui Bournonville primi laude la fel de mari, dar despre mine - niciun cuvânt.

Într-una din serile lui aprilie sosi vestea că în Joia sfântă vr. sul de război „Christian al VIII-lea” făcuse explozie și se înecase cu tot echipajul, izbucni un imens strigat și se proclamă doliul național. Un singur supraviețuitor scăpase ca prin minune. În stradă m-am întâlnit cu căpitanul „Wulr, unul dintre fiii protectorului meu care, cu ochi strălucitori, îmi strânse mâna, strigând:

— Știi cine a venit odată cu mine? Locotenentul Ulrich, supraviețuitorul de pe „Chiristian al VIII-lea”!

Habar n-aveam cine e locotenentul Ulrich, dar la această veste am izbucnit în lacrimi.

— Unde e? Trebuie să-l văd!

— S-a dus să se prezinte la Ministerul Marinei, apoi va alergera la mamă-sa, care-l crede mort.

Am intrat în primul magazin aflat în cale ca să consult un anuar și găsindu-i adresa am dat fuga într-acolo.

În clipa în care am sunat, m-am gândit că poate familia n-avea știre de ceea ce se petrecuse. Drept pentru care întrebai servitoarea:

— E veselie ori tristețe la dumneavoastră?

— Veselie mare, răspunse ea cu obrazul strălucind, pentru că băiatul e ca și picat din cer!

Intrai în salon. Toată familia era adunată, îmbrăcată încă în haine noi de doliu, și, în mijlocul lor, sănătos și zdravăn, fiul pe care-l crezuseră mort. Ma aruncaii de gâtul lui, nu puteam face altfel. Plânsei și toți înțeleseseră că nu venisem acolo ca un simplu străin.

Sufletul mi-era bolnav. Sufeream și fizic și moral și simțeam nevoia să schimb mediul. Drept pentru care m-am hotărât să-mi revăd prietenii din Suedia, să vizitez Dalam și să ajung poate până în Haparanda pentru sărbătorile solstițiului de vară.

De înălțare am pornit spre Helsingborg. Era o frumoasă zi de primăvară, tinerii mesteceni umpleau aeiul de parfumul lor proaspăt, soarele strălucea. Călătoria a fost un adevărat poem, așa cum am încercat s-o redau, s-o

exprim, în cartea mea *în Suedia*.

Göteborg mi-a părut mult mai însuflețit, mai evoluat decât alte orașe suedeze, luminat cu gaz, ca orașele englezești sau olandeze.

Poetul-baron Beskow mă prezintă regelui Oskar, care mă primi cu multă bunăvoință. I-am mulțumit pentru decorația *Steaua Nordului*, cu care mă onorase. Am vorbit apoi despre asemănarea dintre Stockholm și Constantinopole și de partea de sud a lui Loch Lomond, despre război, despre disciplina și devotamentul voluntarilor suedezi în tinsul șederii lor în Fionia. La întoarcere am fost invitat la masa regală și așezat în fața reginei, alături de Beskow. Reginastrni-a spus că mă cunoaște prin multe din operele mele, între altele *Povestea vieții mele*. Prințul Gustav se întreține cu mine cu multă vioiciune. După-masă a trebuit să le citesc *Inul*, *Râțufca cea urâtă*. *Gulerul* și *Povestea unei mame*; familia regală avea lacrimi în ochi. Când am plecat, regina mi-a întins mâna sa i-o sărut și m-a poftit să mai vin să le citesc povești.

Simpatia mea, dacă îndrăznesc să mă exprim astfel, se îndrepta mai ales către prințul Gustav. Avea ochi mari, albaștri, adânci și expresivi. M-a uluit talentul său excepțional pentru muzică. Discuția noastră avu ca obiect arta, poezia, războiul și fui bucuros să aud că, întocmai ca și mine, el îl aprecia mult pe marele duce de Weimar.

Pentru a călători în Suedia trebuia să ai propria ta trăsură. Ar fi trebuit să cumpăr una dacă guvernatorul nu mi-ar fi pus-o, cu delicatețe, pe a sa la dispoziție. Aici începe o viață de călătorie mai deosebită, oarecum asemănătoare celor pe care le faci în America, unde nu există drumuri de fier. La Leksand, unde lacul Siligen se întinde neted ca o oglindă, lumea împletea cununi și ghirlande destinate să împodobească prăjinile de mai⁴² cu verdeață, pentru sărbătorirea solstițiului de vară. Sălcii cu ramuri groase se aplecau deasupra torentului în care

42 Prăjini împodobite cu verdeață și cu flori, în jurul cărora țărani dansează pentru a inaugura solstițiul de vară.

înotau lebede sălbatice, iar jos, pe coasta Morat, către hotarul norvegian, munții se profilau pe cer. Toată această viață, această mișcare, aceste costume pitorești, sub soarele cald îmi oferiră un spectacol mult deosebit de ceea ce socoteam eu să găsesc în acest Nord calm și rece. Vapoarele încărcate de bătrâni și de tineri, ba chiar și de prunci, toți îmbrăcați în ha inc de duminică, se îndreptau spre biserică; pentru a reda această minunată priveliște orice cuvânt îmi pare sărac; profesorul Marstrand influențat de descrierile mele, a venit aici două veri la rând în timpul sărbătorilor și ne-a dăruit tablouri pline de viață și de culoare. La Leksand e ultimul han. După obiceiul țării trebuie să intri la pastor, fără să-i spui cine ești; așa am făcut, numai că, a doua zi, trecând peste un pod, am întâlnit un grup de copii care-l aclamau, fluturându-și pălăriile, pe cel ce scrisese pentru ei povești: „Andersen se află în Dalarne”.

Mă gândii la bieții mei prieteni de la spitalul Heriot din Edinburgh și la tineretul Scoției. Îmi înălțai inima recunoscătoare către bunul Dumnezeu, rugându-l să-mi ierte suspinele și lacrimile din ceasurile mele de amară descurajare.

Întinderea nesfârșită a pădurilor, adâncile lacuri limpezi, unde-și au cuiburile lebedele sălbatice, toate acestea erau noi pentru mine, dar ceea ce mă izbi cel mai mult, fu lumina romantică pe care o aruncau peste acest colț pitoresc vechile legende și faptele istorice legate pretutindeni de viața dramatică a lui Gustav Vasa.

La Fahlun, îmi amintesc mai ales de o mică întâmplare consemnată în cartea mea *în Suedia*, sub titlul: *Ceea ce spun jir ele de iarbă*.

În grădina guvernorului, patru tinere fete se distrau să lege în palmă patru fire de iarbă ca să facă un inel. Dacă reușeau, li se îndeplinea o dorință, dar niciuna n-a reușit. Insistară să încerc și eu și când deschisei mâna, cele patru fire de iarbă alcătuiau într-adevăr un inel.

— Și-acum dorința, strigară ele.

— Doresc ca Danemarca să repurteze o mare victorie

și să obțină curând o pace onorabilă.

Puțin timp după asta am aflat despre victoria danezilor la Fredericia.

Prin Genfle am revenit la Upsala, fără să mă mai opresc și la minele din Dannemora. Vizitasem mai înainte minele din Harz. Coborâsem în catacombele Romei și ale Maltei și avusesem adevărate coșmaruri. N-aș mai fi vrut să cobor sub pământ înainte de a fi depus pentru totdeauna în el.

În vechea Upsala am vizitat colinele săpate de cercetători, coline care poartă numele de Odin, Thor și Freyr. Pașnica bătrână care mă conducea, auzindu-mi numele, spuse bucuroasă:

— Voi face lumină pentru dumneavoastră întocmai ca pentru domnii cei mari din Stockholm.

Întorcându-mă, am văzut arzând luminări la vechea urnă ce închide - zice-se - rămășițele lui Odin și ale urmașilor săi, iar de jur-împrejur cenușa animalelor sacrificate.

Putem numi regiunea Montala „grădina canalului Gotha”.

E un amestec fermecător, unde se întâlnesc frumusețile naturale ale Suediei și ale Danemarcei. Peste tot, păduri somptuoase de fagi, lacuri, stânci, torente. Sub fereastra mea, la picioarele copacilor stufoși, curgea Motala, cea mai repede dintre apele verzi și transparente în care se zărea cea mai mică pietricică și cel mai mic pește. De la Motala am făcut o excursie la Vadstena. Bogatul său castel este acum hambar de grâu, iar puternica sa mănăstire un spital de nebuni.

În ajunul plecării mele m-am culcat devreme și am adormit repede. M-a deșteptat un cor. M-am sculat și am întrebat dacă sosise cumva vreun personaj de seamă prin împrejurimi.

— Serenada e pentru dumneavoastră, mi se răspunse.

— Pentru mine! exclamai eu fără să pricep.

S-a cântat imnul național al Danemarcei. Erau

muncitori din Motala, care, auzind despre plecarea mea apropiată, țineau să-și arate simpatia nu numai pentru Andersen-poetul, ci și pentru Andersen-danezw. Această simpatie față de țara mea crescuse pretutindeni în Suedia, aidoma unei flori, în tot timpul călătoriei mele. Nu și-ar fi închipuit cei din Danemarca o asemenea primire sinceră și credincioasă.

La Kunnekule am petrecut câteva zile la contele Hamihontatäl. Unul dintre fiii lui este căsătorit cu fiica poetului suedez Geijer. Ea seamănă uimitor cu Jenny Lind și vocea sa are același timbru. Micuța Anna, singurul copil din casă, de obicei timidă față de străini, s-a atașat imediat de mine.

Cartea mea *în Suedia* e cu siguranță opera la care am lucrat cel mai mult. Îndrăznesc să spun că nicăieri nu se afirmă mai puternic ca adevărul gustul meu pentru descrierile de natură, miraculosul și humorul și, atât cât comportă o povestire în proză, lirismul.

Critica suedeză a fost foarte elogioasă, iar critica daneză, care se arătase destul de binevoitoare în acești ultimi ani, a fost destul de generoasă.

Anul 1850 a fost un an de doliu pentru Danemarca și pentru toată lumea literelor. La 20 ianuarie se stinse din viață Oehlenschläger. Moartea i-a fost liniștită. Prietenii îl înconjurară și el ceru să i se citească, cu voce tare, scena din tragedia sa *Socrate*, în care marele filosof vorbește despre nemurirea sufletului. Era liniștit, s-a rugat să nu se chinuie prea mult, apoi capul i-a căzut pe pernă și a adormit pentru totdeauna. L-am văzut, boala îi dăduse aspectul unei statui de bronz, cu fruntea sa înaltă și cu o expresie plină de noblețe.

La 26 ianuarie a fost condus la mormânt de întreg poporul danez. Funcționari, studenți, marinari se constituiră în echipe ca să-i poarte sicriul în tot lungul drumului care ducea la Frederikborg, unde se născuse și unde dorise să fie îngropat.

În timpul ultimilor săi ani Oehlenschläger devenise mai blând, mai cordial și mai plin de bunăvoință față de

mine. Într-o zi în care ziarele mă împrôșcau, el îmi dăruia mica *Stea a Nordului*, aceeași decorație cu care mă onorase și regele Suediei, spunându-mi:

— Eu cum purtat-o destul! Păstrează-o în amintirea mea. Ești un poet adevărat, s-o știi de la mine. Lasă-i să urle cât or vrea!

La 14 noiembrie, în anul trecut, organizase în cinstea sa un banchet: acum i se făceau funeraliile. Înainte de a muri, Oehlschläger ceruse să i se reprezinte tragedia sa *Socrate*. Mi-e greu să înțeleg de ce acest mare poet, în ceasul morții sale, era frământat de o atât de mărunță preocupare. Mi-ar fi plăcut mai curând să-l aud spunând ca poetul muribund al lui Lamartine:

„Crezi că lebăda când urcă spre soare mai vede umbra aripilor sale pe valuri?”

Fusese creat un nou teatru, un teatru popular, ieșit aproape în chip miraculos din pământ, dar nimeni nu se gândea că ar putea avea un viitor. Fondatorul lui era un apt tânăr, care, lipsit de bani, avea în schimb darul de a face să vină banii, căci era un minunat organizator. Copenhaga îi e datoare domnului Carstensen, pentru crearea centrului de atracție „Tivoli”, care poate să rivalizeze cu oricare instituție de acest gen, dacă nu chiar le întrece.

Teatrul – după cum am mai spus – nu inspira de loc încredere. Repertoriul îi era limitat, căci autorii cunoscuți nu catadicseau să-și aducă aici piesele. Directorul îmi ceru concursul și încercarea mea întrecu toate speranțele. Compusesem mai demult o feerie pentru teatrul regal: *Floarea fericirii*. Deși destul de bine primită, nu se jucase decât de șapte ori. Aveam totuși ferma convingere că talentul meu de povestitor putea da roade și în acest sens; găsisem în o *mie și una de nopți* subiectul noii mele piese intitulată *Mai presus decât perlele și aurul*. Piesa a salvat teatrul. Toate clasele sociale dădură buzna s-o vadă și, în timpul unei lungi suite de reprezentații, sala, care avea 2.500 de locuri, fu plină.

Am scris apoi, tot pentru acest teatru, o altă feerie:

Negustorul de nisip. Pe acest zeu al visului nordic, pe care încercasem să-l personific, să-i dau formă și viață în una din poveștile mele, am vrut să-l aduc pe scenă și să-l pun să rostească acest adevăr: că sănătatea, voia bună, pacea sufletului sunt întotdeauna de preferat banilor. Am muncit mult la această lucrare pe care directorul a montat-o cu multă grijă pe scena mult prea mică pentru ea.

La premieră, sala era plină și am putut vedea în cadrul aceleiași seri și agitația furtunoasă și liniștea atentă și aprobatoare a publicului.

În timpul primului act fu zgomot, se râse; în timpul celui de-al doilea se auziră chiar câteva fluierături; la începutul celui de-al treilea, câteva persoane plecară.

— Baliverne goale! Acum am ajuns în China; până la urmă Dumnezeu știe pe unde ne mai poartă!

În cursul celui de-al treilea act, sala se potoli; ascultau toți în cea mai mare liniște. Deodată publicul înțelese ideea piesei și entuziasmul lui zgudui teatrul.

În timpul acestor minute ostile, nu m-am simțit deloc întristat; pentru prima oară în viața mea mi-am dat însă seama cât sunt de nedrepti și am fost profund jignit. Așa că, atunci când izbucniră aplauzele, rămăsei impasibil. La ieșire, câteva persoane se apropiată de mine să mă felicite: n-am putut să le spun un cuvânt. Râseseră de mine; îmi trebuia timp ca să uit. Piesa a stat mult timp pe afiș; oamenii din popor îmi mărturiseau admirația. Un meseriaș, întâlnindu-mă, îmi strânse mâna, spunându-mi:

— Mulțumesc, domnule poet Andersen! Am petrecut o seară minunată!

Aceste cuvinte au fost pentru mine mai de preț decât cea mai elogioasă critică.

Tot în legătură cu asta mi s-a întâmplat într-o zi un lucru curios: o doamnă, la care mă duceam adesea, îmi povesti că, într-o dimineață îl văzuse pe rindașul de la cai cu fața transfigurată:

— Ce-a pățit Hans? o întrebase ea pe slujnică. Pare atât de mulțumit...

Cu o seară înainte lui Hans, de felul lui un om greoi și

cam adormit, i se dăduse un bilet de teatru.

— S-a schimbat grozav, zise slujnica. Când s-a întors era din cale-afară de mulțumit de tot ce văzuse și auzise. „Am crezut până azi că oamenii bogați și nobili sunt întotdeauna fericiți; acum știu că și noi, ăștilalții, putem fi. A fost ca la predică, dar mai frumos pentru că puteai să și vezi...”

Nicio apreciere nu m-a flatat atât ca vorbele acestui băiat cu suflet simplu.

În timpul verii am terminat la Glorup, cartea *în Suedia*. A fost ultima pe care a mai citit-o Oerstedt. Cel mai mult i-au plăcut capitolele *Credința și știința* și *California poeziei*.

— Ți s-a reproșat, mi-a spus el într-o zi, în felul lui blând și plăcut, lipsa dumitale de erudiție. Poate însă că dintre poeți vei fi singurul care va fi făcut cel mai mult pentru știință!

Să nu se creadă cumva că aș vrea să-mi asum vreun merit în domeniul științei. Nu, am vrut numai, ca poet, să scot la iveală comorile acestui izvor atât de puțin cercetat. Am încercat să aplic știința în *Picătura de apă*. Oerstedt menționează acest lucru în lucrarea sa *Spiritul naturii*, spunând: „Descoperirile moderne au și început să pătrundă în lumea literelor”. El înțelegea dragostea mea pentru știință și se bucura de interesul pe care-l arătam noilor invenții, factori puternici ai progresului material al epocii noastre.

— Da, adăugă el, ai păcătuț totuși împotriva științei și ai uitat ce-i datorezi, pentru că în poemul dumitale, *Danemarca, patria mea*, n-ai pomenit nimic despre ea!

Am încercat să repar acest lucru, adăugând poemului încă o strofă.

După luptă și victorie, în sfârșit, pacea! Am cules vestea cu inima plină de entuziasm. Reîntoarcerea soldaților se sărbătorește prin serbări mărețe, care-mi lumina viața și pe care le voi păstra de-a pururi în inima mea ca pe o amintire prețioasă.

În cinstea voluntarilor suedezi și norvegieni

compusesem un cântec de bun-venit cu care au fost primiți la porțile orașului. Toate breslele se aflau acolo cu steagurile și cu emblemele lor, ceea ce nu se prea vedea decât la teatru. Cânta muzica, iar merele de aur erau aruncate de jeturile de apă de la Gammel Tory întocmai ca la serbările regale. La toate casele fluturau drapele daneze, suedeze și norvegiene, purtând inscripții simbolice: *Victorie, Pace*. Fiecare se simțea în sinea lui mai danez și la intrarea soldaților începură să-mi curgă lacrimile de-a lungul obrazilor.

În timpul acestor sărbători ale victoriei am fost încercat de două mari pierderi: moartea doamnei Emma Hartmann, apoi cea a lui Oerstedt.

Doamna Emma Hartmann era însăși viața și veselia. De câte ori buna sa dispoziție nu mi-a redat curajul pierdut?! În casa ei găseam întotdeauna un colțișor însořit. În timp ce mama trăgea să moară, fetița cea mai mică, Maria, căzu bolnavă. În povestea mea *Casa cea veche* am schițat-o din câteva trăsături. În vârstă numai de doi ani, fetița, de îndată ce auzea o muzică, începea să danseze. După ce muri maică-sa se ofili întocmai ca o floare care se veștejește. De parcă mama i-ar fi cerut Domnului: „Dă-mi unul dintre copii, pe cel mai mic, care încă nu poate trăi fără mine!” și Dumnezeu i-a ascultat ruga.

Patru zile după asta l-am pierdut pe Oerstedt, pe care-l cunoșteam aproape de la sosirea mea la Copenhaga și cu care împărtășisem adesea necazurile și bucuriile.

Când l-am văzut ultima oară, era încă plin de vigoare și se bucura la gândul verii apropiate.

— Duminică - spunea ei - mă voi ridica!

Și duminică se ridicase într-adevăr, dar la ceruri.

Era pace și soarele vesel al primăverii strălucea. Simțeam nevoia să plec, să părăsesc orașul pentru pădurea de fagi cu proaspătul ei frunziș, de-un verde cald. Prietenii mei din Christientund mă așteptau. Tinerii proprietari își doreau, pe casă, un cuib de berze. Puseseră până și roata pe acoperiș. Dar berze, ioc: „Odată cu sosirea mea vor fi și berzele acolo”. Prezicerea îmi fu de bun augur căci în

dimineața sosirii mele, îndată ce-am pășit în curte, am și văzut perechea de berze trudind de zor să-și meșterească cuibul.

În cursul anului două berze trecuseră în zbor pe deasupra mea. După o veche credință aceasta însemna călătorie. Numai că de astă dată călătoria mea fu scurtă: n-am depășit porțile Pragăi.

La Christientund primăvara își avea emblema ei: o ramură de măr înflorit. La marginea unui șanț mărul se înnoise în toată splendoarea sa și la vederea lui a înflorit și în mine povestioara *Este o deosebire*.

Cea mai mare parte a lucrărilor mele și-au aflat inspirația în faptele din jur. Fiecare, dacă știe să privească în jurul lui cu ochii poetului, poate să zărească acele manifestări ale frumuseții, pe care eu le numesc poezia hazardului. Și iată câteva exemple:

În ziua morții lui Christian al VIII-lea, o lebădă sălbatică, izbindu-se de săgeata din turnul catedralei Roskilde, și-a străpuns pieptul. Oehlenschläger a evocat această întâmplare în poemul său consacrat memoriei regelui.

Într-o zi, când, pe mormântul lui Oehlenschläger, au vrut să înlocuiască coroanele veștede cu altele proaspete, au văzut că o pasăre cântătoare își făcuse cuib într-una din ele.

Mă aflu odată, de Crăciun, la Bregentved. Aproape de obelisc, o pătură ușoară de zăpadă acoperise piatra. Fără să-mi dau seama, am scris, cu vârful bastonului: „*Nemurirea e ca zăpada!; mâine nu va mai rămâne nimic din ea!*” Urmă un îngheț, apoi frigul cedă. La câteva zile după asta, trecând pe acolo, am văzut că, din cele scrise de mine, nu mai rămăsese decât cuvântul: *Nemurirea*.

Adevărata mea reședință de vară era dragul meu Glorup, domeniul venerabilului meu prieten, contele Moltke-Hvidfeldt. Vara aceasta a fost ultima pe care am petrecut-o cu el: în primăvara următoare a murit. Contele voia să dea o mare serbare pentru toți țăranii de pe pământurile lui, care fuseseră în război și-mi încredință

mie sarcina asta. M-am consacrat ei din toată inima și am izbutit să le procur acestor oameni o fărâmbă de fericire. De fiecare parte a bazinului central se întindeau două alei de tei. Întruna, am ridicat un cort spațios. Arborii, ale căror trunchiuri serveau drept coloane, erau îmbrăcați în damasc roșu, steme multicolore și jerbe de flori strălucitoare alcătuiau capitellurile. Douăsprezece lămpi decorate cu ghirlande în culorile naționale luminau sala, de pe fondul roșu al tapetului se detașau monograma regelui și stemele care purtau numele generalilor.

Sub un grup de drapele, o estradă era destinată orchestrei și alături se aflau loji special amenajate. În partea superioară a sălii, în mijlocul jerbelor de nu-mă-uita, ardea o flacăra într-un vas îmbrăcat în zăbranic. Pe o stemă neagră erau scrise numele ofițerilor căzuți în război; pe o alta era scris „Soldatul”, iar lista victoriilor acoperea o a treia stemă. O cunună de frunze de fag roșii și o altă cunună de frunze de laur aurite dominau totul, dând o impresie de măreție solemnă.

— Vai, cât e de frumos! spuse un țăran. Dacă regele ar putea vedea asta, ar fi grozav de mulțumit!

— Treaba asta a costat pe puțin o mie de scuți! șușoti un altul.

— Poate vrei să spui un milion! îl corectă nevastă-s.

— Cu adevărat raiul! adăugă un bătrân paralytic care fusese și el adus. Și muzica asta! Și masa asta grozavă! Raiul, ce mai!

N-am primit niciodată laude mai numeroase pentru întreaga mea operă, cât am primit în ziua aceea, pentru talentul meu de decorator. Pentru mine, însă, care trăisem atâta vreme în teatru, totul n-a fost decât o joacă.

Sărbătoarea avu loc la 7 iulie, pe o vreme splendidă. Soldații defilă, pastorul rosti un discurs de bun-venit și muzica intonă *Bravul soldat*, după care cortegiul se îndreptă spre sala unde mesele îmbelșugate îi așteptau pe musafiri. Pură trase lovituri de tun, orchestra începu să cânte, ochii să strălucească. Bătrânul conte bău în sănătatea regelui, eu îmi citii poemul închinat soldaților,

apoi fu intonată cantata mea.

Printre numeroasele toasturi care se ținură, un soldat ridică paharul „pentru cel care împodobise atât de frumos sala”. Spre seară, sosiră fetele și începu dansul. Aleea care ducea spre bazin era luminată. O corăbioară cu trei catarge se legăna pe apă acoperită de lampioane colorate.

— La anul vom organiza o serbare la fel de frumoasă, spuse bătrânul conte, căci e minunat să le poți face o bucurie acestor oameni de treabă! Sunt cu toții atât de curajoși și de cinstiți.

Dar aceasta a fost ultima sa serbare.

Anii de război despărțiră ultima mea călătorie de cea plecarea aveam de gând să o întreprind în Germania. Încă nu vizitasem câmpul de luptă, căci cât timp acolo se purtau bătălii, nu voiam să apar în postura unui curios. În inima mea, sângeroasele evenimente erau încă vii și doream să văd acele locuri de luptă și suferință.

Din Svendborg, vaporul ne duse până la Als, unde se mai vedeau încă urmele fortificațiilor. La Flensburg, ținta mea principală era cimitirul luptătorilor. Deasupra fiordului și a orașului se întindea această grădină a morții unde am căutat și am găsit mormântul lui Frederik Laessoe. Am cules de aici, câte o frunză verde pentru mama sa și pentru mine. M-am gândit la viața lui atât de scurtă, dar totuși atât de plină și la prietenia noastră. Ne aflam chiar pe locul de bătălie de odinioară. Au și început să reconstruiască, aici unde ieri se mai întindeau încă ruinele. De jur-împrejur pământul gol, sub iarba smulsă, își arată rănile făcute de șrapnele.

Tristețea îmi strânge inima, mă gândesc la Lessoe, la toți cei care și-au dat, în acest loc, ultima suflare. Pământul pe care calc e sfânt. Niciodată n-am mai simțit un atât de puternic patriotism. Niciodată n-am mai venit în Germania cu o inimă atât de puternic daneză.

Totuși, la Leipzig și la Dresda, prietenii mei nă E schimbaseră. Ei mă primiră cu aceeași cordialitate și bunăvoință. Aproape toți admirau vigoarea și unitatea micului popor danez. Unii chiar mărturiseau că danezii

aveau dreptate; alții, care erau de părere contrară, nu și-o spuseră pe față. N-avem de ce mă plânge: mă înconjura o atmosferă de pace și de armonie. Poezia hazardului – dacă îndrăznesc să repet încă o dată acest cuvânt – îi aduse poetului nota ei.

La Maxen, o frumoasă reședință la câteva leghe de Dresda, mai fusesem înainte cu șapte ani. Într-o seară făcusem o plimbare cu doamna von Serre. Aruncată în drum, smulsă din pământ, zăcea o biată lariță, pe care ai fi putut-o băga într-un buzunar.

— Biet copăcel, nu vreau să mori! am zis eu și-am căutat cu ochii, în marginea stâncii, o mână de pământ în care s-o plantez. Se spune că am mână bună. Poate prinde rădăcini!

Am auzit mai târziu, la Copenhaga, că pomișorului meu îi mergea bine. Doamna von Serre îl luase în grija ei. O potecuță ducea într-acolo și o tăbliță purta următoarea inscripție: „*Arborele poetului danez*”. În timpul războiului nimeni nu se atinsese de el, dar din păcate, nu prea avei unde să se dezvolte: un mestecăn puternic îi acoperea crengile. Într-o zi însă trăsnetul doborî mestecănelul iar „copăcelul poetului” rămase în picioare, intact și liber.

La întoarcerea mea, în 1851, am primit titlul de profesor onorific. De îndată ce primăvara reînverzi pădurea, am reluat firul întrerupt al călătoriei și am revenit la Weimar. La buchetul amintirilor acestei șederi aici se adaugă și relațiile mele cu Liszt. Era – cum se știe – șef de orchestră la Weimar, unde avea o mare influență asupra elementului muzical al teatrului. Scopul său era să impună pe această scenă opere muzicale importante, greu acceptate de celelalte teatre germane. La Weimar se reprezentase *Benvenuto Cellini* de Berlioz care, pentru publicul din acest oraș, prezenta un interes cu totul special, din pricina lucrării lui Goethe, privitoare la artistul florentin. Dar mai ales era muzica lui Wagner, pe care Liszt o prefera și pe care se hotărâse s-o susțină, fie aducând-o pe scenă, fie publicând diverse scrieri asupra operei sale.

Wagner era considerat în Germania ca muzicianul cel

mai genial al epocii noastre, ceea ce în simplitatea mea nu pot fi de acord. Nu neg grandiosul și pitorescul compozițiilor sale; mi se pare că muzica sa este o operă esențialmente cerebrală, dar floarea muzicii – melodia – lipsește.

Wagner și-a scris singur cea mai mare parte a libretelor operelor sale și din acest punct de vedere, ca poet, poate fi clasat foarte sus. Când am auzit pentru prima oară această muzică mi s-a părut că un ocean de sunete se prăvale asupra capului meu și asta mă cutremură și psihic și fizic.

Într-o seară, după reprezentația lui *Lohengrin*, Liszt, încă încins, înflăcărat, veni să mă caute în loja unde stăteam cam năucit și răvășit.

— Ei, ce zici? izbucni el.

— Sunt pe jumătate mort, îi spusei. *Lohengrin* îmi apare ca un pom minunat, foșnind întruna, scuturat de vânturi, dar fără flori și fără fructe. Trebuie să încerci să mă înțelegi. De altfel, părerea mea asupra muzicii are prea puțină importanță, dar cer acestei arte, ca și poeziei, trei elemente: inteligență, imaginație și sentiment, care nu pot fi exprimate decât prin melodie. Văd în Wagner un inovator puternic. Regret totuși că n-are suflul divin care-i animă pe Mozart și pe Beethoven.

Într-una din poveștile mele, *Sub salcie*, am zugrăvit vechea cetate a Nürnbergului. Nu mai revăzusem Münchenul din 1840. L-am comparat, în *Bazarul unui poet*, cu un trandafir care scoate în fiecare an noi ramuri. Fiecare ramură e o stradă, fiecare frunză un palat, o biserică, un monument. Trandafirul era acum un arbust puternic, în plină floare. O roză se numea Bazilica, o alta Bavaria: astfel m-am exprimat când regele Ludovic mi-a cerut părerea asupra acestui oraș.

München este pentru mine orașul cel mai interesant din Germania, grație mării activității desfășurată de regele Ludovic și al simțului său artistic. Teatrul, mai ales, este în plină evoluție. Poetul Dingelstedt achiziționa toate noutățile dramatice ale scenelor europene și întreținea relații cu

autorii cei mai cunoscuți din toate țările. Îmi adresase și mie o scrisoare respectuoasă, pentru a-mi cere lămuriri în legătură cu teatrul din Danemarca. A fost deci primul pe care l-am vizitat la München. Mi-a pus o loji la dispoziție și l-a anunțat pe rege de sosirea mea în oraș. A doua zi am primit o invitație la masă la castelul Starnberg, unde-și avea regele reședința. Regele Max e un om tânăr și deosebit de amabil. Mi-a vorbit despre operele mele: *Improvizatorul*, *Bazarul unui poet*, *Mica sirenă* și *Grădina raiului*. După-masă mă convinge să facem o plimbare cu barca și în curând aceasta și aluneca pe apă, în timp ce eu îi citeam *Rățușca cea urâtă*. Vorbirăm apoi despre lucrările mele, despre darul cu care mă înzestraseră cerul, despre ciudata soartă hărăzită omului; aproape de noi se afla un șoc în floare, ceea ce îmi dădu prilejul să vorbesc despre driada care locuiește în el, așa cum e arătat în povestea *Regina socului*.

Norii se fugăreau pe cerul plumburiu.

— Dac-ar apărea soarele - spuse regele - ați putea vedea cât de luminoși sunt munții.

— Cum de obicei am noroc, spusei eu, cred că va apărea! și, într-adevăr, norii se risipiră și Alpii apărură inundați de o lumină trandafirie.

Seara era splendidă, apele liniștite ale lacului și munții cu crestele de zăpadă străluceau sub reflexele roșii ale amurgului. Un minunat decor de feerie!

La întoarcere, am petrecut sărbătorile de Rusalii la îngemann, în casa lui din pădure. Nimic nu se schimbase. Și lucrurile și inimile rămăseseră aceleași. Lebăda migratoare, oricât de departe ar zbura, se reîntoarce totdeauna la cuibul ei vechi de pe malul lacului, și eu fac la fel ca ea.

Aici îmi regăsesc amintirile care se apleacă spre mine, iar eu împliesc din ele o jerbă în mii de culori: *Povestea vieții mele*.

Primăvara începu veselă, cu toată verdeața și cu toate cântecelele privighetorilor sale. Dar curând toată această splendoare păli în fața zilelor cumplite care

urmară. În Copenhaga izbucnise holera, care-mi răpi numeroși prieteni dragi.

De la o vreme se răspândise în Danemarca obiceiul să sărbătorești cu foștii colegi un sfert de veac de când ți-ai luat bacalaureatul. Promoția mea dăduse – cum am mai spus – patru poeți mari și doisprezece mai mici. Profesorul Klausen ținu un toast în cinstea lui Palludan-Müller și a mea, socotindu-ne doi dintre poeții cei mai de prestigiu ai literaturii daneze. Cu acest prilej se luă hotărârea să se înființeze o bursă „Paludan-Müller și Andersen” menită să susțină un poet danez fără situație.

Apoi, anul următor, o nouă călătorie: Viena, Triest și Venetia. La Viena am reîntâlnit-o, după mulți ani, pe Jenny Lind, acum doamna Goldschmit. Soțul ei, pe care-l vedeam pentru prima oară, mă primi cu multă prietenie și un băiețuș mă privi cu ochii lui mari. Jenny cântă: recunoscui același suflet, aceeași voce: o pasăre plină de bucuria de a trăi. Privighetoarea nu cântă mai melodios, sturzul nu-și modulează trilurile mai perfect. Pentru asta îți trebuie un suflet de copil și înțelegător ca cel al Jenny-ei. Ea a părăsit scena. Socot că a comis o crimă împotriva artei abandonându-și astfel misiunea pe care i-o încredințase Dumnezeu.

Povestea vieții mele mi se desfășoară acum prin fața ochilor bogată, frumoasă, alinându-mi arătea necazuri!

Căci de multe ori răul e spre bine și din durerea cea mai aprigă poate țâșni bucuria. Mă socotesc pe drept cuvânt un copil al Fericirii.

Cei mai de seamă oameni din vremea mea m-au primit bine și credința mea în semenii mei nu mi-a fost înșelată. Zilele de tristețe și de necaz poartă întotdeauna în ele un grăunte al bucuriei. Fiecare nedreptate pe care am îndurat-o, fiecare mână dușmănoasă, care a vrut să mă abată din calea mea, mi-a adus un bine. În drumul nostru spre perfecțiune, amărăciunea și durerea pâlesc, singură frumusețea rămâne. Ea e ca un curcubeu care se arcuiește pe deasupra norilor întunecați.

Bine-ar fi ca oamenii să fie îngăduitori cu mine, cum

doresc să fiu și eu față de ei. Mărturisirea unei vieți are pentru cel drept puterea unui lucn-sfânt. Eu m-am spovedit semenilor mei în întregime și cu încredere.

Ca și cum m-aș fi aflat în mijlocul unor prieteni foarte dragi, mi-am spus... *Povestea vieții mele*

Hans Christian Andersen

Copenhaga, 2 aprilie, 1855

1 *Ludvig Holberg (1684 - 1754)*, remarcabil om de litere, creatorul teatrului danez, supranumit, pentru piesele sale, „Molière al Danemarcei*.

1 Buni dimineața i (*Guten Mor gen* - în germană), tată, (*mon pere* - în francezi), ai dormit bine (*har De godt* - în daneză -, *sleeping* - în englezi).

1 *Giuseppe Siboni (1780 - 1839)*, maestru de cânt, directorul școlii de muzici de la Teatrul regal din Copenhaga.

— *Ernst Friedrich weyse (1774 - 1842)*, compozitor danez de prestigiu, autor a numeroase romane, preludii? i-a operei *Sărbătoarea din Kemiworib*, pe un libret al lui H. Ch. Andenen.

1 *Jobanne-Luise Heiberg (1812 - 1890)*, una dintre cele mai mari

1 Pădure deosebit de frumoasă, aflată la câțiva kilometri de Copenhaga.

1 *Christian Colbjomsen (1749 - 1814)* renumit om de stat danez, care a luptat pentru libertatea țăranilor.

1 *Amiralul Peter Wulff* a fost unul dintre primii traducători ai lui Shakespeare în limba daneză.

1 Oraș însemnat la nord de Copenhaga, cunoscut mai ales prin castelul lui celebru de la Kronborg, unde s-a desfășurat drama lui Hamlet.

1 Roman aparținând scriitorului Adam Oehlenschläger.

5 - Povestea vletl mele

Johann Ludwig H-eiberg (1791 - 1860), renumit om de litere} i critic literar danez, soțul celebrei actrițe Johanne-Luise Heiberg.

1 *Steen Sttensea Blicher (1782 - 1848)*, poet liric și

romancier danez, care a cântat mai ales țăranii din Iutlanda.

1 *Oria Lehmann* (1810 - 1870), om politic danez care a contribuit la stabilirea monarhiei constituționale daneze din 1848.

Tu, mare vefnică I strigătul celor zece mii de ostași din Grecia veche care, după săptămâni întregi de mers pe uscat, au ajuns la țărmul Mării Negre. (Episodul e povestit de marele istoric și filosof grec Xenofon (430 - 355 î.e.n.) în cartea sa *Anabasis*.

1 *Lttdwig Tieck*, scriitor de prestigiu din secolul al XIX-lea, poet și prozator apreciat, considerat drept șeful școlii romantice germane.

1 *Peter Andreas Heiberg* (1758 - 1841), scriitor și om politic danez, care a trăit și a murit în exil la Paris.

1 *Bertel Thorvaldsen* (1768 - 1844), sculptor danez de celebritate mondială, autor a numeroase lucrări aflate astăzi la muzeul din Copenhaga, care-i poartă numele.

1 *Rafael di Giovanni Sanzio* (1483 - 1520), pictor și arhitect italian care a reușit, prin geniul său creator, să sintetizeze tot ce a produs mai mareș Italia.

— *Pietro Vannucci Perrugini* (1446 - 1524), pictor italian, maestrul lui Rafael Sanzio, autorul unor fresce celebre, pline de frumusețe } i armonie.

1 În mitologia greacă, ficele lui Atlas. Având, în grădină, un măr care făcea mere de aur, puseseră un balaur cu o sută de capete să-l păzească. Balaurul a fost însă ucis de Hercule, care și-a îndeplinit astfel cea de a unsprezecea muncă a sa.

1 Alchimist și medic elvețian, născut la Einsiedela, în cantonul Schwyz și care a trăit între anii 1493 - 1541.

1 *Carsten Hauch* (1790 - 1872), romancier și poet danez, profesor de estetică la universitatea din Copenhaga.

1 *Felix Mendelssohn Bartholdy* (1809 - 1847) renumit compozitor german, unul dintre celebrii romantici ai muzicii.

1 *Xavier Marmier* (1809 - 1850), primul traducător în

limba franceză a operelor lui Andersen.

1 E vorba de contesa *Fanny Reybaud*, care scria sub pseudonimul

1 *Giacomo Meyrbeer* (1791 - 1864), compozitor german, autor a numeroase opere, dintre care citim: *Robert-diavolul*, *Hughenoții*, *Africană*, *Dinorab* etc.

1 *Ole Bull* (1810 - 1880), celebru violonist norvegian.

1 Provincie daneză, anexată pe atunci de stătu) german.

1 Pictor danez (1810 - 1892), care a fixat pe pânză scene remarcabile din viața populară.

1 Zei din mitologia scandinavă.

12 - Povestea vieții me e